
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
Gazi
1926

TOPLULUK BAHÇELERİNİN SOSYAL ETKİLEŞİM VE SOSYAL SERMAYE KAZANIMINA ETKİLERİ: KUZGUNCUK BOSTANI ÖRNEĞİ, İSTANBUL

Maral ASLAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ
ŞEHİR VE BÖLGE PLANLAMA ANA BİLİM DALI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

EYLÜL 2020

Maral ASLAN tarafından hazırlanan "TOPLULUK BAHÇELERİNİN SOSYAL ETKİLEŞİM VE SOSYAL SERMAYE KAZANIMINA ETKİLERİ: KUZGUNCUK BOSTANI ÖRNEĞİ, İSTANBUL" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Ayşe TEKEL

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. …...……..

Başkan: Prof. Dr. Müge AKKAR ERCAN

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. …...……..

Üye: Prof. Dr. Tanyel ÖZELÇİ ECERAL

Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı, Gazi Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum. …...……..

Tez Savunma Tarihi: 21/09/2020

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

……..…….

Prof. Dr. Cevriye GENCER

Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Maral ASLAN
21/09/2020

TOPLULUK BAHÇELERİNİN SOSYAL ETKİLEŞİM VE SOSYAL SERMAYE KAZANIMINA ETKİLERİ: KUZGUNCUK BOSTANI ÖRNEĞİ, İSTANBUL

(Yüksek Lisans Tezi)

Maral ASLAN

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eylül 2020

ÖZET

Topluluk bahçeleri kentlerdeki kentsel tarım faaliyetlerinden birini oluşturmaktadır. Topluluk bahçeleri sosyal sermaye kazanımında önemli rol oynamaktadır. Sosyal sermaye; gruplar ve bireyler arasındaki ortak değerler, normlar, karşılıklı anlayış vasıtasıyla işbirliği yapılmasına ortam hazırlayan etkileşimler ve ağlar olarak tanımlanmaktadır. Sosyal sermaye bir topluluk içindeki bireyler ve gruplar arasındaki ilişkilerin veya bunların eksikliğinin bir ölçüsü olarak da ifade edilmektedir. Sosyal sermaye sosyal ağlarda var olmakta toplumda farklılıkların özümsenmeme sorunlarını çözebilecek, toplumsal refahı arttırma kabiliyetini geliştirebilecek kollektif bir kaynak olarak düşünülmektedir. Sosyal sermaye sosyal istikrar ve sosyal bütünleşme sürecini kavramak ve anlamak için etkili bir unsur olarak kabul görmektedir. Topluluk bahçeleri, topluluk etkinliklerine ev sahipliliği yapmakta, toplumsal mekanlar yaratarak insanlararası ilişkiyi teşvik etmekte ve bu bağlamda sosyal ilişkileri düzenlemenin etkili bir aracı olarak görülmektedir. Literatürde topluluk bahçelerinin insanları bir araya getirme ve daha güçlü topluluklar oluşturmadaki etkinliği, bireylerin öz-yeterliliklerinin artması ve olumlu ilişkilerin gelişmesi gibi faydalara sahip olduğu sıklıkla vurgulanmaktadır. Gıda üretiminin yanısıra topluluk bahçelerinin sosyal sermaye kazanımında oynadığı rol nedeni ile sayıları tüm dünyada hızla artmaktadır. Yapılan pek çok araştırmada topluluk bahçesine katılımda sosyal etkileşimin temel bir motivasyon unsuru olduğu belirtilmektedir. Literatürde topluluk bahçelerinin toplum ve topluluklar üzerindeki yararlarına ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır. Bundan hareket ile çalışmada öncelikle sosyal sermaye tanımı, boyutları literatüre bağlı olarak sorgulanmakta, topluluk bahçelerinin sosyal sermaye oluşturmadaki rolü ve önemi tartışmaya açılmaktadır. Bir sonraki aşamada İstanbul'da yer alan ve bir topluluk bahçesi olan Kuzguncuk Topluluk Bahçesi örneğinde, topluluk bahçelerinde gerçekleştirilen kentsel tarım faaliyetleri ve diğer etkinliklerin sosyal ilişkiler geliştirme ve sosyal sermaye kazanımında oynadığı rol örnek olay yöntemi ile sorgulanmakta; çalışmanın sonuçları Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal ilişkiler geliştirme ve sosyal sermaye kazanımına önemli ölçüde katkı sağladığını göstermektedir.

Bilim Kodu : 80208
Anahtar Kelimeler : Kentsel tarım, topluluk bahçeleri, sosyal etkisi, sosyal sermaye
Sayfa Adedi : 120
Danışman : Prof. Dr. Ayşe TEKEL

EFFECTS OF COMMUNITY GARDENS ON SOCIAL INTERACTIONS AND SOCIAL CAPITAL GAINING: THE CASE OF KUZGUNCUK BOSTAN, İSTANBUL

(M. Sc. Thesis)

Maral ASLAN

GAZİ UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF NATURAL AND APPLIED SCIENCES

September 2020

ABSTRACT

Social capital; interactions and networks among groups or individuals that facilitate cooperation with shared norms, values and understandings. Social capital is also expressed as a measure of the relationships between individuals and groups within a community. Social capital exists within the structures of social networks and is often conceived as a collective resource that can increase a community's capacity to address problems of differences and enhance community well-being. Social capital is an effective element to understand the process of social stability and social integration. Community gardens are one of the urban agricultural activities in the cities. Community gardens play an important role in gaining social capital. Community gardens host community activities, promote social relations by creating social spaces, and are seen as an effective means of organizing social relations in this context. It is frequently emphasized in the literature that community gardens have benefits such as bringing people together and forming stronger communities, increasing individuals' self-efficacy and developing positive relationships. In addition to food production, the number of the community gardens is growing rapidly due to there role in social capital building. In many studies, it is stated that social interaction is a basic motivation factor in participation in the community garden. There are few studies on the benefits of community gardens on society and communities in the literature. From this point of view, firstly, the definition of social capital, its dimensions are questioned depending on the literature, and the role and importance of community gardens in gaining social capital is discussed. In the next stage, this study presents the perspectives of participants from the Kuzguncuk community garden in Istanbul, Turkey and investigates the role that urban agricultural activities and other activities play in development of social relations and gaining social capital, the results of the study show that Kuzguncuk community garden contributes significantly to social relations development and social capital gaining.

Science Code : 80208
Key Words : Urban agriculture, community gardens, social impact, social capital
Page Number : 120
Supervisor : Prof. Dr. Ayşe TEKEL

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve deneyimleri ile beni yönlendiren değerli danışman hocam Prof. Dr. Ayşe TEKEL'e, tez değerlendirme jürimde bulunup vakit ayıran ve kritiklerini esirgemeyen değerli Prof. Dr. Tanyel ÖZELÇİ ECERAL ve Prof. Dr. Müge AKKAR ERCAN hocalarıma teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca çalışmam boyunca hayatımın her aşamasında olduğu gibi bana güç ve moral veren, varlıklarıyla yolumu aydınlatan sevgili annem Taghreed BAGH'a ve babam Mohammad Walid AL SHALYAN'a, bu çalışmamda tükenmeyen destekleri ve ilgileri sevgili abim Alaa AL SHALYAN'a, abim Amer AL SHALYAN'a ve yengem Duaa DİAB'a ve çalışmam sırasında küçük veya büyük yardımını esirgemeyen herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET iv

ABSTRACT v

TEŞEKKÜR vi

İÇİNDEKİLER vii

ÇİZELGELERİN LİSTESİ x

ŞEKİLLERİN LİSTESİ xi

RESİMLERİN LİSTESİ xii

HARİTALARIN LİSTESİ xiii

SİMGELER VE KISALTMALAR xiv

1. GİRİŞ 1

2. LİTERATÜR TARAMASI 9

2.1. Kentsel Tarım 9

2.1.1. Kentsel tarımın ortaya çıkışı ve gelişim süreci 9

2.1.2. Kentsel tarım tanımları 11

2.1.3. Kentsel tarımın önemi 13

2.1.4. Kentsel tarımın yararları 13

2.1.5. Gelişmekte olan ülkelerde kentsel tarım 16

2.1.6. Gelişmiş ülkelerde kentsel tarım 17

2.2. Topluluk Bahçeleri 18

2.2.1. Topluluk bahçelerinin tanımı ve gelişim süreci 18

2.2.2. Topluluk bahçelerinin evrimi 19

2.2.3. Topluluk bahçelerinin genel yararları 21

2.3. Sosyal Etki ve Sosyal Sermaye 24

2.3.1. Sosyal etkinin tanımı 24

Sayfa

2.3.2. Sosyal etki türleri 24
2.3.3. Topluluk bahçelerinin sosyal etkileri 24
2.3.4. Sosyal sermayenin tanımı 25
2.3.5. Sosyal sermaye türleri 26
2.3.6. Sosyal sermayenin boyutları 27
2.3.7. Sosyal sermayenin ölçülmesi 29
2.3.8. Sosyal sermayenin önemi ve yararları 31
2.3.9. Topluluk bahçelerinin sosyal sermaye oluşmasına etkileri 31
2.4. Türkiye'de Topluluk Bahçeleri ve Tarihsel Gelişimi 32
3. YÖNTEM 37
3.1. Araştırmanın Amacı 37
3.2. Araştırma Sorusu 37
3.3. Araştırma Yöntemi 38
3.4. Veri Toplama Yöntemleri 39
3.4.1. Tam gözlem 40
3.4.2. Yarı yapılandırılmış görüşme 41
3.5. Veri Analizi Yöntemi 42
4. UYGULAMA ÇALIŞMASI 45
4.1. Kuzguncuk Mahallesi ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi 45
4.2. Tartışmalar ve Sonuçlar 54
4.2.1. Tam gözlemin uygulanması ve sonuçları 54
4.2.2. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin uygulanması ve sonuçları 61
5. SONUÇ 81
KAYNAKLAR 91
EKLER 101
EK-1. Yarı yapılandırılmış görüşmenin soruları 102

Sayfa

EK-2. Analiz tablosu..... 104

EK-3. Mimar Boğachan Dundaralp ile yapılan görüşmenin dökümü 111

EK-4. Erhan Turhan (parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü 115

ÖZGEÇMİŞ 120

ÇİZELGELERİN LİSTESİ

Çizelge **Sayfa**

Çizelge 2.1. Topluluk bahçelerinin tarihinin 7 ana dönemi 19

Çizelge 4.1. Gözlem kılavuzu 55

Çizelge 4.2. Gözlemlenen konu, sorgulanan kapsam ve gözlemin dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri 56

Çizelge 4.3. Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında sorulan sorular, sorgulanan kapsam ve soruların dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri..... 63

Çizelge 4.4. Katılımcıların özellikleri..... 66

Çizelge 4.5. İçerik analizinin özeti..... 67

ŞEKİLLERİN LİSTESİ

Şekil **Sayfa**

Şekil 1.1. Çalışmanın detay şablonu. 5

Şekil 3.1. Araştırma yöntemi 39

Şekil 4.1. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin projesi 50

RESİMLERİN LİSTESİ

Resim **Sayfa**

Resim 4.1. Kuzguncuk mahallenin eski dokusu 46

Resim 4.2. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin girişi ve servis binası 50

Resim 4.3. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin güneşlenme terasını 51

Resim 4.4. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin meydanı, afet toplanma alanı, çim amfi ve bostan alanı 51

Resim 4.5. Çocuklar için oyun alanı 52

Resim 4.6. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde çocuklar için oyun alanı 52

Resim 4.7. Kuzguncuk Bostanı'nda meyve bahçesi 53

Resim 4.8. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yürüyüş yolları 53

Resim 4.9. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin basketbol sahası 54

Resim 4.10. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi alanında gerçekleştirilen ekim etkinliği 58

Resim 4.11. Çocuklar Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde toprağa yakın zaman geçirmektedirler 59

Resim 4.12. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi müzik etkinliği 60

Resim 4.13. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi, cadde yapısısı 69

Resim 4.14. Halk arasındaki ilişkilerin kurulması 75

Resim 4.15. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde yeni nesillerin bostan ve mahalle tarihini öğrenmeleri 78

Resim 4.16. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yürüyüş etkinliği 80

HARİTALARIN LİSTESİ

Harita **Sayfa**

Harita 4.1. Kuzguncuk Mahallesi'nin konumu 45

Harita 4.2. Kuzguncuk Bostanı'nın konumu 48

SİMGELER VE KISALTMALAR

Bu çalışmada kullanılmış simgeler ve kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	Açıklamalar
ACGA	Amerika Topluluk Bahçeleri Birliği (American's community gardening association).
AOÇ	Atatürk Orman Çiftliği
BMI	Body Mass Index
DFID	Uluslararası Kalkınma Departmanı (Department for International Development).
EPA	ABD Çevre Koruma Ajansı (United States Environmental Protection Agency).
FAO	Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (Food & Agriculture Organization of the United Nations).
ICC	Istanbul Congress Center.
İBB	İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
RUAF	Kentsel Tarım ve Gıda Güvenliği Kaynak Merkezleri (Resource Centers on Urban Agriculture and Food Security).
SIA	Sosyal etki değerlendirmesi **(**Social İmpact Assessment).
TMMOB	Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği.
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu.
UNCHS (Habitat)	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (United Nations Centre for Human Settlements).
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (United Nations Development Programme).
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United Nations Educational, Scientific and Cultural organization).
UNHCR	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (United Nations Refugee Agency).

1. GİRİŞ

Son 30 yılda kentsel tarım tüm dünya genelinde giderek önem kazanmaktadır. Bu hareketin itici güçlerini küresel gelişmeler, onların yerel sonuçları ve sürdürülebilir kalkınma oluşturmaktadır. Kentleşmelerin başladığı yıllara dayanan kentsel tarım faaliyetleri sanayileşme döneminde hükümetler tarafından çoğunlukla görmezden gelinmiştir. Sanayileşme sürecine paralel olarak 19.yy. ortalarından itibaren kentlerde hızlı nüfus artışı yaşanmış, ekonomik durgunluğun etkisiyle temel altyapı ve sosyal hizmetler önemli kentsel sorunlar olarak ortaya çıkmıştır. Hükümetler bu sorunların çözümüne yönelik olarak konut yapımı, altyapı hizmetleri ve gelir getirici projelere yönelmişlerdir. 1980'li yıllarda kent içi tarım faaliyetlerinin gıda üretiminde kendi kendine yeterliliği sağlaması ve yoksul kent halkı için bir geçim kaynağı olması kentsel tarımın kamu politikalarında yer almasını sağlamıştır. Organik çiftçilik ve sürdürülebilir tarım hareketlerinin başlaması ile 1990 yıllarında kentsel tarımın çevresel faydaları ön plana çıkmıştır. Kentsel tarım günümüzde kentlerin ekonomik sosyal ve kültürel olarak canlanmasında etkili bir faaliyet olarak görülmekte, gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde gözle görülür derecede yayılmaya devam etmektedir.

Gelişmiş olan ülkelerde kentsel tarımın bir örneği olan topluluk bahçeleri, ekonomik, sosyal değişimlere bağlı olarak gelişim göstermiştir. Özellikle İkinci Dünya Savaşı sonrası yaşanan küresel ekonomik krizlerin etkisiyle kentlerde yaşanan demografik değişim, mali istikrarsızlık, işsizlik, suç oranlarında artış gibi problemlerin önlenmesi için kentlerin sosyo-ekonomik gelişimini sağlayacak politikalara ihtiyaç duyulmuştur. Topluluk bahçeleri; sosyal ve ekonomik canlanma, çevrenin ve topluluğun geliştirilmesi ve eğitim konularında kentleşme politikaları arasında sıkça yer almıştır.

Toplulukların inisiyatifine bağlı olarak şekillenmekte olan topluluk bahçeleri günümüzde maddi ve manevi değerleri sürdürmenin, sosyal ilişkileri düzenlemenin etkili bir aracı olarak görülmekte ve dünyanın birçok yerinde hızlı bir yayılım göstermektedir.

Türkiye'de günümüzdeki topluluk bahçeleri, 19.yy. sonlarına kadar *"Kent bostanları"* olarak tanımlanmış ve istihdam olanaklarını arttıran, gelir getirisi yüksek, kentlerin gıda teminini sağlayan alanlar olarak görülmüştür. Yetiştiricilik ve tarımsal üretim dışında eğitim, kültür ve sanatla ilgili etkinlikler de kent bostanlarında yer almıştır. Kent

bostanlarının sayıları kentleşme politikaları, kentlerde yaşanan düzensiz nüfus artışları, bilinçsiz yapılaşma gibi etkenlere bağlı olarak 19.yy. sonlarından itibaren hızla azalmaya başlamıştır. 20.yy. ortalarında bu bostanlardan bazıları dönüşme uğrayarak topluluk bahçesi niteliği kazanmıştır.

Günümüz topluluk bahçeleri bahçecilik faaliyetlerinden çok yarattığı sosyal etkiler bağlamında önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal etki; toplumsal ya da bireysel bir eylemin insanların yaşayışlarına, birbirleriyle olan ilişkilerine, topluluğun örgütlenme biçimine ve bireylerin karakterlerinin oluşumuna yön veren sonuçları olarak tanımlanmaktadır (Vanclay, 2002). İnsanların *günlük yaşayışları, kültürel ve toplumsal değerleri, yaşam kaliteleri ve sağlık* durumları üzerinde meydana getirdiği değişimler topluluk bahçelerinin sosyal etkileri arasında sayılmaktadır.

Toplumsal etkileşimler ve sosyal ağlarla meydana gelen sosyal etkilerin tanımlanmasında sosyal sermaye önemli rol oynamaktadır. Sosyal sermaye; gruplar ve bireyler arasındaki ortak normlar, karşılıklı anlayış vasıtasıyla iş birliği yapılmasına olanak sağlayan etkileşimler ve ağları ifade etmektedir (Keeley, 2007: 103). Sosyal sermaye, olumlu ya da olumsuz sosyal etkilerin hangi süreçlerle oluştuğunu kavramamızı sağlamaktadır. Sosyal sermaye sosyal istikrar ve sosyal bütünleşme sürecini kavrama ve anlamada etkili bir unsur olarak görülmektedir (Atfield, Brahmbhatt ve O'Toole, 2007: 34).

Kentsel alanlarda sosyal bağlantıların geliştirilmesi için sosyal etkileşimlerin gerçekleşeceği alanlara ihtiyaç duyulmaktadır. Kamusal alanlarda önceden planlanmış ya da planlanmamış etkileşimlere fırsat veren *kentsel buluşmalar*; planlanabilen ya da tasarlanabilen yerlerde oturma, izleme, bulunma ve sohbet etme gibi sosyal etkinlikler ile gerçekleşmektedir (Watson, 2006: 13). Kentsel buluşmalar sosyal sermayeyi arttırmada ve olumlu sosyal etkilere ulaşmada etkili bir araç olarak görülmektedir (Cook, Dwyer ve Waite, 2011; Valentine, 2013). Kentsel buluşma alanlarını bünyelerinde bulunduran topluluk bahçeleri, insanlara iletişim kurma, bilgi alışverişinde bulunma ve sosyal ağları geliştirme fırsatı sunmaktadır.

Literatürde kültürel farklılıklara uyumlu, katılımcı bir toplum oluşturmak için ne tür açılımlara yönelinmesi gerektiğine ilişkin eksikliklerin bulunduğu sıklıkla vurgulanmaktadır (Valentine, 2013). Literatürde topluluk bahçelerinin sosyal sermaye

üzerinden toplumların gelişimini sağlayacak önemli bir potansiyele sahip olduğu belirtilmektedir.

Topluluk bahçelerinin sosyal sermaye perspektifinden incelendiği çalışmalarda; topluluk bahçelerindeki sosyal sermaye oluşumları, topluluk bahçelerinin sosyal etkileri, topluluk etkinliklerine katılım, sosyal sermayenin topluluğun gelişimi üzerindeki rolü irdelenmiştir. Bu çalışmalarda ağırlıkla nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır.

Araştırmaların birçoğunda bulgular sosyal sermaye türlerine - *bağlayıcı sosyal sermaye, köprü kurucu sosyal sermaye* ve *birleştirici sosyal sermaye* - göre kategorize edilmiştir. Çalışmalarda topluluk bahçelerinin bağlayıcı ve köprü kurucu sosyal sermaye oluşumuna yönelik katkıları sıklıkla vurgulanmıştır. Bununla beraber topluluk bahçelerinin birleştirici sosyal sermaye oluşumuna da katkı sağladığı sınırlı sayıda çalışmada belirtilmiştir. *Kimberly ve arkadaşları (2004)* topluluk bahçelerinin köprü kurucu sosyal sermaye oluşumunda etkili olduğunu belirtmişlerdir. *Flaschs* tarafından 2010 yılında gerçekleştirilen başka bir çalışmada topluluk bahçelerinin sosyal ve kültürel etkileri araştırılmıştır. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre; bahçe faaliyetleri sosyal mekanlar oluşturarak sosyal ağların kurulmasını sağlamakta ve toplumsal etkinliğin artmasında rol oynamaktadır. Kişisel kimliğin oluşumunda rol oynayan topluluk etkinlikleri topluluğun ortak yararı için zaman ayırmaya gönüllü bireylerin oluşumunu sağlamaktadır. *Glover* tarafından 2004 yılında gerçekleştirilen başka bir çalışmada ise topluluktaki sosyal sermaye oluşumu ve sosyal sermayenin topluluğun gelişimi için nasıl kullanıldığı ele alınmıştır. Literatürdeki diğer çalışmaların aksine çalışmada sosyal sermayenin negatif etkilerine dair bulgulara da rastlanmıştır. Farklı etnik yapıya sahip insanlardan oluşan toplulukta farklı sosyal statüden insanlar bulunmaktadır. Çalışmanın sonuçları, yüksek sosyal statüye sahip bireyler arasındaki güçlü ağların sosyal açıdan dezavantajlı grupların dışlanmasına, buna bağlı olarak kaynakların eşit dağılımının sağlanamamasına neden olduğu vurgulanmaktadır.

Bu çalışmada topluluk bahçelerinin olumlu sosyal etkiler geliştirme ve sosyal sermaye kazanımında oynadığı rolü tespit etmek, bu bağlamda topluluk bahçelerinin mevcut ve ileriye dönük başarısına ilişkin sonuçlara ulaşmak hedeflenmektedir.

Bu amaç kapsamında; örneklem alan olarak seçilen İstanbul'un Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde yer alan sosyal etkileşimlerle oluşan sosyal sermaye boyutlarının belirlenmesi ve tanımlanması amaçlanmaktadır. İşlevsel açıdan geleneksel İstanbul bostanlarının bir örneği olan alan, 2015 yılında belediye tarafından uygulanan bir proje ile dönüşüme uğrayarak topluluk bahçesi niteliği kazanmıştır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin örneklem alanı olarak seçilmesinde İstanbul'un eski ve son topluluk bahçesi *(tarihi kaynaklarda "kent bostanları" olarak kullanılan terim yerine tezin dil birliğini korumak amacıyla "topluluk bahçeleri" terimi kullanılmıştır)* örneklerinden biri olması belirleyici olmuştur. Çalışmanın temel varsayımı; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki etkinliklerle olumlu sosyal etkiler ve sosyal sermaye gelişimi sağlandığı ve topluluk ile mekân arasındaki aidiyet ilişkisinin bu gelişimi desteklediği şeklindedir. Çalışmada kullanılan yöntem Şekil 1.1'de özetlenmektedir.

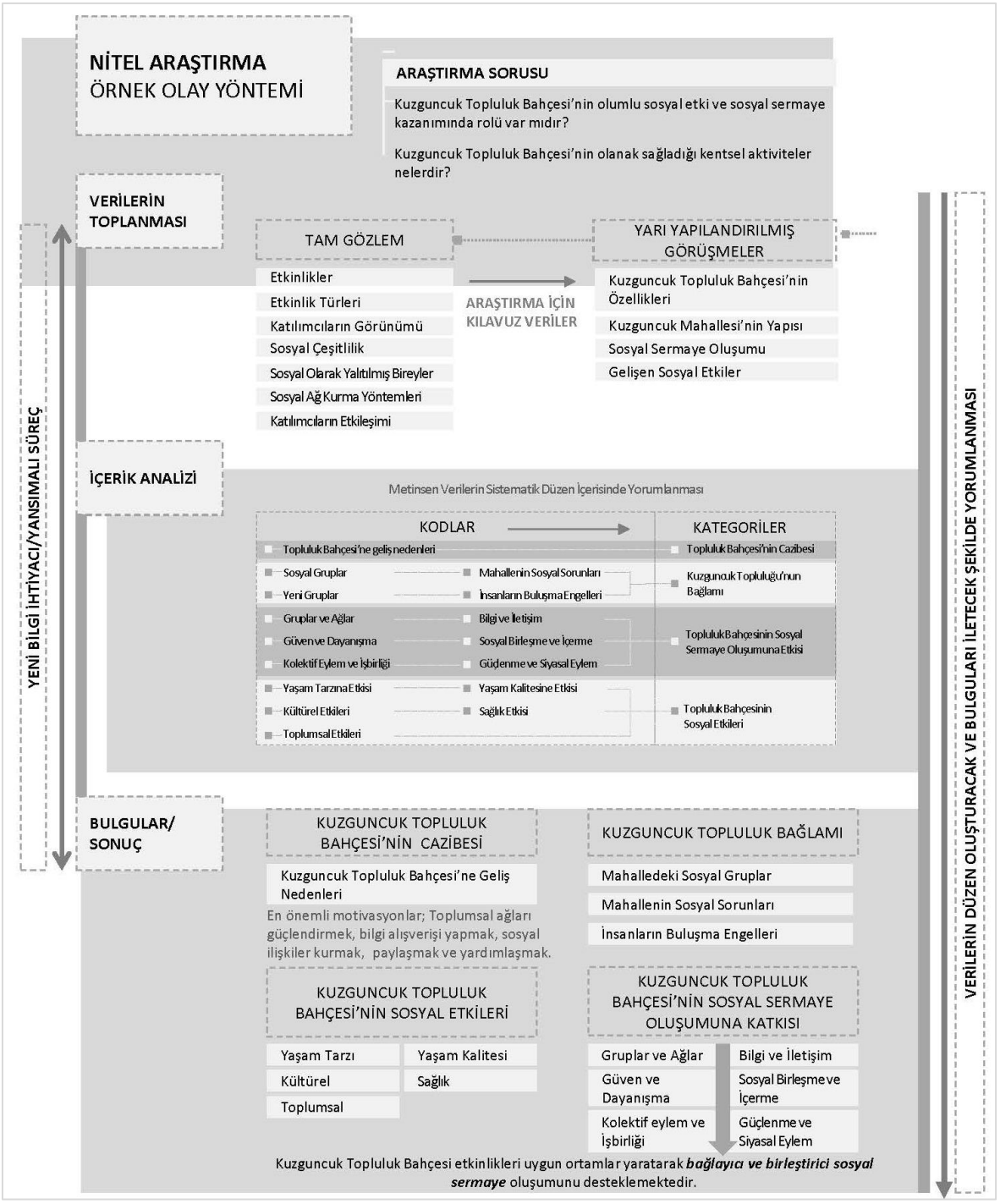

Şekil 1.1. Çalışmanın detay şablonu

Çalışmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmış ve nitel araştırma yöntemlerinden *örnek olay* yöntemi uygulanmıştır. *Nitel araştırma* teknikleri konunun derinlemesine ve ayrıntılı çalışılacağı bu tür durumlar için en uygun araştırma yöntemi olduğu belirtilmektedir (Denzin ve Lincoln, 2000).

Çalışmada verilerin toplanmasında *tam gözlem* ve *yarı yapılandırılmış görüşme* yöntemleri kullanılmıştır. Tam gözlem sayesinde araştırmaya kılavuzluk edecek saha verileri toplanmıştır. Alanda yer alan etkinlikler ve bu etkinliklerle meydana gelen etkileşimler incelenmiştir.

İkinci aşamada yarı yapılandırılmış görüşmelere geçilmiştir. Anket ve açık uçlu sorulara yer verilerek katılımcıların günlük yaşamlarına ait buluşmalar ve etkinlikleri nasıl deneyimledikleri ve neler hissettikleri sorgulanarak kişisel deneyimlere dayalı zengin verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Görüşmelerde kullanılan soruların kapsamı; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin özellikleri, Kuzguncuk Mahallesi'nin yapısı, mahalledeki insan ilişkileri, insanları bir araya gelerek etkileşime geçmekten alıkoyan etkenler, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal sermaye boyutlarının oluşumuna katkısı, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etkileridir.

Elde edilen verilerin analizinde *içerik analizi* yöntemi kullanılmıştır. Görüşme safhasından elde edilen veriler düzen oluşturacak şekilde yorumlanarak (whitehead, Lobindo-Wood ve Haber, 2012: 21) esas noktalar ve düşünceler tespit edilmiştir. Buradan elde edilen metin grupları daha küçük parçalara, anlam birimlerine, ayrılmıştır. Sonraki aşamada bu anlam birimleri yoğunlaştırılmıştır. Yoğunlaştırılmış bu anlam birimleri de kodlar oluşturularak etiketlenmiş ve bu kodlar kategoriler halinde gruplandırılmıştır. Çalışmanın amacı ve toplanan verilerin niteliğine göre bu kategoriler soyut düzeye indirgenmiştir. Toplanan çok sayıda dağınık veriden elde edilmiş metin sistematik olarak düzenlenmiş anlamlı sonuçlar özetine dönüştürülmüştür.

Çalışmanın sonucunda;

- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin, topluluk etkinlikleri ile sosyal etkileşimin artması ve sosyal ağların oluşumunu desteklediği,
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluma ait değer ve yargıların sürdürülmesinde rol oynadığı,
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin, sağladığı pozitif sosyal ortamda yürütülen yetiştiricilik faaliyetlerinin bireylerin günlük yaşayışları, kültürel ve toplumsal değerlerinin oluşumu, yaşam kaliteleri ve sağlık durumlarında olumlu gelişmeler meydana getirdiği,

- Bu pozitif sosyal ortamda düzenlenen etkinliklere aile ya da bireysel olarak katılan üyeler arasında oluşan iyi ilişkiler, etkileşim ve paylaşımların *"bağlayıcı sosyal sermaye"* oluşumunda etkili olduğu,
- Topluluk etkinliklerine benzer sosyal kimliğe sahip insanlar tarafından katılım gerçekleştiği, paylaşılan ortak kimliğin ötesine uzanan etkileşimler ve ağlar bulunmadığından topluluk bahçesinde *"köprü kurucu sosyal sermayenin"* gelişmediği,
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk, kurumlar ve politika arasında oluşan ağların *"birleştirici sosyal sermaye"* oluşumu açısından özgün bir örnek olduğu; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin dönüşüm sürecinde yaşanan gelişmelerin bu varsayımı desteklediği,
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin dönüşüm süreci ile ilgili kararların topluluğun ortak görüşleri ile alındığı; topluluğun başarılı bir örgütlenme ile yetkili siyasi ve kurumsal otoritelerle başarılı bir şekilde etkileşime geçerek topluluk bahçesinin yapılaşmaya açılarak yok edilmesini önlediği,

tespit edilmiştir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

2.1. Kentsel Tarım

2.1.1. Kentsel tarımın ortaya çıkışı ve gelişim süreci

Kent sınırları içinde tarımsal faaliyetlerin ortaya çıkması, kentleşmelerin başladığı ilk yıllara dayanmaktadır. Bu uygulamanın kentler sanayileşip modernleştikçe ortadan kalkacağı düşünülmüş, ancak kentlerdeki tarım faaliyetleri günümüze dek devam etmiştir. Kentsel tarım faaliyetleri yiyeceğin kıt olduğu dönemlerde artmış, bol olduğu dönemlerde ise azalmıştır. Kentsel tarım; 1890 ve 1930'larda ekonomik bunalım, ikinci dünya savaşı sonrası ve 2008 yılında görülen küresel ekonomik durgunluk döneminde gelişim göstermiştir (Castillo, 2003).

1960 ve 1970'lerin başlarında kentsel tarım faaliyetleri araştırmacılar ve yerel yöneticiler tarafından genellikle görmezden gelinmiştir (Rakodi, 1988). 1960'lı yıllarda gelişmekte olan ülkelerde sanayileşme politikaları sonucunda büyük kentlere göç başlamış, kentlere olan göç beraberinde birçok sorunu da getirmiştir (Gilbert ve Gugler, 1992: 43). Bu dönemlerde büyük kentlerde yaşanan sorunları çözmek amacıyla uluslararası kalkınma ajansları; okullar, klinikler, elektrik santralleri, ulaştırma, telekomünikasyon ve yerel kalkınma projeleri de dâhil olmak üzere büyük çaplı altyapı yatırımlarına destek vermeye başlamıştır. Örneğin, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı 1970'li yıllarda büyük kentsel projeler için 3 milyar doların üzerinde yatırım yapmıştır. Ayrıca bu örgüt; konut yapımı, altyapı hizmetleri ve gelir getirici projeler için yaklaşık 250 milyon dolarlık yatırım yapmıştır. Bu projelerin çoğu UNCHS tarafından gerçekleştirilmiştir (UNDP, 1991: 34). Aynı şekilde Dünya Bankası 1970'li yılların başlarından itibaren kentsel problemlerin çözümü ile ilgilenmeye başlamıştır. Dünya Bankası daha önce de bazı altyapı projelerine fon sağlamıştır. Ancak kentlerdeki yoksulluk 1970'li yıllardan sonra önemli bir sorun haline gelmiştir (World bank, 1972: 87).

1970'lerde gelişmekte olan ülkelerde hükümetler, gıda üretiminde kendi kendine yeterliliği teşvik etmek yerine ihtiyaçların piyasadan karşılanmasını teşvik etmişlerdir. Bu yaklaşımdan hareket ile kentlerde sürdürülmekte olan tarım ve hayvancılık faaliyetlerinin azaltılması ve ortadan kaldırılması planlanmıştır. Örneğin Singapur'da yer alan *kampung*

yerleşiminde halkın hayvancılık ve sebze meyve yetiştiriciliği yaptığı bahçe ve tarım alanlarına devlet tarafından yüksek binalar inşa edilmiş, orada yaşayan aileler bahçelerini ve tarımsal alanlarını kaybetmiştir. Bu da halkın gıdaya yaptığı harcamaları arttırmıştır (Gugler, 1997: 234).

1980 ve 1990'larda ekonomik krizler ve artan ekonomik durgunluğun etkisiyle, kentsel alanlarda tarım yaygınlaşmış ve ekonomik açıdan önemli hale gelmiştir (Drakakis-Smith, 1994). 1980'lerde gelişmekte olan ülkelerde ekonomik şartların giderek kötüleşmesi üzerine kentsel çiftçilik uygulamaları tekrar yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu da hükümetleri kentsel tarım faaliyetlerini istemeseler de kabul etmek, desteklemek zorunda bırakmıştır. Bu yıllarda gelişmekte olan ülkelerde temel altyapı ve sosyal hizmetlere erişim dramatik bir biçimde azalmış, yaşam koşullarının kötüleşmesi kitleleri protestoya ve örgütlenmeye yöneltmiş, bunlar da sivil toplum kuruluşlarının oluşmasını teşvik etmiştir (Stren, 1992). Bu gelişmelere paralel olarak birçok kentte kent bahçeleri yaygınlaşmaya başlamıştır. Bu da hükümetleri ve araştırmacıları daha önce savundukları politikaları tekrar gözden geçirmeye yöneltmiştir. 1980'li yılların ortasında kentsel tarım araştırmaları başlamıştır. Bu yıllarda araştırmacılar, kentsel tarım eyleminin ne kadar yaygın olduğu, hangi ürünlerin yetiştirildiği ve kentsel çiftçilerin kimler oldukları gibi sorulara yanıt bulmaya çalışmışlardır (Guyer, 1987: 54). Çalışmalar sonucunda, kentsel tarımın karşılaştığı engellere; haşere ve hastalıklara, hırsızlık ve toprağa erişim yetersizliği gibi problemlere vurgu yapılmıştır. Bu dönemde kalkınma ajansları ve hükümetler bu konuda herhangi bir resmi politika oluşturmamışlardır. 1980'lerin sonuna doğru araştırmacılar kentsel tarımın yoksul kent halkı için bir geçim kaynağı olabileceğini ve bunun önemini vurgulamaya başlamışlardır. Bu çalışmalar araştırmacıları kentsel tarıma yönelik kamu politikalarını güçlendirecek yeni araştırmalara yönlendirmiştir.

1990'larda araştırmacılar çevresel faktörleri de hesaba katarak kentsel tarımın sürdürülebilirlik ile ilgili yararlarını vurgulamaya başlamışlardır. Bu dönemde kentsel tarım hareketi, zaman bağlamında, organik çiftçilik, sürdürülebilir tarım ve yerel tarımsal-gıda (Agri-Food) hareketleri ile çakışmıştır. Bu hareketin temeli endüstriyel zirai gıda sistemlerinin reddine dayanmıştır. Bu girişimler kentlerde yaşayanların yalnızca kendi gıdalarını üretmelerine değil, aynı zamanda kendi toplumsal yapılarını yeniden kurmalarına da fırsat tanımıştır (Castillo, 2003).

Kentsel tarım hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde gözle görülür derecede, hızla yayılmaktadır. Kentsel tarım ABD, Japonya, Doğu Avrupa ve Asya'da bulunan bazı ülkelerde de yaygın olarak uygulanmış ve halen uygulanmaktadır. Kentsel tarıma ait alt sektör olan tarımsal girişimcilik de buna bağlı gelişmektedir (Mougeot, 2000).

Kentsel tarımın büyümesinin altında çok farklı faktörler yatmaktadır. Dolayısıyla bunlara ait problemlerin çözümleri de farklı yaklaşımların geliştirilmesini zorunlu kılmaktadır (Polloni, 2015). Kentsel tarımdaki yükseliş, kentlerde sosyal, ekonomik ve kültürel canlanmayı beraberinde getirmektedir (Ikerd, 2017). Halen pek çok uluslararası kalkınma ajansı, araştırma kuruluşları ve sivil toplum örgütleri, kentsel tarımın, kentleşme politikaları ve kalkınma programları ile birlikte ele alınması gerektiğini öne sürmektedirler (Castillo, 2003).

2.1.2. Kentsel tarım tanımları

Kentsel tarıma ilişkin her koşulda geçerli sayılabilecek tek bir tanımlama yapmak mümkün değildir. Kentsel tarımın tanımı bulunduğu kentsel alana ve sahip olduğu karakteristik özelliklere göre değişkenlik göstermektedir. Aşağıda kentsel tarıma ilişkin farklı tanımlamalar yer almaktadır.

UNDP'e göre kentsel tarım (1996); "Kentte yaşayan tüketicilerin günlük gereksinimlerinden doğan, kentte ya da kente yakın alanda gerçekleştirilen, çeşitli tarımsal veya hayvansal ürünlerin üretimine dayalı, üretimde zararlı kimyasalların kullanılmadığı, temel ihtiyaç ürünlerinin üretildiği, işlendiği ve pazarlandığı bir sektör olarak tanımlamaktadır".

Mougeot'e (2000, 2005) göre kentsel tarım; Kent içerisinde veya yakın çevresinde konumlanan alanda, kentte veya yakın çevresinde yaşayan insanların gerçekleştirdiği gıda veya gıda dışı ürünlerin üretimini ve dağıtımını içeren bir sektör olarak ifade etmektedir.

Mougeot, 2006 yılında 2000 ve 2005 yıllarında yapmış olduğu kentsel tarım tanımını değiştirerek, kentsel tarımı; hukuksal, sosyal ve kurumsal yapının getirdiği kısıtlamalara ve sınırlı desteğe ragmen bireyin yaratıcılığı ve çabası ile ayakta duran, kimi zaman çatılarda

veya pencere pervazlarında, kimi zaman da boş alanlarda veya yol kenarlarında varlığını sürdüren bir faaliyet olarak tanımlamıştır.

FAO'ya (2001) göre kentsel tarım, kent içerisinde veya yakın çevresinde görülen; hayvancılık, ekin su ve orman ürünlerini kapsayan çok yönlü yetiştiricilik veya bahçecilik faaliyetleridir.

Tarım Bilimleri ve Teknolojisi Konseyinin raporun'a (The Council for Agricultural Science and Technology) (2002) göre kentsel tarım, üretim dağıtım ve tüketime ilişkin faaliyetleri ve hizmetleri kapsayan kompleks bir sistemdir. Rekreasyon ve boş zaman etkinlikleri, ekonomik canlılığı sağlayan ticari girişimcilik, bireysel sağlık ve refah; toplumsal sağlık ve refah; araziye ait peyzaj düzenlemesi; çevresel düzenleme ve iyileştirme kentsel tarım içerisinde gerçekleşen faaliyetlerdir.

Kentsel Tarım ve Gıda Güvenliği Merkezi (RUAF) ve ABD Çevre Koruma Ajansı (EPA) tarafından yapılan tanımlamaya göre kentsel tarım; kentsel alanlarda yapılan, bitki veya hayvan yetiştiriciliğini içeren faaliyetlerdir. Kentsel tarımda genellikle intansif üretim metotları kullanılmakta, bu yöntem ile zararlı kimyasallar kullanılmadan besin maddelerinin geri dönüşümü, toprağın iyileştirilmesi, bitki ve hayvanların büyümesi desteklenmektedir. Üretilen ürünler yine aynı kentsel alanda, genelliklede de üretildiği yerde işlenmekte, dağıtılmakta ve tüketilmektedir (The Maryland-National Capital Park and Planning Commission, 2012).

Carvalho'ya (2016) göre kentsel tarım; "kentsel" olarak algılanan alanlarda yapılan biyolojik temelli üretime odaklanan tarımdır.

Kentsel tarım, yalnızca tarım ürünlerinin ekilip biçilmesi faaliyeti değildir. Toplumsal yapıya yön veren ve onu geliştiren bir role de sahiptir. Kentsel tarım faaliyeti kentsel yaşam kalitesini yükseltmeye ve kentsel gıda güvenliğini artırmaya yönelik bir faaliyettir. Kentsel tarımın faaliyet alanları değişkendir. Bu alanlara, topluluk bahçeleri, kişisel bahçeler, ev bahçeleri, park bölümleri, yol boyunca yer alan meyve ağaçları, seralar, yeşil çatılar ve hatta yeşil duvarlar da dahildir (Pearson, 2007). Kentsel tarım hem ticari hem de ticari olmayan uygulamaları içermektedir. Kentsel tarımın ticari uygulaması "girişimci bahçecilik" veya "pazara yönelik bahçecilik" olarak tanımlanmaktadır. Bunlar yalnızca ev

tüketimi için değil aynı zamanda pazar için de gıda üretimini kapsamaktadır (Golden, 2013).

2.1.3. Kentsel tarımın önemi

Kentsel tarım, kentsel gıda teminini sağlayan sistemlerden birisidir. Kentsel tarım yerel kullanıcılar için güvenli gıda seçeneklerinden birini de oluşturmaktadır. Kentsel tarım, kentsel açık alanları verimli bir biçimde kullanma, kentsel katı ve sıvı atıkları işleme ve/veya geri kazanma, gelir ve istihdam yaratma, içme suyu kaynaklarını daha etkin biçimde yönetme, topluluk düzenini tekrar inşa etmenin bir yöntemidir. Kentsel tarım, son 30 yıldan bu yana birçok kentte artma eğilimindedir. Kentsel tarımın aldığı biçim ve sahip olduğu önem küreselden ulusala, bölgeselden kentsele, hane halkından bireysele bağlı değişkenlikler gösterebilmektedir (Mougeot, 2000).

2.1.4. Kentsel tarımın yararları

Kentsel tarımın çevresel yararları

Gıda nakliyesinin çevreye önemli bir maliyeti bulunmaktadır. Genelde bir ürünün yetiştirildiği yer ile nihai olarak tüketildiği yer arasında büyük mesafeler bulunmaktadır. Uzun mesafeli taşımacılık gerek hava, gerek deniz, gerekse kara yolu ile olsun, hava kirliliğine ve sera gazı emisyonlarına neden olmaktadır. Yiyecek taşımacılığı; yiyeceğin ilk üretim yerinden, işleme, paketleme ve nihayet tüketimine kadar geçen süreci kapsayan "yiyecek milleri" olarak tanımlanmaktadır. Gıda sisteminin çevre üzerindeki olumsuz etkisinden ve uzun yiyecek millerinden kaçınmak amacıyla "yerelcilik" olarak ifade edilen bir hareket ortaya çıkmış bulunmaktadır (Edwards ve Mercer, 2010).

Kentlerde atık sorunu ve bunların geri kazanımının nasıl olacağı önemli çevresel konulardan biridir. Kentlerin içinde veya çevresindeki tarımsal üretim faaliyetleri sayesinde kompostlama süreçleri desteklenmektedir. Bu yöntem ile gıda ürünlerinin işlenme ve tüketim süreçlerinden elde edilen yüksek besin değerine sahip organik atıkların tekrar kullanılarak değerlendirilmesi sağlanabilmektedir (Mougeot, 2005; Pearson, 2007). Kompost olarak adlandırılan bu yöntem kentsel tarım uygulamalarında yoğun olarak kullanılmaktadır (Pearson, L. J, Pearson, L ve Pearson, C. J, 2010). Birçok kentte su kıtlığı önemli bir problem olduğundan, atık suların kentsel tarım ile gıda üretiminde kullanılması

ek bir çevresel fayda sağlamaktadır. Kentsel tarımda yağmur suyu da etkin bir biçimde kullanılmaktadır (Barker, Harper ve Hamilton, 2010).

Kentsel tarım faaliyetlerinde çok sayıda küçük üreticinin bulunması, biyoçeşitliliğin de artmasına aracılık etmektedir (Feagan, 2007). Yetiştirilen farklı bitki türleri ile ekosistemlerde biyolojik çeşitlilik sağlanabilmektedir. Ayrıca bu, nispeten küçük çaplı besin üreticilerinin tek kültürlü tarımsal üretimden kaçınmasına da olanak tanımaktadır. Kentsel tarım çevre dostu üretim metotlarına imkân sağlamakta, böylece belgeli organik üretim yöntemlerinin zorunlu ya da gönüllü olarak benimsenmesine imkan yaratmaktadır.

Birçok kentte sıcaklıklar, kırsal alanlara oranla daha yüksektir. Bunun nedeni, binaların ve yolların yeşil alanlardan daha fazla ısı yaymasıdır. Yeşil alanlar, binaları ve araçları serinletmek için gerek duyulan enerjiyi azaltabilmektedir (Skinner, 2006).

Kentsel tarımın sosyal yararları

Bir kentin gıda ihtiyacının o kentte yapılan üretim ile karşılanmasının sosyal açıdan birçok faydası bulunmaktadır. Kentteki tarımsal alanlara yapılacak ziyaret ve gezi etkinlikleri ile insanların tüketmiş oldukları besinler hakkında bilgi edinmeleri, o gıdaların nereden geldiği ve kimler tarafından nasıl üretildiği hakkında bilgi sahibi olmaları sağlanabilmektedir (Knowd, 2006).

Ayrıca kentsel tarıma ayrılan araziler kent arazisindeki boşlukları doldurarak kentsel genişlemeye karşı tampon görevi görmekte, yerel kullanıcıların yeşil alanlara erişim olanaklarını arttırmaktadır.

Bağımsızlık duygusu bireyler için önemlidir. Bireylerin kendilerine ait küçük bahçesi olan müstakil bir eve sahip olma arzusunun altında da ağırlıkla bu özgürlük duygusu yatmaktadır. Gıda üretimi bağımsızlık duygusunun sağlanmasını desteklenmekte ve bu durum bireyi sosyal yönden güçlendirmektedir (Gaynor, 2006: 65).

Kentsel tarımın sosyal entegrasyon için önemli bir işlevi bulunmaktadır. Kentsel tarım projeleri; yetimler, engelli insanlar, kadınlar, işsiz göçmenler ve yaşlılar gibi grupların kentsel ağa daha güçlü bir biçimde entegre olmaları ve makul yöntemlerle geçimlerini sağlamalarına imkân yaratmaktadır.

Gelişmiş ülkelerde, kentsel tarım gıda üretiminden ziyade, fiziksel ve/veya psikolojik rahatlama amacıyla yapılmaktadır. Kentsel tarım bireylere eğlenme-dinlenme fırsatları sağlamada önemli rol oynamaktadır (Pearson ve Hodgkin, 2010).

Kentsel tarımın ekonomik yararları

Kentsel alanlarda gıda üretiminin ekonomik yararları da bulunmaktadır. Çiftliklerde üretilen ürünlerin satılması önemli gelir kaynağı oluşturmaktadır (Mougeot, 2005). Kişi sadece kendi tüketimi için üretse bile, yiyecek harcamasında önemli azalmalar sağlayabilmektedir.

Ayrıca küçük çaplı kentsel tarım, birim toprak alanı üzerinde elde edilen verim ve hasılayı arttırmaktadır. Örneğin Avustralya'daki kentsel tarım alanları, toplam tarımsal alanın %3'ünü kapsamasına karşın, Avustralya'nın toplam brüt tarımsal üretiminin yaklaşık %25'i bu alanlardan karşılamaktadır (Houston, 2005). Gıda fiyatlarında yakın geçmişte görülen artış, kentsel tarıma duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Kentsel tarımın sağlık açısından yararları

Kentsel tarımın insan sağlığı için de potansiyel faydaları bulunmaktadır. Kırsal tarımda uygulanan uzun süreli soğutma, taşıma ve depolama sistemlerinden kaynaklanan (taze meyve ve sebzelerin besin içeriğinin azalması gibi) dezavantajlar kentsel tarım uygulamaları ile azaltılabilmektedir (Feagan, 2007).

Bireylerin kendi gıdalarının bir kısmını üretme fırsatına erişebilmeleri, yetersiz beslenme (kötü, dengesiz beslenme) veya aşırı beslenme (obezite) gibi insan sağlığını tehdit eden beslenme problemlerini ve hastalık risklerini azaltmaktadır (Dixon ve diğ., 2007).

Kentsel tarımın kentsel gıda sisteminin güçlenmesindeki yararları

Tüketiciler kentsel tarım faaliyetlerine katılarak kentsel gıda sistemi hakkında daha fazla bilgiye sahip olarak gıda seçimi konusunda daha bilinçli hale gelmektedirler. Mevcut gıda sistemi ürün bolluğunun hâkim olduğu, büyük perakendeciler tarafından geliştirilen ve küresel tedarik süreçlerinden oluşan bir sistemdir. Ancak *alternatif* veya *tamamlayıcı gıda ağları* kavramı, gıda hacmini daha küçük ve daha yerel ölçekteki faaliyetlerle büyütmek ve

gıda dağıtımını arttırmaya yönelik çözümleri içeren bir süreci ifade etmektedir (Feagan, 2007). Yerel gıdalara erişebilirliği arttırmaya odaklanan pek çok yaklaşım bulunmaktadır. Örneğin topluluk bahçelerinde uygulanabilecek gıda paylaşım planları, fuarlarda yapılacak değiş-tokuşlar ve hatta bahçeden elde edilen ihtiyaç fazlası tarım ürünlerinin komşulara verilmesi yerel gıdaların erişilebilirliğini arttıran yaklaşımlardır (Edwards ve Mercer, 2010).

Yenilikçi fikirler kullanarak gıda yetiştiriciliğine uygun alanlar oluşturmaya ve kentsel üretimi arttırmaya yönelik pek çok farklı yaklaşım bulunmaktadır. Örneğin çatı bahçeleri uygulamaları ile, yalnızca kullanılmayan alanların değerlendirilmesi değil aynı zamanda bina içindeki yalıtımın ve enerji tasarrufunun sağlanması mümkündür (Skinner, 2006). Kentsel üretimin bir diğer örneği dikey tarım olarak ifade edilen, gıda üretiminin özel olarak tasarlanmış, bina yan dış duvarlarında gerçekleşmesidir. Kentte bulunan peyzaj alanlarında kentsel tarım için yer aramak yerine, bunun kent planlarında önceden kurgulanması ve bu yolla tarımsal alanlara erişimin arttırılması önemlidir. Bu konuya ilişkin araştırmalar, kentsel tarım üreticilerinin tarımsal faaliyetlere devam edebilmesi için teşviklere ihtiyaç duyduklarını ve kentsel alanlarda tarımın değerinin arttırılması gerektiğini savunmaktadır (Sullivan, 2009).

2.1.5. Gelişmekte olan ülkelerde kentsel tarım

Gelişmekte olan ülkelerde, kentsel tarım çoğunlukla gelir seviyesi düşük gruplar tarafından gerçekleştirilmektedir. Halkın temel gıda ihtiyaçlarının karşılanmasında kentsel tarım önemli rol oynamaktadır. Yerel gıda üretiminin gelişmesi ile yerel topluluklara taze, kaliteli, güvenli gıda temini de sağlanmaktadır. Kentsel tarım yerel halk için gıda problemleri riskini de azaltmaktadır. Gıda ve istihdam imkânı yaratmasına ek olarak kentsel tarım, yerel ekolojinin varlığının sürdürülmesini sağlamakta, atığın geri kazanımı ile kent sağlığının korunmasına da katkıda bulunmaktadır (Polloni, 2015).

Gelişmekte olan ülkelerde kentsel tarıma yönelimin temelinde ekonomik krizlerin olduğunu söylemek mümkündür (Castillo, 2003). Örneğin Afrika'da 1970'li ve 1980'li yıllarda kent nüfusunun artması ve ekonomik gerilemelerle birlikte kentsel tarım faaliyetleri artmıştır (Ruel, Haddad ve Garrett, 1999). Zimbabve'nin başkenti olan Harare'de 2008'de 9000 hektar olan sürülen tarımsal toprağın yüzölçümü 2009'da 12000

hektara çıkmış, aynı süre içinde tarımsal üretimden alınan verim hektar başına 5,5 tondan 6,6 tona yükselmiştir (Mougeot ve diğ., 1994: 49).

Kentsel tarımın kente önemli katkıları bulunmaktadır. Fakat hedeflenen başarının sağlanması için kentsel tarımın sosyal ve ekolojik faktörlere duyarlı bir şekilde uygulanması gerekmektedir. Tarımsal faaliyetlerin gerçekleşmesi sürecinde doğal ve ekonomik kaynakların verimli kullanılmasında beceri ve zaman faktörü önemlidir. Tarım sektöründe çalışan nüfusun tarımsal eğitimden yoksun olduğu az gelişmiş ülkelerde mali kaynaklara; toprak, tohum ve su gibi doğal kaynaklara erişim genellikle yetersizdir. Kaynak yetersizliği, çiftçileri savunmasız bırakmakta, bu da tarımsal faaliyetlerde meydana gelebilecek problemlere zemin hazırlamaktadır. Dahası, çiftçiler altyapı yetersizliği nedeniyle, dağıtım ağlarına da erişimde güçlük çekmektedir. Bu noktada yerel ve uluslararası kuruluşların bu ülkelerdeki kentsel tarım faaliyetlerinin gelişmesi yönünde yapacakları yardım ve desteklerde bu konuları dikkate almaları hayati önem taşımaktadır (Polloni,2015).

2.1.6. Gelişmiş ülkelerde kentsel tarım

Gelişmiş ülkelerde en sık rastlanan kentsel tarım faaliyeti topluluk bahçeleridir. Bunlara ek olarak hobi bahçeleri, rekreasyon (eğlenme-dinlenme) alanları ve çatı bahçeleri gibi yaratıcı faaliyetler de gelişmiş ülkelerde yaygınlaşan kentsel tarım uygulamalarındandır.

İkinci Dünya Savaşı ve sonrasında yaşanan ekonomik bunalım, birçok ülkede kent nüfusunun azalması, konutların ve endüstriyel tesislerin terkedilmesi, demografik değişimlerin yaşanması, vergi gelirlerinin önemli derecede düşmesine sebep olmuştur. Bu durum sonucunda kentlerde yaşanan ekonomik ve sosyal durgunluğa çözüm amacıyla 1984 yılında ABD'de ve Kanada'da Amerika Topluluk Bahçeleri Birliği (ACGA) kurularak topluluk bahçeleri ve yeşillendirme faaliyetlerinin desteklenmesi hedeflenmiştir. ACGA iki uluslu ve kâr amacı gütmeyen gönüllü bir örgüt olarak kurulmuştur. ACGA, kentlerdeki topluluk bahçeciliğini, çevrenin ve topluluğun geliştirilmesinde katalizör görevi yapan, sosyal etkileşimi arttıran, kendi kendine yeterliliği teşvik eden, çevreyi güzelleştiren, besleyici gıdalar üretimine aracılık eden, ailelerin gıda bütçelerini azaltan, kaynakları koruyan, eğlendiren, fiziksel egzersiz olanağı sunan, tıbbi tedavi ve eğitim için fırsatlar yaratan bir faaliyet olarak görmüştür (Flachs, 2010). Kentsel tarım halen New York ve

Londra gibi birçok kentte başarılı bir biçimde uygulanmaktadır (Birky, 2009: 39). Gelişmiş ülkelerde kentsel tarımın önümüzdeki yıllarda da sağlanan destek ile, büyümesini sürdürmesi beklenmektedir (Polloni, 2015).

2.2. Topluluk Bahçeleri

2.2.1. Topluluk bahçelerinin tanımı ve gelişim süreci

Gelişmiş ülkelerde yaygın olarak yürütülen ve kentsel tarımın bir örneği olan topluluk bahçeleri 19. Yüzyılın ortalarında, Avrupa'da eğitim ve kenti yeniden canlandırma hareketiyle ortaya çıkmıştır. ABD'de ise topluluk bahçeleri, 1894'te yaşanan ekonomik krize çözüm üretmek amacıyla ortaya çıkmıştır. Temelde topluluk bahçelerinin kökeni Amerika Birleşik Devletleri'ndeki *patates bahçelerine* dayanmaktadır.

Topluluk bahçelerinin tarihsel arka planını araştıran Lawson (2005), Kuzey Amerika'da yapılan tüm kentsel tarım faaliyetlerini topluluk bahçeciliği olarak tarif etmektedir. Lawson (2005) oluşan birçok topluluğun temelinde bahçenin olduğunu belirtmekte, fakat bu bahçelerin günümüz topluluk bahçelerine benzemediğini vurgulamaktadır. Lawson'a (2005) göre, bahçeler bireylerin kendi girişimleriyle değil uygulandıkları faaliyetlerin özelliğine göre topluluk bahçeleri olarak tanımlamaktadır.

Birch ve Wachter'e (2008) göre günümüz topluluk bahçelerinin, ilk örnekleri 1970'lerin sonlarında, kentsel yeşillendirme hareketinin (Urban Greening Movement) bir sonucu olarak ortaya çıkmış bulunmaktadır. Kentsel yeşillendirme hareketi: mahalle sakinlerinin doğal ve inşa edilmiş çevreleri iyileştirmek için oluşturdukları ortak çabaların tamamı olarak tanımlanmıştır. Topluluk bahçeleri önceleri küresel gelişmelerle meydana gelen kentsel problemlerin çözümüne yönelik politik girişimlerle ortaya çıkmıştır. Günümüz topluluk bahçeleri ise, yerel girişimlerle bireylerin iradesine dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Linn, 2007: 101).

Genel anlamda, topluluk bahçelerinin oluşumu kentteki toplulukların insiyatifine bağlı bulunmaktadır. Kurtz'a göre (2001) topluluk bahçelerini tanımlamada "*topluluk*" kavramı yanıltıcı olabilmektedir. Topluluk bahçelerinin bir topluluk tarafından mı yoksa kendiliğinden mi oluştuğu ya da sonradan mı bir topluluk haline geldiği hususunda net bir bilgi bulunmamaktadır. Bu bahçeler bir topluluk tarafından sebze, meyve üretimi ve peyzaj

uygulamaları gibi faaliyetler için kullanmaktadır. Katılımcılar bahçecilikte kullandıkları araçlarını birbirleriyle paylaşmakta, bakım için birbirlerine finansal destek sağlamakta, ortak hedefler belirlemekte ve sonuçları paylaşmaktadır (Ghose ve Pettygrove, 2014). Kentlerdeki rehabilitasyon araçları olarak da düşünülen topluluk bahçeleri, dünyanın birçok yerinde görülmekte, sayıları hızla artmaktadır.

2.2.2. Topluluk bahçelerinin evrimi

Bassett'e (1979) göre topluluk bahçeleri; ekonomik ve sosyal değişimler, krizler ve tarihsel döngüyle şekil almaktadır. Krizler sona erdiğinde, topluluk bahçelerinin sayısı azalmaktadır. Çünkü toplumun mali durumu istikrar kazanmakta, sebze üretimine olan ihtiyaç ortadan kalkmakta ve geçici işsizler iş bulmaktadır.

Bassett, topluluk bahçeleri tarihini 7 ana döneme ayırmaktadır (Çizelge 2.1). Bu dönemler, Amerikan bahçe hareketlerine atıfta bulunmaktadır. Amerikan bahçelerinin önemli bir özelliği, bahçelerin belirli bir topluluğun mülkünde olmasıdır (yerel yönetim, merkezi yönetim veya sivil toplum kuruluşu gibi).

Çizelge 2.1. Topluluk bahçelerinin tarihinin 7 ana dönemi (Csaba ve Gyula, 2016)

Ortaya çıkan bahçe formu	Dönemi	Ortaya çıkış nedeni
Patates Bahçeleri	1894 – 1917	1893 yılı ekonomik kriz
Okul Bahçeleri	1900 – 1920	Göçmen çocukların entegrasyonu
Bahçe Kentleri	1905 – 1920	Şehri güzelleştirme
Savaş Bahçeleri/ Özgürlük bahçeleri	1917 – 1920	I. Dünya Savaşı
Umut Bahçeleri/Kurtarma bahçeleri	1930 – 1939	Büyük Ekonomik Buhran
Zafer Bahçeleri	1941 – 1945	II. Dünya Savaşı
Topluluk Bahçeleri	1970 – 2008	Kentsel sosyal hareketler
Topluluk Bahçeleri	2008 – Günümüz	Şehir rehabilitasyonu

1840’da Hazen S. Pingree, Detroit belediye başkanı olarak göreve başladığında kentin işsiz ve ekonomik krizden etkilenen bireylerine yardım edebilmek için çözümler aramaya başlamıştır. Detroit'te *patates bahçeleri* soruna çözüm olarak düşünülmüştür. 1897'de 1563 ailenin sürece katılımı ile Detroit'teki patates bahçeleri programı zirveye ulaşmıştır (Community of Gardens, 2019).

1900’de eğitimciler *okul bahçelerinin* gençler özellikle göçmen öğrencilere sorumluluk bilinci kazandırmanın, fiziksel sağlık durumlarını iyileştirmenin, doğayı deneyimlemenin etkili bir aracı olduğunu savunmuşlardır (Community of Gardens, 2019).

1898'de Ebenezer Howard, İngiltere’de kentsel alanlarındaki kalabalığa, suç ve karmaşaya karşı çözüm olarak kırsal ve kentsel alanların en iyi özelliklerini birleştiren 32.000 kişilik planlı topluluklar önerisini *Bahçe Kent* ismiyle tanımlamıştır. 30'dan fazla sayıda Bahçe Kent uygulaması, 1903'te Letchworth ve 1920'de Welwyn ile başlayarak gerçekleştirilmiştir (Rosenberg, 2019).

Amerika'da 1917’den sonra pek çok insan, yiyecek tedariğini arttırmak için arka bahçe üreticiliğine yönelmişlerdir. Devlet bahçeleri olmayanlar için bahçe alanı bulmuş, boş alanlar bahçe alanına çevrilmiştir. Bu bahçeler *Savaş Bahçeleri/ Özgürlük Bahçeleri* olarak adlandırılmıştır (Eighmey, 2015).

1929’un sonunda ABD'de ekonomik durgunluk başlamış ve 1939’a kadar sürmüştür. Ciddi maddi sıkıntılar yaşayan devlet, yoğun işsizlik, açlık, yoksulluk ve duygusal stres gibi problemlerle mücadele etmek için 1930’da *Umut Bahçeleri/Kurtarma Bahçeleri* programlarına destek vermeye başlamıştır (Jarrett ve Bryant, 2013).

Amerikan hükümeti, II. Dünya Savaşı sırasında, I. Dünya Savaşı'ndaki gibi ulusal bahçe projesi uygulamalarını desteklemiş ve bu bahçeleri *Zafer Bahçeleri* olarak adlandırmıştır. Amerika'da 1944'te üretilen sebzelerin %40’ı Zafer Bahçeleri’nden sağlanmıştır (Community of Gardens, 2019).

Modern topluluk bahçeleri, 1970'lerin sonunda ABD'de, ülkenin kuzey-doğu bölgesindeki sanayileşmiş kentlerde görülen ekonomik durgunluktan sonra ortaya çıkmıştır. Ağır sanayi ortadan kaybolmuş, işsizlik oranları artmış, bu da toplumun kutuplaşmasına ve bireylerle iktidar arasındaki çatışmalara yol açmıştır. Bu krizde, topluluk bahçeleri; sosyal sorunlara, işsizlerin yaşadıkları ekonomik zorluklara bir çözüm olarak görülmüştür. Bu arada, topluluk bahçeleri neo-liberal kentlerde protestoların sembolü de olmuştur (Lawson, 2005).

2008'lerdeki ekonomik kriz, topluluk bahçeleri tarihinde yeni bir dönem açmıştır. Devlet ve yerel yönetimler topluluk bahçelerinin önemini anlamış ve bu hareketin destekçisi

olmuşlardır. Michelle Obama, 2009'da Beyaz Saray'ın topluluk bahçesini yeniden açmıştır (Flaccus, 2009). Bu, alternatif gelişme fikirlerini destekleyen yeni bir yaklaşım olarak nitelendirilmiştir.

2.2.3. Topluluk bahçelerinin genel yararları

Fiziksel sağlığa yararları

Carney ve diğerlerinin 2012 yılında, Amerika Birleşik Devletleri'ne bağlı Oregon Eyaleti'nde yaptıkları bir çalışmada topluluk bahçeciliğinin ailelerin tüketim, gıda güvenliği ve sosyal ilişkileri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bulgular, topluluk bahçe faaliyetlerine katılımın katılımcıların genel sağlıklarına olumlu etkiler sağladığını ve tüm katılımcıların gıda teminini önemli ölçüde arttırdığını göstermiştir. Topluluk bahçelerine katılanların sağlık şikayetlerinde azalma, fiziksel ve sağlıklı yaşam aktivitelerinde artış görülmüştür (Van den Berg, Van Winsum-Westra, De Vries ve Van Dillen, 2010). Araştırmacılar topluluk bahçelerinin bireylerlerin vücut kitle indeksine (BMI), fiziksel aktivite düzeyine ve sağlıkla ilgili diğer faktörlere etkisini de incelemişlerdir. Litt ve diğ. (2011) tarafından yapılan araştırmada bahçe faaliyetlerinde yer alan kişilerin vücut kitle indeksinde (BMI) belirgin bir azalma olduğu gözlemlenmiştir. Yapılan birçok çalışmada, bahçe etkinlikleri ve topluluk bahçelerine katılımın obezitede önemli bir düşüşe neden olduğu saptanmıştır (Castro, Samuels ve Harman, 2013).

Akıl sağlığına etkileri

Topluluk bahçelerinin bireylerin fiziksel sağlığı dışında akıl sağlığına da olumlu etkilerinin bulunduğu saptanmıştır. Bahçecilik etkinliklerine katılanların benlik değerinde ve özgüvenlerinde artış, olumlu ve pozitif düşüncelerinde yükseliş, ruh halinde iyileşme ve stres seviyelerinde azalma olduğu tespit edilmiştir. Van den Berg ve diğ. (2010) yaptıkları çalışmalarda da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Stuart (2005), bahçeciliğin sakinler için geçinmeyi daha kolay hale getirdiğini, stresi azalttığını, huzur ve dinginlik sağladığını, bitkilerin büyümesini görmenin katılımcılar için umut verici olduğunu öne sürmüştür. Çalışmada bitkilerin bakımının ve yiyecek üretiminin kültürlerarası birleştiriciliği olduğu da belirtilmiştir. Unruh ve Hutchinson'un 2011 yılında yaptıkları çalışmalarda, topluluk faaliyetlerine katılımın bireylere anlamlı kişisel amaçlar kazandırarak birtakım depresyon

belirtilerini azaltabileceği vurgulanmıştır. Ayrıca bahçe faaliyetlerinin bunama türü hastalıkların gelişme riskini önlediği ve yaşlılarda bilişsel işleyişin gelişmesinde etkili olduğu saptanmıştır (Thelander, Wahlin, Olofsson, Heikkila ve Sonde, 2008).

Manevi faydaları

Topluluk bahçeciliğinin önemli manevi faydaları da bulunmaktadır. Bahçe faaliyetleri ve toprağın yetiştirilmesiyle sağlanan yerel bağlılık, katılımcılar ile topluluklar arasında güçlü bağlar yaratmaktadır. Flachs (2010), kentlerdeki topluluk bahçelerine katılmanın kişinin kendi kimliğini geliştirmesine yardımcı olduğunu belirtmektedir. Flachs (2010) topluluk bahçeciliğinin; yaratıcı olmaya, toplumun değerlerini ifade etmeye, toplum ve çevre üzerinde olumlu etki yaratmaya imkân tanıdığını belirtmektedir. Benzer şekilde, bahçecilik faaliyetleri doğal çevreye ait olma duygusunu da arttırmaktadır (Litt ve diğ., 2011). Unruh ve Hutchinson (2011) topluluk bahçelerinde katılımcılar ile bahçeleri arasında bir bağ oluştuğunu, bireylerde bahçecilik faaliyetlerine ilişkin olumlu bir içsellik hissi yaşandığını belirtmektedir (Siewell, Aguirre ve Thomas, 2015).

Sosyal faydaları

Literatürde topluluk bahçelerinin toplum ve topluluklar üzerindeki yararlarına ilişkin az sayıda çalışma bulunmaktadır. Topluluk bahçeleri mahalle ölçeğinde insanlararası etkileşimi sağladığı için sosyal anlamda da birçok fayda sağlamaktadır. Poulsen ve Spiker'e (2014) göre topluluk bahçesi faaliyetlerinin asıl nedeni gelir elde etme değildir. Ürünler doğrudan katılımcılar tarafından tüketilmekte, paylaşılmakta veya bağışlanmaktadır. Bu sebeple bahçe uygulamalarının başarısı ve kalıcılığı, bahçenin topluluğa nasıl entegre edildiğine ve topluluğa kimlerin katıldığına bağlı bulunmaktadır. Topluluk bahçelerinde başarının sağlanması için bitki yetiştiriciliği ve gıda üretiminden daha fazlasına gereksinim duyulmaktadır. Nagai'e (2012) göre Topluluk bahçelerinde birlik içerisinde çalışan insanlara ihtiyaç duyulmaktadır.

Sürdürülebilirlik ve sosyal sermaye topluluk bahçelerinin sosyal faydaları arasında yer almaktadır. Sosyal sermaye literatürde, bir topluluk içinde hem bireyler hem de gruplar arasındaki ilişkilerin (veya bunların eksikliğinin) bir ölçüsü olarak tanımlanmaktadır (Alaimo, Reischl ve Allen, 2010). Sosyal sermaye; bir mahalle, topluluk veya bölgenin

sosyal değerlerinin ölçüsü olarak ifade edilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde nesiller arası hareketlilik üzerine yapılan bir araştırmada, sosyal sermaye ile gelir hareketliliği arasında bir korelasyon olduğu saptanmış bulunmaktadır. Yüksek sosyal sermayeye sahip bölgelerde yaşayanların daha yüksek gelir grubuna geçebildiği, şartlara bağlı yoksulluğun üstesinden gelebildikleri belirtilmektedir (Chetty, Hendren, Kline ve Saez, 2014). Alaimo, Reischl ve Allen (2010), topluluk bahçelerine kent sakinlerinin dâhil edilmesinin, bu insanlara komşularıyla bağlantı kurma fırsatı vererek mahalle örgütlenmelerinden daha fazla haberdar olmalarını sağladığını, böylece sosyal sermaye seviyelerinin artmasını desteklediğini belirtmektedirler. Benzer şekilde, Firth, Maye ve Pearson (2011), topluluk bahçelerinin insanları bir araya getirme ve daha güçlü topluluklar oluşturmadaki etkinliğini vurgulamaktadırlar.

Yapılan çalışmalar, topluluk bahçelerinin sosyal sermaye oluşumuna dört farklı şekilde katkı sağladığını göstermektedir: İnsanların bir araya gelmeleri, sahiplenme ve özgüven duygusu yaratmakta, ortak amaçların oluşmasını sağlamakta; topluluktaki bireylerin etkileşim kurması beraberlik duygusu uyandıran ortamların oluşmasına aracılık etmektedir. Bahçelerde birçok sosyal etkinliğin olması insanların birbirleriyle etkileşimini ve toplumsal bağlılık duygularını artırmakta, ayrıca kuruluşlarla, siyasi veya resmi makamlarla bağ kurulmasına yardımcı olmaktadır (Firth ve diğ, 2011).

Turner 2011'de yaptığı çalışmada, sürdürülebilir kentlerin ve sağlıklı yaşam tarzının sağlanması için tüketilen gıdanın nereden geldiğinin bilinmesinin önemini vurgulamaktadır. Bir topluluğun kendi sürekliliğini sağlama becerisi, doğrudan o toplumun sağlığı, gücü ve yaşanılabilirliği ile ilgilidir. Turner topluluk bahçelerinin güçlü ve canlı bireyler ve topluluklar aracılığıyla sürdürülebilirliğe hizmet ettiğini, sürdürülebilirlikte başarının sağlanması için bu kavramın önemsenmesi gerektiğini belirtmektedir. Evers ve Hodgson (2011), topluluk bahçelerinin gıda güvenliğinde artış, bireylerin öz-yeterliliklerinin artması ve olumlu ilişkilerin gelişmesi gibi faydalara sahip olduğunu vurgulamışlardır. Değer ve yaratıcılıkta artış sağlamak, mahalleyi görsel açıdan zenginleştirmek, topluluk benliğinin oluşumunu desteklemek (Okvat ve Zautra, 2011), gıda üretimi ve doğa hakkındaki bilgi ve beceri edinmek, mahalleler ve kültürler arası etkileşimi arttırmak (Stuart, 2005), bahçe projelerine dahil olarak güçlü bireysel ve sosyal kimliğe sahip olmak topluluk bahçelerinin diğer faydaları arasında sayılmıştır (Okvat ve Zautra, 2011).

2.3. Sosyal Etki ve Sosyal Sermaye

2.3.1. Sosyal etkinin tanımı

Sosyal etkiler, kalkınma eylemlerinin *"bireye etkileri"* olarak ifade edilmektedir. Sosyal etki "Bireysel ya da toplumsal eylemlerin, insanların yaşayışlarına, çalışmalarına, birbirleriyle olan ilişkilerine, toplumsal ihtiyaçların giderilmesi için kurulan örgütlenme biçimlerine ve bireylerinin karakterlerinin oluşumuna yön veren sonuçları*"* olarak tanımlanmaktadır (Vanclay, 2002). Vanclay'a (2002) göre: "Sosyal etki değerlendirmesi (SIA) kalkınma ve demokrasi ile ilgili bir felsefeyi temsil etmektedir. Bu nedenle, kalkınmanın hedefleri (yoksulluğun azaltılması gibi) ve kalkınma süreçleri sosyal etki kapsamında değerlerdirilmektedir (örneğin katılım, kapasite geliştirme). Sosyal etki değerlendirmesi bir topluluktaki farklı grupların ve insanların ihtiyaç ve seslerinin dikkate alınmasına yardımcı olmaktadır.

2.3.2. Sosyal etki türleri

Sosyal etkiler, birbiriyle ilişkili beş kategoride sorgulanmaktadır. Bunlar, bireysel ya da toplumsal eylemlerin;

- Yaşam tarzına etkileri; İnsanların günlük yaşayışlarına ait davranışlarına aile, arkadaşlar ve topluluklar arası ilişkilere olan etkileri.
- Kültürel etkileri; Paylaşılan gelenekler, toplumsal yükümlülükler, değerler, dil, din, sosyal veya etnik bir grubu diğerlerinden ayıran tüm unsurlara olan etkiler.
- Toplumsal etkileri; Altyapı, hizmetler, gönüllü kuruluşlar, etkinlik ağları ve biraraya geliş biçimlerine olan etkiler.
- Yaşam kalitesine etkileri; Mekân algısı, estetik ve kültürel miras, ait olma (aidiyet) duygusu, güvenlik, yaşanılabilirlik ve gelecekle ilgili beklentilere olan etkiler.
- Sağlık etkileri; Zihinsel, fiziksel ve sosyal refah üzerindeki etkiler (Miller, 2012).

2.3.3. Topluluk bahçelerinin sosyal etkileri

Topluluk bahçelerinde, sosyal etkileşime olanak sağlayacak alanlar bulunmaktadır. Farklı sosyodemografik yapılardan (ırık, yaş, cinsiyet, din vb) insanların bir araya geldiği topluluk bahçeleri; topluluk etkinliklerine ev sahipliği yapmakta, çocuklar için güvenli

mekânlar sağlamakta ve insanlar arasında sosyalleşmeye imkân yaratmaktadır. Bu imkanları sağlayan topluluk bahçelerinin oluşturduğu sosyal etkileri Miller (2012); "Topluluk bahçelerinin içindeki ve çevresindeki ilişkiler sayesinde yaratılan veya paylaşılan yararlar ve kaynaklar" olarak tanımlamaktadır. Toplumsal mekân yaratarak insanlar arasında ilişkiyi teşvik eden topluluk bahçeleri topluluğun değer yargılarının sürdürülmesine imkân yaratmaktadır.

Kentlerde yürütülen bahçecilik faaliyetlerinin topluluk bağlarının sürdürülmesinde de yararlı olduğu bilinmektedir. Farklı demografik özelliklere sahip insanlara çekici gelen bahçe etkinlikleri normal şartlarda bir araya gelemeyecek ya da sosyalleşemeyecek insanlar arasındaki etkileşimleri artırabilmektedir. Topluluğun yaşlı üyeleri gençlerle yan yana çalışmakta ve farklı ırk, din veya etnik özelliklere sahip tüm üyeler dostane bir tavır içinde görülebilmektedir (Bellows, Brown ve Smit, 2004: 43). Bahçecilik bir hobi olabilmektedir. Topluluk bahçeleri etkinliklerine katılan insanlar bahçecilikten zevk aldıklarını belirtmektedirler.Bu etkinliklerin sağladığı faydaların zaman içinde değişmediği ve giderek daha da artmakta olduğu görülmektedir (Flachs, 2010).

Sosyal mekânlar olan topluluk bahçeleri parkların sahip olduğu işlevlerin de birçoğunu yerine getirmektedirler. Toplanma mekânları olan bu bahçeler insanları biraraya getirmekte ve insanlar arası etkileşime olanak sağlamaktadırlar. İnsanlar bu alanlarda kaliteli vakit geçirmekte ve kendilerini rahat ve huzurlu hissetmektedirler. Yetişkinlerin gözetimi altında olan bu alanlar, anne-babalar tarafından çocukları için güvenli alanlar olarak görülmektedir (Schmelzkopf, 1995).

Topluluk bahçeleri bireylerin diğer bahçe çalışanları, mahallede veya yerel topluluktaki kişiler ve yerel kuruluşlarla ilişkiler kurmalarına yardımcı olmaktadır. Topluluk bahçeleri mahalleleri güzelleştirmek, fiziksel etkinlikler ve egzersizler için fırsatlar sağlamak, taze ve sağlıklı yiyeceklere erişimi arttırmak, suç oranını azaltmak, engelleri yıkmak, insanlara yeni beceriler ve hobiler öğretmek, sosyal ilişkiler kurmak ve güçlendirmek gibi faydalar da sağlamaktadırlar (Miller, 2012).

2.3.4. Sosyal sermayenin tanımı

Sosyal sermaye kavramına ilişkin farklı tanımlamalar mevcuttur;

Putnam'a (1995) göre sosyal sermaye "Katılımcıların ortak hedeflere ulaşmak için etkili ve birlikte hareket etmelerine olanak sağlayan sosyal yaşam özellikleridir" (Putnam, 1995: 664). Glover ve arkadaşları'na (2005) göre sosyolojik bir kurgu olarak tanımlanan sosyal sermaye, toplumsal bağlar sayesinde kazanılan üretkenliğin bir göstergesidir (Putnam, 2000: 267).

Keeley'e (2007) göre sosyal sermaye "Gruplar veya bireyler arasındaki ortak normlar, değerler, karşılıklı anlayış vasıtasıyla iş birliği yapılmasına ortam hazırlayan etkileşimler ve ağlardır" (Keeley, 2007: 103). Temelde bu etkileşimler ve ağlar makro düzeyde, "kültürel" veya "toplumsal" olgular, mikro düzeyde, aile içi olgular için kullanılmaktadır (Halpern, 2005: 24).

Sosyal sermaye, sosyal dışlanma ve ayrımcılıkla mücadele edilmesinde, farklı kültürel kimliklere değer verilmesinde, sosyal faaliyetlere katılımın teşvik edilmesinde ve yeni kimliklerin oluşturulmasında oldukça önemlidir. Sosyal sermaye, sosyal ağlarda var olmakta toplumda farklılıkların özümsenmeme sorunlarını çözebilecek, toplumsal refahı arttırma kabiliyetini geliştirebilecek kolektif bir kaynak olarak da düşünülmektedir (Putnam, 2000; Strang ve Ager, 2010; Pittaway, Bartolomei ve Doney, 2015). Sosyal sermaye sosyal istikrar ve sosyal bütünleşme sürecini kavramak ve anlamak için etkili bir unsur olarak kabul görmektedir (Atfield, Brahmbhatt ve O'Toole, 2007: 34).

2.3.5. Sosyal sermaye türleri

Literatürde yaygın olarak üç tür sosyal sermaye tanımlanmaktadır; *bağlayıcı sosyal sermaye, köprü kurucu sosyal sermaye ve birleştirici sosyal sermaye.* Putnam'ın (2000) yaptığı ayrıma göre benzer sosyal yapıdaki insanlar arasında oluşan bağlayıcı sosyal sermaye ve daha uzak bağları içeren ve daha kapsayıcı olan köprü kurucu sosyal sermaye, sosyal sermayeye ait alt sınıflardır.

Spicer'e (2008) göre bağlayıcı sosyal sermaye; aile, yakın arkadaşlar, aynı kültür, dil, din veya etnik kökeni paylaşan kişiler arasındaki etkileşimleri veya ağları içermektedir. Köprü kurucu sosyal sermaye; bireyler arasında paylaşılan ortak kimliğin ötesine uzanan etkileşimleri veya ağları kapsamaktadır. Farklı etnik, ulus veya dini kimliklere sahip topluluklar arasındaki bağlar buna örnek verilmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye duygusal

destek, özsaygı ve güveni içerdiği için bireyler arasında daha güçlü bağların kurulmasına zemin oluşturmaktadır. Bağlayıcı sosyal sermaye köprü kurucu sosyal sermayenin oluşturulmasını ve geliştirilmesini de teşvik etmektedir. Bağlayıcı sosyal sermaye insanların birlikte hareket etmelerini sağlamak için farklılıkların daha kolay özümsenmesini sağlayan ilişkilerin sağlanmasının temeli olarak görülmektedir.

Bağlayıcı sosyal sermaye, bir toplulukta benzer sosyal yapıdaki gruplar arasında güvene dayalı destek ağlarının oluşumunda etkilidir. Fakat köprü kurucu sosyal sosyal sermaye olmadan bu topluluk, toplumun geri kalan kısmından izole olma riskini taşıyacaktır (Firth, 2011). Çünkü daha uzak bağları içeren ve daha kapsayıcı olan köprü kurucu sosyal sermaye, farklı ağlardaki insanlar arasında iletişimi sağlayarak topluluk için önem taşıyan bilgi ve kaynaklara erişimi sağlamaktadır.

Putnam bağlayıcı ve köprü kurucu sosyal sermaye arasındaki ayrımı şu şekilde belirtmektedir; bağlayıcı sosyal sermaye, benzer düşünce yapısına sahip bireyler (aynı görüşleri, düşünceleri veya çıkarları paylaşan bireyler), homojen gruplar arasındaki bağlantıyı; köprü kurucu sosyal sermaye, heterojen gruplar arasındaki daha kapsayıcı fakat daha kırılgan bağları ifade etmektedir. Putnam'ın bu sosyal sermaye sınıflandırması ayrımına ek olarak Woolcock and Szretzer (2004) "birleştirici sosyal sermaye" alt türünü kullanmıştır. Birleştirici sosyal sermayede bireyler ve kurumlar, kurumlar ve hizmetler arasındaki ilişki ve bağlantılar ifade edilmektedir (Atfield ve diğ., 2007: 36). Başka bir deyişle birleştirici sosyal sermaye farklı sosyal sınıflara ait olan bireyler arasındaki ilişkileri nitelendirmektedir.

Yapısal sosyal sermaye ile *bilişsel sosyal sermaye* ayrımı da sosyal sermayeyi sorgulayan araştırmacılar tarafından sıklıkla kullanılmaktadır (Putnam, 2000; Letki, 2008). Bilişsel sosyal sermaye grup içerisindeki bireyler arası güven, karşılıklı beklenti düzeyine ilişkin algılar şeklinde yorumlanırken; yapısal sosyal sermaye reel toplumsal ağları ya da katılımı ifade etmektedir (Villalonga-Olives ve Kawachi, 2015).

2.3.6. Sosyal sermayenin boyutları

Son yıllarda Dünya Bankası yoksulluğun nedenlerini, dışavurumlarını ve sonuçlarını anlamak için konuyu farklı boyutları ile ele alan pek çok çalışma başlatmıştır. Bu

kapsamda sosyal sermayenin ilkelerini saptamaya yönelik geniş çapta kavramsal ya da deneyimsel birçok çalışma yürütülmüştür. 2004 yılına ait, 18 sayılı Dünya Bankası çalışmasında, Grootaert, Deepa, Veronica ve Michael sosyal sermaye konusunda daha önceden yapılmış çalışmalar, literatür okumaları ve danışma grubundan alınan bilgiler ışığında, sosyal sermayenin boyutlarını alt başlıklar altında toplamışlardır. Bu başlıklar aşağıda verilmiştir.

Gruplar ve ağlar

İnsanların kaynaklara erişmelerini ve ortak hedeflere ulaşmak için iş birliğine gitmelerini olanaklı kılan grupları ve ağları tanımlaması sosyal sermaye kavramının önemli bir parçasıdır. Sosyal sermaye ile en yaygın biçimde bağdaştırılan kategori "gruplar ve ağlar"dır. Bireyin çeşitli toplumsal örgütlenmelerde, gayri resmi ağlarda yer almasının niteliği, bu örgütlenmelerden istifade ve elde ettiği katkılar bu kategoride incelenmektedir. Gruptaki üyelerin çeşitliliği, liderlerin nasıl seçildiği ve bireylerin gruba katılımının zamanla nasıl bir değişim gösterdiği bu kategoride sorgulanmaktadır.

Güven ve dayanışma

Sosyal sermayenin bu boyutu insanların akrabaları, komşuları, çalışma arkadaşları, tanıdıkları, kilit hizmet sunucuları ve hatta yabancılara, kendilerine destek olmak veya (en azından) kendilerine zarar vermeyecekleri konusunda ne ölçüde güvendikleri ile ilişkilidir.

Kimi durumda güven bir tercihtir. Kimi durumda ise kurulu ağlara dayalı, zorunlu bir bağımlılıktır. Bu iki seçenek arasındaki ayrım insanların sosyal ilişkilerinin kapsamını ve bu ilişkilerin zorlu veya değişken koşullara dayanma kabiliyetini anlamak açısından önemlidir.

Güven ve dayanışma boyutunda komşulara, kilit hizmet sunucularına ve yabancılara duyulan güven ve bu algıların zamanla nasıl değişim gösterdiği analiz edilmektedir.

Kolektif eylem ve iş birliği

Kolektif eylem ve iş birliği boyutu güven ve dayanışma boyutu ile yakından ilişkilidir. Kolektif eylem ve iş birliği insanların aynı topluluktaki diğer insanlarla ortak projelerde

ve/veya sorunlar ya da kriz karşısında birlikte çalışıp çalışmadıkları, çalışıyorlarsa bunun yöntemlerini anlamayı içermektedir. Hane üyelerinin ortak projelerde ve/veya kriz karşısında, topluluktaki diğer kişilerle ortaklaşa çalışıp çalışmadıkları, şayet çalışıyorlar ise, bu çalışmanın hangi metotlarla gerçekleştirileceği konuları bu kategoride incelenmektedir.

Bilgi ve iletişim

Bilgiye erişim, yoksul toplulukların refahlarını etkileyen konularda daha güçlü bir sese sahip olmalarına yardımcı olmaktadır. "Bilgiye Erişim"in önemi gün geçtikçe artmakta ve birçok durumda 'hayati' bir önem taşımaktadır (World bank, 2002). Yoksul hanelerin piyasa şartları ve kamu hizmetleri hakkında bilgi edinme yöntemleri ve olanakları ile iletişim altyapısına erişim bu kategoride incelenmektedir.

Sosyal birleşme ve içerme

"Topluluklar" tekil varlıklar değildir. Topluluklar çatışmaya yol açmaları olası, çeşitli biçimlerde ayrım ve farklılıklar içermektedir. Bu kategoride birleşme ve katılım hususlarında farklılıkların niteliği incelenmekte, kamu hizmetlerinden dışlanan gruplar tanımlanmaya çalışılmaktadır. Burada toplumsal etkileşimin gündelik biçimleri dikkate alınmaktadır. Birleşme ve içerme; topluluk etkinliklerinin dayanışmayı arttıran, sosyal tutunumu güçlendiren, iletişimi iyileştiren, koordine etkinlikler için bilgiler sunan, kolektif bilinç duygusunu geliştiren boyutudur (Kuehnast, Woolcock, Dudwick ve Jones, 2006).

Güçlenme ve siyasal eylem

Bireyler refahlarını doğrudan etkileyen kurumlar ve süreçler üzerinde sahip oldukları kontrol ölçüsünde *"güçlenirler"* (World bank, 2002). Hane üyelerinin mutluluk hisleri, kişisel faydaları, gerek yerel düzeydeki olayları, gerekse daha geniş çaplı siyasal sonuçları etkileme kapasiteleri bu kategoride incelenmektedir.

2.3.7. Sosyal sermayenin ölçülmesi

Sosyal sermayenin değerlendirilmesi veya ölçülmesi konusunda görüş birliği bulunmamaktadır. Sosyal sermaye kavramı çeşitli araçlar ve göstergelerin kullanıldığı

farklı perspektifler üzerinden analiz edilmektedir (Limón, Toscano ve Fernández, 2013). Krishna ve Shrader (1999) bazı çalışmalarda sosyal sermayenin yalnızca ağ yoğunluğu üzerinden değerlendirdiğini, bazı çalışmalarda ise sosyal sermaye düzeyini ölçmek için topluluğu bir arada tutan ve ortak girişimlere ortam sağlayan güvenin temel ölçüt olarak kullanıldığını belirtmişlerdir. Bu bağlamda sosyal sermayenin hem yapısal (sosyal ağlar, roller, aktörler) hem de bilişsel (normlar, değerler, yükümlülükler) boyutlarının dikkate alınması gerekmektedir.

Saptanması zor boyutları içeren sosyal sermayenin değerlendirilmesinde farklı metodolojik yaklaşımlar geliştirilmiştir. Dünya Bankası sosyal sermayeyi topluluk özelinde değerlendirmek için gerek nicel gerekse nitel araçlar geliştirmiştir (Kawachi, 1999; Krishna ve Shrader, 1999; Grootaert ve van Bastelaer, 2001). Hong ve Sporleder (2007) tarım kooperatiflerindeki sosyal sermayeyi hem genel hem de kooperatif düzeyinde ölçmek için yapısal, bilişsel ve kolektif eylem olmak üzere bir çerçeve geliştirmişlerdir. Diğer birçok araştırma özgül ortamlardaki sosyal sermayeyi Sosyal Kapital İndeksi geliştirerek ve kullanarak ölçmüşlerdir (Limón, Toscano ve Fernández, 2013).

Literatürde sosyal sermayenin değerlendirilmesine ilişkin farklı bakış açıları bulunmaktadır. Topluluk etkileşimleri, toplumsal ağların oluşum süreci, sosyal sermaye boyutlarının oluşumu ve değerlendirilmesi yapılan araştırmalarda odaklanılan konulardır. Christ Firth, Damian Maye ve David Pearson tarafından 2010 yılında yapılan araştırmada toplumsal değerleri oluşturan etkileşimler incelenmiştir. Yorumlayıcı ve nitel bir metodolojik yaklaşımla bağlayıcı sosyal sermaye oluşum süreçleri ve bu süreçlerde etkili olan etkinlikler değerlendirilmiştir. Köprü kurucu sosyal sermaye üzerine yoğunlaşan araştırmasıyla Shinew, Glover ve Parry (2004) toplulukta farklı sosyo-demografik özelliğe sahip insanlar arasında olumlu etkileşimlerin sağlanmasında rol oynayan etkenler ve sosyal sermayenin rolü araştırılmıştır. Araştırmada farklı etnik yapılara sahip insanları bir araya getiren ve kültürel bariyerlerin kaldırılmasında rol oynayan sosyal etkileşimler ve ağlar tespit edilmiştir. Bu kazanımlar için köprü kurucu sosyal sermayenin nasıl kullanıldığı irdelenmiştir. Temelde sosyal etkileşimler, ağlar, normlar ve değerler üzerinden sosyal sermaye oluşum sürecinin tanımlanması ve değerlendirilmesi yapılan birçok araştırmanın genel çerçevesini oluşturmaktadır. Bununla beraber oluşan toplumsal ağların (sosyal sermaye) topluluk tarafından kaynaklara erişimde, nasıl kullanıldığı diğer odak konular arasındadır.

2.3.8. Sosyal sermayenin önemi ve yararları

Sosyal sermayenin ekonomik gelişme ve toplumların ilerlemesinde oynadığı olumlu rol literatürde geniş ölçüde tartışılmıştır. Sosyal sermayenin yararları aşağıda özetlenmiştir.

1. İşbirliğini kolaylaştırmak,
2. Bireylerin kolektif eylemlere yatırım yapmalarını sağlayacak güvenin oluşmasına yardımcı olmak,
3. Toplu eylem yoluyla ortak ve paylaşılan kaynakların daha iyi yönetilmesini sağlamak,
4. Etkinlikleri projelerin ömründen daha uzun süre devam ettirmek,
5. Yoksulların her bakımdan daha da güçlenmesini sağlamak,
6. Politika ve yasalar üzerinde daha fazla etki sağlayacak şekilde, bilgiye ulaşmak,
7. Dış örgütlenmeler ve diğer topluluklar ile bağlar kurarak, hizmetlere erişimin iyileştirilmesini sağlamak (DFID, 2014: 12).

Çalışmalar sosyal sermayenin sağlık, kurumların yönetilmesi, kırsal ve toplumsal kalkınma, doğal kaynakların yönetimi devletle kurulacak kalkınma ortaklıkları gibi çeşitli konularda da olumlu etkileri olduğunu göstermektedir (Shrestha, 2015: 84).

2.3.9. Topluluk bahçelerinin sosyal sermaye oluşmasına etkileri

Çeşitliliğin özümsendiği, farklılıklara toleranslı bir toplumun inşası kolay değildir. Yerel topluluklar sosyal sermaye kazanımının şekillendirilmesinde önemli rol oynamaktadırlar (UNHCR, 2013: 23). Bu zamana kadar konu ile ilgili yapılan araştırmalarda bu tür süreçlerde devlet politikalarının ve bu amaçlar ile gerçekleştirilen uygulamaların yetersiz olduğu vurgulanmaktadır (Pittaway ve diğ., 2015). Literatürde katılımcı bir toplum oluşturmak, kültürel farklılıklara toleransı teşvik etmek için ne tür açılımlara yönelinmesi gerektiğine ilişkin eksikliklerin bulunduğu belirtilmektedir (Valentine, 2013).

Sosyal ağların kurulması sürecinde gülümsemek ya da selamlaşmak gibi dostluk biçimleriyle sosyal iletişim süreci yumuşatılabilmektedir (Ager ve Strang, 2008; Strang ve Ager, 2010). Bir toplumdaki *"pozitif enerji"* bireyin sosyal ağlardaki gelişimi ile tanımlanmaktadır. Putnam (2000), sosyal bağlantıların geliştirilmesinde karşılıklılık ilkesine ve güvenin önemine dikkat çekmektedir. Günümüz koşullarında bu olumlu süreçlerin gelişeceği alanlar kısıtlıdır. İnsanların birbirlerini tanıma ve birbirleriyle yakın

ilişkide bulunmalarına fırsat tanıyacak, insanların buluşması, iletişim kurması ve birbirleriyle bilgi alışverişinde bulunmalarını sağlayacak alanların yaratılmasına duyulan ihtiyaç hem politik ve hem de akademik alanda sıklıkla vurgulanmaktadır. UNHCR tarafından yaptırılan (2013) araştırmada belirtildiği gibi, *"ilişkinin otomatik olarak gerçekleşmesine güvenilmemesi gerekmektedir"*.

Kentsel buluşmalar; "planlanabilen ve tasarlanabilen yerlerde oturma, izleme, bulunma ve sohbet etme gibi sosyal etkinlikleri kapsamakta ve çeşitli kamusal alanlarda önceden planlanmış ya da planlanmamış etkileşimlere fırsat vermektedir" (Watson, 2006: 13). Bağlayıcı sosyal sermaye ve köprü kurucu sosyal sermaye oluşumlarında etkili olan bu tür faaliyetler, farklı geçmişlere sahip olan insanlara değişmeyen ilişkileri ve kavramları sorgulama, etkileşime girmeyi öğrenme ve yeni sosyal etkileşimler sayesinde farklılıklarla birlikte yaşamayı öğrenme fırsatlarını sunmaktadır (Cook, Dwyer ve Waite, 2011). Valentine (2013),

Buna rağmen kentsel buluşmaları sosyal etkileşim için tek başına yeterli olarak görmenin çok uygun olmayacağı dile getirilmektedir. Cook ve arkadaşları (2011) araştırmalarında, kentsel buluşmaların daha anlamlı ve yararlı olmasını sağlamak amacıyla günlük rutinlerin gerçekleştiği yerel alanlarda da çalışma yapılması gerektiğine vurgu yapmaktadırlar. Böyle bir yaklaşımla, insanların bir araya gelme süreçleri gündelik yaşamlarının bir parçası haline gelerek kendiliğinden oluşan ve sürekliliği olan etkin süreçlere dönüşebilmektedir.

Kentsel buluşmalar insanların yaşamlarında önemli rol oynamakta ve genellikle "olumlu veya olumsuz sosyal ilişkiler" (Cook ve diğ., 2011: 728**)** olarak adlandırılan kavramlar üzerinden sosyal sermaye kazanımlarını teşvik edebilmektedir. Sosyal sermaye kurma fırsatları yaratmak için çeşitli gruplar arasında kentsel buluşmaların nasıl kolaylaştırılacağı ve *"pozitif enerjinin"* nasıl teşvik edileceği hususunun cevaplanması gerekmektedir.

2.4. Türkiye'de Topluluk Bahçeleri ve Tarihsel Gelişimi

Türkiye'deki topluluk bahçelerinin temeli kent tarımının geleneksel bir formu olan bostanlara dayanmaktadır. Günümüz topluluk bahçelerinden farklı olarak ticari ve tarımsal üretim odaklı bu bostanların geçmişte gıda ihtiyaçlarının nerdeyse tamamını karşılayacak potansiyele sahip oldukları bilinmektedir.

Türklerde kentsel tarım ve bostan faaliyetleri 11.yy.'dan sonra gelişim göstermiştir. Türklerin göçebe yaşam tarzından yerleşik hayata geçmesiyle birlikte yerleştikleri bölgelerdeki boş alanlar, tarımsal faaliyetler ve günlük aktiviteler için kullanılmaya başlanmıştır. Göçebe kültüründen dolayı doğa ile iç içe bir yaşam tarzına sahip olan ve yaşamsal aktivitelerinin büyük bir bölümünü dış mekanlarda geçiren Türkler bu alanları herhangi bir müdahale yapmadan kendi doğal halleriyle (Aral, 2008) kullanmışlardır. Zamanla yerleşim alanlarında yaygınlaşan bu açık mekanlar insanların günlük aktivitelerinin büyük bir çoğunluğunun gerçekleştiği kamusal alanlara dönüşmüştür. Bu alanlar tarım ve hayvancılık, sosyal etkinlikler, buluşma ve toplanma alanları ve rekreasyonel faaliyetler için kullanılmaya başlanmıştır. Türk bostanlarının kamusal niteliği ve doğa ile uyumlu yapısının temeli buna dayanmaktadır.

Osmanlı Dönemi'nde bostanların kentlerdeki ekonomik, kültürel ve sosyal yapının önemli bir parçası haline geldiği görülmektedir. Osmanlı döneminde bostanları da kapsayan toprak ve yetiştiricilikle ilgili genel faaliyeler için bahçecilik ifadesi yaygın olarak kullanılmıştır (Erdoğan, 1958). Bahçecilik; saray bahçeciliği, köşk bahçeleri, hususi evlere ait bahçeler ve bostan uygulamalarını (Çınar ve Kırca, 2010) içermektedir. Gündelik yaşamın büyük bir çoğunluğu bu bahçelerde geçmiş; kutlama, şölen gibi çeşitli kültürel etkinliklerin yapıldığı, ilim ve sanat eğitimlerinin verildiği ve hatta kimi zaman devlet işlerinin görüşüldüğü (saray bahçeleri) zengin ve esnek kamusal kullanımlara sahip bu açık mekanlara mimari yapılar kadar değer verilmiştir.

Bahçecilik faaliyetlerinin bir türü olan bostanlar Osmanlı Dönemi'nde kentlerde yaygın şekilde yer almıştır (Akdal, 2016: 12). Getirisi yüksek kazançlı bir iş sektörü olarak görülen bostanlar kentlerin gıda ihtiyacını karşılamada önemli işlevler üstlenmiştir. Bostanlar kentlerin ekonomik, kültürel ve sosyal yönden canlanması için de politik bir öneme sahip olmuştur. 1453 yılında İstanbul'un fethedildiği dönemlerde "Fatih Sultan Mehmet" tarafından "Yedikule" bölgesine tarımsal üretimde yetenekli bir grup insan yerleştirilmiş ve burada bostan faaliyetlerini yürütülerek bölgenin canlılığı sağlanmıştır.

Osmanlı dönemindeki kent bostancılığının yaygınlaşmasını sağlayan bir diğer etken ise kırsal alanlardan kentlere olan göç olmuştur. 16.yy. sonlarına doğru toprak kanunu ile kırsal alanlarda tarımla uğraşan kişilerden alınan yüksek vergiler bu kişilerin kentlere göç etmesine neden olmuştur (Faroqhi, 1981). Kentlere yerleşen bu insanlar geçimlerini bostan

faaliyetleri ile sürdürmüşlerdir. Osmanlı dönemi boyunca kentlerdeki tarım faaliyetlerinin yürütüldüğü bostanlar dönemin gündelik yaşamının bir parçası olmuştur.

Cumhuriyet dönemi'nde yapılan sosyo-mekansal reformların (Oskouei, 2019: 128) etkisiyle kentsel tarıma yönelik yeni bakış açıları gelişmiştir. Bu dönemlerde kentsel tarımın ülke kalkınmasındaki rolü ön plana çıkmış, kentsel tarım üretimde kendi kendine yeterliliği ve dış ülkelere bağımlılığı gidermenin etkili bir aracı olarak görülmüştür. Tarımsal üretimde eğitim ve modernleşmenin teşvik edildiği bu dönemlerde tarımın kentlere entegrasyonunun nasıl yapılması gerektiğine dair çalışmalar yürütülmüştür. Bu amaçlar doğrultusunda Atatürk tarafından 1925 yılında Ankara'da kurulan Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) gelecek nesiller için kentsel tarımda eğitim ve modernleşmeyi teşvik eden bir rol model niteliği taşımıştır (Oskouei, 2019: 129). AOÇ'nin kurulduğu verimsiz topraklar modern gübreleme teknikleriyle iyileştirilmiş, bu alanda tarımsal faaliyetlere ek olarak eğitim ve rekreasyon faaliyetlerine de yer verilmiştir. AOÇ kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişiminde kentsel tarımın önemini ortaya koyan örnek bir model olmuştur.

Kentsel tarımın bir türü olan bostanlar 1970'li yıllardan itibaren giderek yok olmaya başlamıştır. 1980'li yıllarda hızlanan sanayileşmenin etkisiyle kentler yoğun göç almaya başlamıştır. Artan nüfusla beraber sanayi alanlarının yayılması ve arazi spekülasyonlarına bağlı olarak kentlerdeki diğer yeşil alan kullanımları ve bostan alanları hızla yok olmaya başlamıştır (Keyder, 1999).

Sosyal ve kültürel etkinliklerin yer aldığı kentsel buluşma alanlarına duyulan ihtiyacın giderek arttığı kentlerde yüzlerce yıllık birikimi ile tarihi öneme sahip bostanların kaybolmaya yüz tutması halk tarafından tepki ile karşılanmıştır. Tarihi bostanların arazi spekülasyonları sebebiyle yapılaşarak yok edilme girişimlerine müdahale amacıyla başta İstanbul olmak üzere birçok kentte gerçekleşen halk mücadelesi ve yerel girişimler tarihi bostanlara ve daha genel bağlamda Türkiye'de kent içi tarıma yeni bir boyut kazandırmıştır. Bostanlar tarımsal işlevinden ziyade kent yaşamında doğaya duyulan ihtiyacın, toplumsal ve sosyal gelişimin bir sembolü haline gelmiştir. Bu gelişmelerle topluluk bahçesi niteliği kazanan bostanlar sosyal bağları güçlendiren kentsel tarım faaliyeti olarak görülmeye başlanmış ve kentlerdeki topluluk bahçeleri girişimleri artmıştır.

Türkiye’nin en büyük metropol kenti olan İstanbul’da bostan alanlarında benzer dönüşümler yaşanmıştır. 1950’li yıllara kadar kentin geniş alanlarına yayılan tarihi öneme sahip bostanlarda kentsel tarım faaliyetleri yaygın olarak yürütülmüştür. Gündelik yaşamın bir parçası olan bu bostanlarda kentin taze gıda ihtiyacı karşılanmıştır (Rasouli, 2012). 1950’li yıllardan itibaren kentlerde hızla artan nüfus ve plansız yapılaşma süreci ile doğal kaynakların bulunduğu alanlarla beraber tarihi bostan alanları da yapılaşmaya açılmış ve giderek yok olmaya başlamışlardır.

Yüzlerce yıllık tarihsel birikimin yok oluşu halk tarafından tepkiyle karşılanmış ve günümüzde sayıları azalan bostanlar yerel girişimlerle korunmaya çalışılmıştır. Halk bu değerler konusunda bilinçlenerek tarihi bostan faaliyetlerini canlandırma ve dönüştürme girişimlerini sürdürmüştür (örneğin Yedikule Bostanı ve Kuzguncuk Bostanı).

Halkın bostanların yok oluşuna verdiği tepki ve bostanları korumaya yönelik girişimler kente dair sosyal ihtiyaçlarının bir ifadesidir. Kültürel mirası koruma çerçevesinde verilen bu mücadeleler aidiyet duygusunun gelişmesini sağlamaktadır.

3. YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, topluluk bahçelerinin sosyal etki oluşumu ve sosyal sermaye kazanımında etkin bir rolü olup olmadığının Kuzguncuk Topluluk Bahçesi örneği üzerinden sorgulanmasıdır. Araştırma kapsamında topluluk bahçelerinin farklı insanları bir araya getirme, aralarında iletişim ağları kurma ve birliktelik bilinci oluşturma konularında nasıl bir potansiyele sahip olduğu ve insanların kendi aralarında iletişim ağları oluşturmada karşılaştıkları zorlukların üstesinden nasıl geldikleri bir topluluk bahçesi örneği olan Kuzguncuk Topluluk Bahçesi örneğinde irdelenmektedir. Araştırmanın temel varsayımı, topluluk bahçeleri aracılığı ile sosyal sermaye kazanımının arttıralabileceği yönündedir. Ayrıca topluluk bahçelerinde sosyal sermayenin nasıl oluşturulabileceği/ güçlendirilebileceği, sosyal etkileşim ve sosyal ağların oluşum sürecinde yaşanan deneyimlerin karmaşıklığı da araştırma kapsamında sorgulanmaktadır. Araştırma sonucunda sosyal sermaye kazanımına fırsat yaratacak ve olumlu sosyal etkilere zemin hazırlayacak ipucularına ulaşılması hedeflenmektedir.

3.2. Araştırma Sorusu

Araştırma yöntemi olarak seçilmiş olan nitel araştırma yönteminin bir gereği olarak araştırmada bir hipotezi sınamaktan ziyade araştırma sorularına anlamlı cevaplar bulmak hedeflenmektedir. Araştırma sorusu aşağıda verilmektedir.

- Bir topluluk bahçesi örneği olan Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin, olumlu sosyal etki oluşumunda ve sosyal sermaye kazanımında etkin bir rolü var mıdır?

Alt Sorular;

- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi, yerel halk için ne tür kentsel etkinlikleri sunmaktadır?
- Bu kentsel etkinlikler sosyal etki oluşumuna ve sosyal sermaye kazanımına nasıl katkıda bulunmaktadır?

3.3. Araştırma Yöntemi

Çalışmanın amacı topluluk bahçelerinde yürütülen kentsel tarım faaliyetleri ve diğer etkinlikler üzerinden bir sosyal sermaye inşa sürecinin söz konusu olup olmadığının anlaşılmasıdır. Bu bağlamda toplumsal bir olgunun ortaya çıkarılması, bağlamsal durumun yetkin biçimde anlaşılması, araştırmacı ile katılımcılar arasında yoğun bir etkileşim olmasını gerekli kılmaktadır. Bu da ancak nitel araştırma yönteminin uygulanmasıyla mümkündür (Bloomberg ve Volpe, 2008: 89).

Nitel araştırmalarda genellikle katılımcıların araştırma konusu ile ilgili tecrübelerinin öğrenilmesi ve elde edilen bilgilerin yorumlanması üzerine odaklanılmaktadır. Denzin ve Lincoln (2000), özellikle konunun derinlemesine ve ayrıntılı çalışılacağı durumlarda nitel araştırma yöntemlerinin kullanılmasının uygun olacağını belirtmişlerdir.

Nitel araştırma yönteminin kendi içinde alt yöntemleri bulunmaktadır. En yaygın kullanılan nitel araştırma yöntemleri *fenomenoloji, etnografi, gömülü teori ve örnek olay*dır (Goulding, 2005). Bu yöntemler özgül sorgulama ortamı, araştırma soruları ve araştırma hedeflerine bağlı olarak farklılık göstermektedir (Osman, 2014).

Yaygın kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden birisi olan örnek olay, bir olguyu derinlemesine ve bağlamında araştıran, deneysel bir sorgulamadır. Örnek olay yönteminde amaç araştırma sorularını yanıtlamaktır (Yin, 2013: 14). Merriam (1998: 33), örnek olayı "bir varlığın, olgunun ya da toplumsal birimin yoğun ve bütüncül olarak tanımlanması ve analiz edilmesi" olarak tanımlamaktadır. Örnek olay yönteminin özgün bir olgunun ve onunla bağlantılı insan davranışlarının, ortamında, derinlemesine ve ayrıntılı aktarılmasının gerçekleştirileceği durumlarda uygun olduğu belirtilmektedir (Bernard, Taffesse ve Gabre-Madhin, 2008).

Araştırmada "nitel araştırma yöntemi" kullanılmış ve nitel araştırma yöntemlerinden "örnek olay yöntemi" uygulanmıştır. Araştırmada kullanılan yöntem Şekil 3.1.'de verilmiştir.

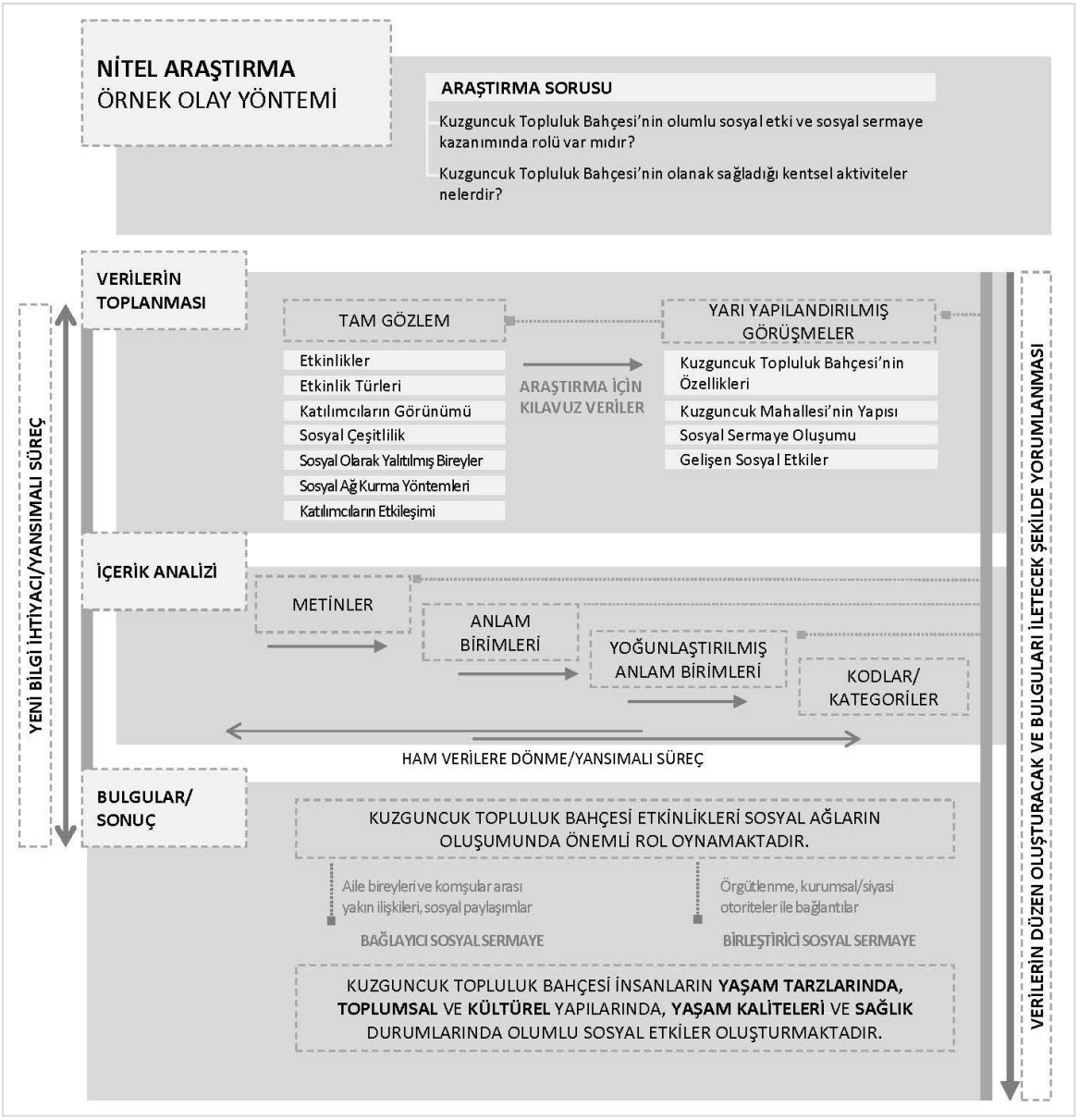

Şekil 3.1. Araştırma yöntemi

3.4. Veri Toplama Yöntemleri

Araştırma verilerinin toplanmasında *tam gözlem* ve *yarı yapılandırılmış görüşme* yöntemleri uygulanmıştır. Bu araştırma yöntemleri ile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde sosyal etki ve sosyal sermayenin kentsel buluşmalar aracılığıyla nasıl kurulduğu anlaşılmaya çalışılmış, derin araştırma olanaklarıyla daha güvenilir sonuçlar elde edilmiştir.

3.4.1. Tam gözlem

Marshall ve Rossman'a (1989) göre, gözlem; "toplumsal bir ortamdaki olayların, davranışların ve nesnelerin sistematik olarak betimlenmesidir" (Marshall ve Rossman, 1989: 79). *Katılımcı* ve *doğrudan gözlem* olmak üzere iki ana gözlem türü bulunmaktadır. Katılımcı gözlemde; araştırmacı hem gözlemci hem de katılımcı olarak sürece dahil olmakta, doğrudan gözlemde ise araştırmacı nesneler veya kişiler ile etkileşime girmeden gözlem yapmaktadır. Toplanacak verilerin ve gözlemlenecek kişilerle olan etkileşimin niteliği araştırmacının araştırma ortamındaki konumuna bağlı bulunmaktadır.

Gold (1958) araştırmacının araştırma ortamındaki konumuna ilişkin dört durumun var olabileceğini belirtmektedir:

Tam katılım: Araştırmacı, topluluğun bir üyesi olarak, topluluğun bilgisi olmaksızın inceleme yapmaktadır.

Gözlemci olarak katılım: Araştırmacı topluluğun bir üyesi olarak, topluluğun bilgisi dahilinde inceleme yapmaktadır.

Tam gözlem: Araştırmacı topluluğun bir üyesi olmadan, topluluğun bilgisi olmaksızın inceleme yapmaktadır.

Katılımcı olarak gözlem: Araştırmacı topluluğun bir üyesi olmadan, topluluğun bilgisi dahilinde inceleme yapmaktadır.

Bu çalışmada, araştırmacı tam gözlemci sıfatıyla hareket ederek, topluluğa katılmaksızın gözlem yapmıştır. Burada amaç araştırmacı ile çalışmanın gerçekleştirileceği bölgedeki insanlar arasında olumlu ilişkiler kurmak ve geliştirmektir.

Tam gözlem sonucunda topluluk ve alan ile ilgili elde edilen veriler araştırmacıya kılavuzluk ederek araştırma etaplarının uygun bir biçimde kurgulanması/programlanması, yarı yapılandırılmış görüşmelerde yöneltilecek soruların doğru bir şekilde seçilmesini sağlamaktadır. (Mack, Woodsong, Macqueen, Quest ve Namey, 2005). Gözlem çalışmasına harcanacak süre; konu olan ortama, etkinliğe ve topluluğun nüfusuna bağlıdır.

Tam gözleme başlamadan önce araştırmacının zihninde bazı sorulara yer vermesi bu sürenin daha etkin bir biçimde kullanılmasını sağlayabilmektedir.

3.4.2. Yarı yapılandırılmış görüşme

Nitel araştırma yöntemlerinde görüşmeler yaygın olarak kullanılmakta ve bir görüşmeci ve bir katılımcı şeklinde kurgulanmaktadır. Genelde yüz yüze gerçekleştirilen görüşmeler katılımcının araştırma konusuna bakış açısının canlı bir resimle betimlenmesine yardımcı olmaktadır. Görüşme verileri kayıtlardan, kayıtlarının dökümlerinden ve görüşmecinin notlarından oluşmaktadır (Whitehead, Lobiondo-Wood ve Haber, 2012).

Üç farklı görüşme türü bulunmaktadır; yapılandırılmamış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmış görüşme. *Yapılandırılmamış görüşme*de önceden hazırlanan görüşme soruları bulunmamakta ve görüşme sürecinde araştırmanın amacına yönelik sorulara cevap aranmaktadır. *Yapılandırılmış görüşmede* süreç daha planlı bir yapıda ilerlemekte ve görüşmede sorulacak sorulara önceden karar verilmektedir. *Yarı yapılandırılmış görüşme,* sınırlı kaynak ve zamanda etkili bir yöntem olarak kullanılmaktadır. Bu yöntemde konu başlıklarını içeren görüşme kılavuzları kullanılmakta, anket ve açık uçlu sorulara yer verilmektedir. Araştırmacı bu yöntem ile katılımcıların günlük yaşamlarına ait aktiviteleri, buluşmaları nasıl deneyimlediklerini, neler hissettiklerini daha iyi anlamakta, kişisel deneyimlere dayalı zengin verilere ulaşabilmektedir (Bernard, 2000: 147).

Görüşmelerde katılımcı sayısı çalışma alanına ve araştırmanın amacına göre değişmektedir. Bu noktada katılımcı sayısı bakımından "*doyum noktası*"na ulaşılması önem taşımaktadır. Doyum noktası belirli bir sayıda görüşme gerçekleştirildikten sonra yapılacak görüşmelerin araştırma sonucunu değiştirmesinin mümkün olmadığı nokta olarak tanımlanmaktadır. Bu nedenle, yapılacak görüşmeler için uygun sayının belirlenmesinde doyum noktasına erişim esas alınmaktadır (Ramsden, 2016). Guest, Bunce ve Johnson 2006 yılında yaptıkları bir çalışmada, homojen bir grupta 12 görüşmenin doyum noktasına erişmek için yeterli olduğunu belirtmiştir.

Doyum noktası; kavramsal açıdan veri toplamada istenilen uç nokta olarak kabul edilmektedir. İşlevsel açıdan görüşmelere son verme kararı aşağıdaki etkenlere bağlı bulunmaktadır:

- Görüşme yapısı ve içeriği; Az yapılandırılmış ve içeriği değişken görüşmeler için daha fazla sayıda görüşmeye gereksinim duyulmaktadır.
- Grubun heterojenlik düzeyi; İncelenen grubun heterojenlik düzeyi arttıkça doyum noktasına ulaşmak için gereken görüşme sayısı da artmaktadır.
- Görüşme içeriğinin karmaşıklık düzeyi; Görüşmenin içerdiği konu ve kavramların karmaşıklık düzeyi arttıkça doyum noktasına ulaşmak için gereken katılımcı sayısı da artmaktadır.
- Araştırmacının deneyimi ve özgüveni.
- Elde edilen örnekleme ölçütlerinin araştırmacının perspektifinden yeterli görülmesi (Bhandari, 2013).

Görüşmeler sonucunda elde edilen verilerin sayısal olarak analiz edilmesi genelde mümkün olmamaktadır. Çünkü, görüşmelerin gerçek amacı sayısal veriler elde etmek değil araştırmacı tarafından belirlenen temalar üzerinden bireylerin akıcı bir şekilde kendilerini ifade etmelerini sağlayarak katılımcıların konuya bakış açıları hakkında bilgiler edinmektir (Galvin, 2015).

3.5. Veri Analizi Yöntemi

Veri analizi toplanan verilerin düzen oluşturacak ve bulguları iletecek şekilde yorumlanmasıdır (Whitehead, Lobiondo-Wood ve Haber, 2012). Araştırmada nitel veri analizi yöntemi olan *içerik analizi* yöntemi kullanılmıştır. İçerik analizinde amaç çok sayıda dağınık metni sistematik olarak iyi düzenlenmiş sonuçlar özetine dönüştürmektir.
İçerik analizi yöntemi dört aşamadan oluşmaktadır. İlk aşama görüşme metinlerini tekrar tekrar okumaktır. Bu aşamada amaç katılımcıların ifade ettikleri temel düşünceleri ve önemli detayları kavramaktır. İkinci aşamada görüşme metinleri anlam içeriklerine göre daha küçük parçalara yani *anlam birimlerine* ayırılmaktadır. Üçüncü adım ise bu anlam birimlerini daha da *yoğunlaştırmaktır*. Yapılan bu yoğunlaştırma işlemi metinlerin öz anlamlarını koruyacak şekilde kısaltılmasıdır. Son aşama olan dördüncü aşamada ise yoğunlaştırılmış anlam birimlerini *kod*lar oluşturarak etiketlenmekte ve bu kodlar

*kategori*ler halinde gruplanmaktadır. Kod; yoğunlaştırılmış anlam biriminin özgül olarak neyi ifade ettiğini en net şekilde ifade eden isimdir. Kategoriler ise birbirleriyle içerikleri veya bağlamları üzerinden ilgili bulunan kodları birlikte gruplayarak oluşturulmaktadır. Kategori isimleri genelde bir veya iki sözcükten oluşan somut ve kısa isimlerdir. Kategoriler, araştırmanın amacına ve toplanan verilerin niteliğine göre soyut düzeye indirgenebilmekte ya da kategorilerden *tema*lar oluşturulabilmektedir. Tema, iki veya daha fazla kategoride yer alan temel anlamı, yani örtük içeriği ifade etmektedir.

İçerik analizi yansımalı bir süreçtir. Bunun anlamı anlam birimlerinin tanımlanmasının ve yoğunlaştırılmasının, kodlamanın ve kategorize etmenin tek hamlede yapılacak bir işlem olmadığıdır. Bu; kodlama, kategorize etme ve analiz süreçlerinde ek bilgilere duyulan ihtiyaç ile ham verilere dönmeyi gerektiren kesintisiz bir süreçten oluşmaktadır. Veri analizi çalışması elde edilen bulguların rapolanması ile sona ermektedir (Erlingsson ve Brysiewicz, 2017).

4. UYGULAMA ÇALIŞMASI

4.1. Kuzguncuk Mahallesi ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi

Çalışmada Kuzguncuk Topluluk Bahçesi *(tarihi kaynaklarda "kent bostanı" olarak kullanılan terim yerine tezin dil birliğini korumak amacıyla "topluluk bahçesi" terimi kullanılmıştır)* örnek alan olarak seçilmiştir. Örneklem seçiminde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin tarihi ve İstanbul'da kalan son topluluk bahçelerinden birisi olması belirleyici olmuştur.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yer aldığı Kuzguncuk Mahallesi, Boğaziçi'nin Anadolu kıyısında, Paşalimanı ile Beylerbeyi arasında yer almaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda, Boğaziçi'ne açılan bir vadi içinde gelişen (Harita 4.1) Kuzguncuk Mahallesi 17.yy. kaynaklarında Musevi köyü olarak anılmakta ve aynı tarihlerde bölgede Rumların da yaşadığı bilinmektedir. 18.yy.'da Kuzguncuk Mahallesi'ne yerleşmeye başlayan Ermeniler 19.yy.'a gelindiğinde büyük bir grup oluşturmuşlardır (Paker, 2009: 28). Bugün azınlık nüfusun yok denecek kadar az olduğu mahallede 2018 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre, 2041'i erkek, 2295'i kadın toplam 4336 kişi yaşamaktadır (Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, 2018).

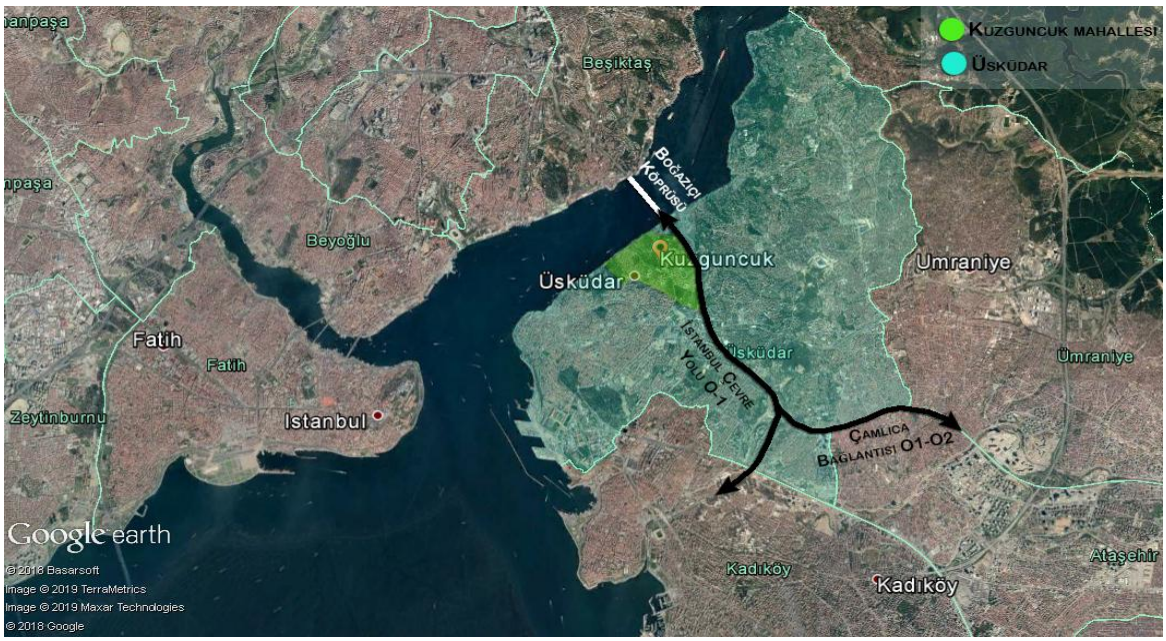

Harita 4.1. Kuzguncuk Mahallesi'nin konumu

Kuzguncuk Mahallesi sahip olduğu özgün fiziki ve doğal yapısı ile önemli tarihi ve çevresel değerlere sahiptir (Resim 4.1).

Resim 4.1. Kuzguncuk mahallenin eski dokusu (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14.12.1974 tarih ve 8172 sayılı kararı ile Boğaziçi Doğal ve Tarihi Sit Alanı ilan edilen bölge özgün bir yapıya sahiptir. Kuzguncuk Mahallesi'nde anıt vasfı taşıyan birçok bina mevcuttur (Bektaş, 2003: 58). Kuzguncuk Mahallesi'nde Osmanlı Dönemi'nin aile ve sosyal yaşamını yansıtan (Height, 2006) 18.yy. ve 19.yy. dönemine ait birçok yapı (eski aristokratlara ait konaklar, yalılar, villalar, hamamlar) ve tarihi sokak yer almaktadır.

Kuzguncuk Mahallesi sahip olduğu fiziki yapısına ek olarak sosyal ve kültürel yapısındaki özgün değerleriyle de ilgi çekmektedir. Sosyal ve kültürel yapıdaki bu özgün değer mahalledeki ortak yaşama bilincinden kaynaklanmaktadır. Bektaş'a (2003) göre bu ortak yaşam bilinci; "Kuzguncuk sakinlerinin mahallelerine karşı duydukları sıradışı duyarlılıkları ve mahalle ile ilgili her türlü girişime hazır olmaları" şeklinde tanımlanmaktadır (Bektaş, 2003: 148). Bu ortak yaşama bilinci mahalle ile sakinleri arasında gelişen "duygusal bir bağ" şeklinde de ifade edilmektedir.

Bozulmamış zengin topografyası ve özgün kültürel değerleri aydın kesimden (yazar, sanatçı, akademisyen) birçok kişinin buraya gelmesini sağlamıştır (Height, 2006). Gelen

bu aydın kişilerden biri olan ve Kuzguncuk Mahallesi'nin gelişimine yön veren Mimar Cengiz Bektaş Kuzguncuk Mahallesi'nin bu değerini şöyle dile getirmiştir: "…İstanbul'a döndüğümde eski İstanbul'dan kalabilmiş bir parça aradım ve Kuzguncuk'u buldum" (Bektaş-söyleşi, 2018).

Bu aydın kişilerin Kuzguncuk Mahallesi'ne gelmesiyle, mahallede bir dönüşüm süreci başlamıştır. Bu dönüşüm süreci hem fiziksel hem de sosyal yönden bakımsız kalan Kuzguncuk Mahallesi'nin sahip olduğu bu kültürel değerleri canlandırma girişimleri ile başlamıştır. Bölgeye duyulan aidiyet ve o bölgeyi geliştirme sorumluluğu ile ortaya çıkan bu girişimleri Cengiz Bektaş: "…sahip çıkmak birileri el koymaya çalıştığı zaman sahip çıkmak aynı zamanda oradaki yaşamı daha nitelikli düzeye ulaştırmak için çalışmak…Ben buraya yerleştiğim zaman evlerin neredeyse tamamı harabeydi." şeklinde ifade etmiştir (Bektaş-söyleşi, 2018).

Bu dönüşüm sürecinin asıl hedefi bölgeye yapılacak olan fiziki onarımdan ziyade bu onarımlarla Kuzguncuk Mahallesi'nin bahsi geçen "*ortak yaşam*" ile ilgili değerlerini canlandırmak olmuştur (Bektaş, 2003: 147). Bu amaca yönelik olarak yapılan çalışmalar, ağırlıklı olarak ortak kullanım alanlarının onarımı ve yeni ortak kullanım alanları yaratılması önerilerini kapsamıştır (Bektaş, 2003: 151). Bu dönüşüm süreci için tasarımlar ve planlamalar yapılıp finansal destek için bankalar dahil ilgili birçok yere başvurulmuştur. Fakat beklenen destek alınamamıştır. Bu girişimler ağırlıkla mahallede yaşayanların katkıları ile gerçekleştirilmiş, bu da Kuzguncuk Mahallesi'nin bahsi geçen "ortak yaşam" bilincini arttıran bir etmen olmuştur.

İcadiye Caddesi'nin ve (kaldırımlara yer yer oturma guruplarının eklenmesi, kaldırımların onarımı, aydınlatmanın düzenlenmesi…), bereketli sokağın düzenlenmesi (merdivenlerin onarımı, cadde merdiveni sahanlığının açık sahne ve yazlık gösteri alanı olarak kullanılması, döşeme ve kaldırımların onarılması), dağ hamamının onarımı, eski kullanılmayan binaların çocuk kitaplığı ve kültür merkezlerine dönüştürülmesi, bölgedeki kullanılmayan alanların çocuk oyun alanlarına dönüştürülmesi yapılan çalışmalardan bazılarıdır. Mahallenin sosyal yaşanabilirliğini artırmaya yönelik bu ve benzeri çalışmalar devam etmiştir.

Yapılan bu dönüşüm ve geliştirme çabalarının bir diğeri Kuzguncuk Bostanı olmuştur *(dönüşümden işlevsel olarak eski geleneksel bir İstanbul bostanı niteliği taşıdığndan bostan diye anılmıştır)* (Harita 4.2).

Harita 4.2. Kuzguncuk Bostanı'nın konumu

Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu'nun 14 Aralık 1974 tarih, 8172 sayılı kararı ile doğal sit alanı olarak ilan edilen (Ademoğlu, 2016: 15) ve günümüzde bir vakıf arazisi üzerinde olan Kuzguncuk Bostanı Kuzguncuk Mahallesi'nin nefes alabildiği, şehrin karmaşıklığından uzaklaşabildiği kentsel yeşil alan niteliğindedir.

Kuzguncuk Bostanı'nın mülkiyeti, bir aileye aittir. Bostanın son sahibi bu aile soyundan gelen İlya'dır. Bu sebeple bostan yerel halk tarafından "İlya Bostanı" olarak da anılmaktadır. İlya o dönemlerde bostanı halka açık bir şekilde işletmiştir. Bu yönüyle kamusal alan niteliği taşıyan bostandan halk ihtiyacı kadar meyve sebze toplayabilmiş ve gücü kadar ödeme yapmıştır. 1980'den sonra İlya'nın ölmesiyle sahipsiz kalan bostanın mülkiyeti Vakıflar Müdürlüğü'ne geçmiştir.

Bostanın dönüşüm süreci, 1986 yılında imar planında yapılan bir değişiklik ile başlamış, 1992 yılında bostan alanına bir hastane inşa edilmesi gündeme gelmiştir. Halk bostanın

çevresine tel örgüler çekilip, üzerine tabela asılınca (Bektaş, 2003: 241), bostan alanına hastane inşa etme girişiminin farkına varmıştır. 1984 Boğaziçi Kanunları'na göre koruma altında olan bostanın yapılaşmasının kanunlara aykırı olduğu belirtilmiş ve bu girişimler halk tarafından yoğun tepki ile karşılanmıştır. Kuzguncuk Mahallesi sakinleri bu bağlamda bildiriler hazırlamış ve yüzlerce imza toplanmıştır. Bu talepler ve bildiriler ilgililere, partilere ve basına ulaştırılmıştır. Konuyla ilgili hukuksal süreçlere başvurulmuş ve kamuoyu çalışmaları yürütülmüştür. Kuzguncuk Mahallesi sakinleri tarafından yazılan bildirilerden birinde; "…Biz aşağıda imzası bulunanlar, geçmişini doğal ve kültürel zenginlikler açısından koruyan ender semtlerden biri olan Kuzguncuk'ta böyle bir yapılaşmaya karşıyız. Tüm ilgilileri, yasa uyarınca uzun vadeli bir değerlendirmeye çağırıyoruz." (Bektaş, 2003: 242) denmiştir.

Kuzguncukla ilgili değerleri koruma amacıyla kurulan Kuzguncuklular derneği, bostanı yapılaştırma girişimlerini yakından takip etmiştir. Bu süreçler devam ederken Kuzguncuk Bostanı'nın halk tarafından kamusal bir alan olarak kullanımına çeşitli sosyal etkinlikler düzenlenerek devam edilmiştir.

2014 yılında bostan, Üsküdar Belediyesi tarafından kiralanmıştır. 2015 yılında Kuzguncuklular Derneği üyeleri, mahalle sakinleri, muhtarlık ve belediye yetkilileri arasında gerçekleşen görüşmelerle bostanın geleceği ile ilgili halkın talebi ve görüşü iletilmiştir. Halk bostanla ilgili değerlerin sürdürülmesini ve bostanı sosyal ve kültürel etkinliklerin yapılacağı, mahallenin sosyal ihtiyaçlarının karşılanacağı bir alan olarak kullanmak istemiştir.

Bu süreçlerin sonunda bostana ilişkin yeni bir proje hazırlanmıştır. Proje belediyeye sunulmadan önce mahalle halkının davet edildiği toplantılarda tartışılmıştır. Daha sonra mahalle halkından katılımcıların sunduğu önerilerle son haline getirilerek belediyeye sunulmuştur. Böylece Kuzguncuk Bostanı bir topluluk bahçesi niteliği kazanmıştır.

Proje'de servis binası (Resim 4.2), boş zaman güneşlenme terasları (Resim 4.3), sosyal etkinlikler için bir köy meydanı, çim amfi, serbest etkinlik/afet toplanma alanı, bostan alanları (Resim 4.4), çocuklar için bir oyun alanı (Resim 4.5/4.6), meyve bahçesi (Resim 4.7), yürüyüş yolları (Resim 4.8) ve basketbol sahası (Resim 4.9) yer almıştır (Şekil 4.1) (Üsküdar Belediyesi, 2014). Proje 2015 yılında belediye tarafından hayata geçirilmiştir.

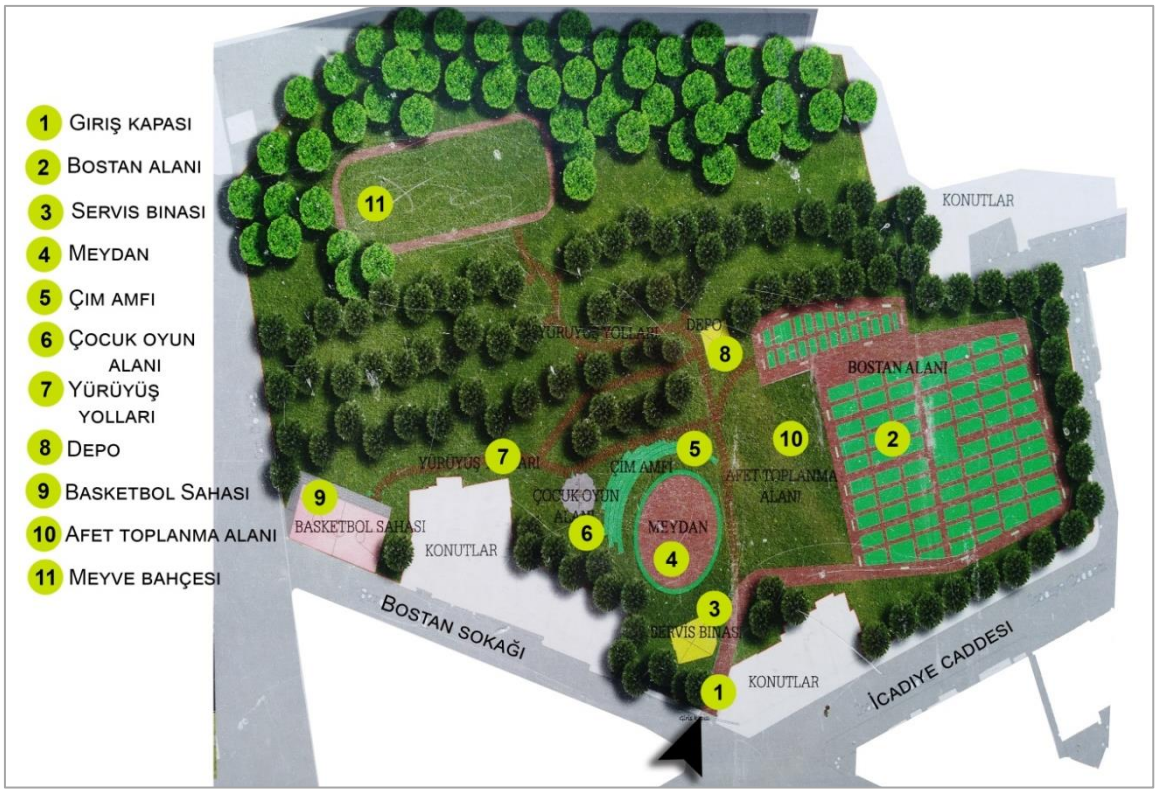

Şekil 4.1. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin projesi

Resim 4.2. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin girişi ve servis binası (M, Aslan saha çalışması, 2019)

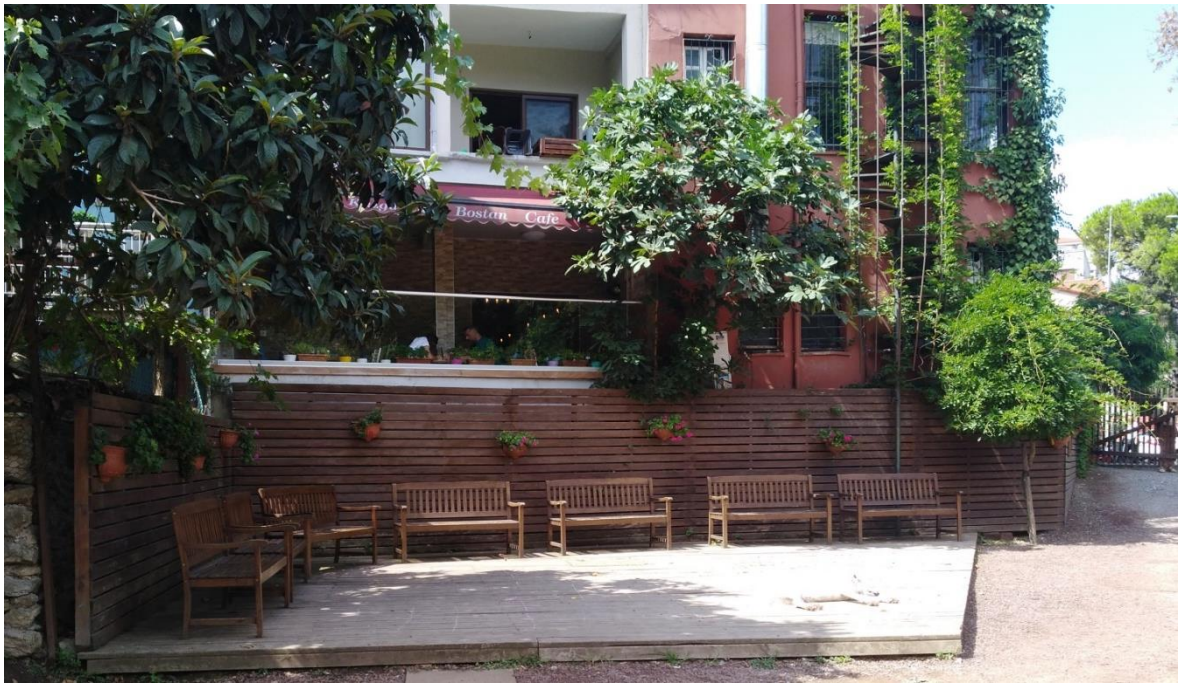

Resim 4.3. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin güneşlenme terasını (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.4. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin meydanı, afet toplanma alanı, çim amfi ve bostan alanı (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.5. Çocuklar için oyun alanı (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.6. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde çocuklar için oyun alanı (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.7. Kuzguncuk Bostanı'nda meyve bahçesi (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.8. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yürüyüş yolları (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Resim 4.9. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin basketbol sahası (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Kuzguncuk Mahallesi ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yaşamış olduğu bu özgün dönüşüm sürecinde yaşanan sosyal etkileşimler ve oluşan sosyal normlar bu araştırma için oldukça değerli bir veri kaynağı oluşturmaktadır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal oluşumların değerlendirilmesindeki bu değeri; sosyal sermaye ve sosyal etki oluşumuna farklı bir bakış açısı kazandırarak literatüre özgün bir değer sağlamaktadır.

4.2. Tartışmalar ve Sonuçlar

4.2.1. Tam gözlemin uygulanması ve sonuçları

Gözlem aşamasında verilerin toplanması için Sharan'ın 1998 yılında yapmış olduğu çalışmada kullandığı gözlem yoluyla veri toplama yöntemi kullanılmıştır. Gözlem süreci çalışma alanının betimlenmesi ve çalışma alanında yapılan gözlemlerin yazılı hale getirilmesi aşamalarından oluşmaktadır.

Gözlem yoluyla veri toplama yönteminde; *gözlem kılavuzu, zaman aralıkları, vaka örnekleme, kontrol listesi, derecelendirme ölçeği, sıklık sayımı* gibi tekniklerden yararlanılabilmektedir (Waqner, Kawulich ve Garner, 2012: 32). Araştırmada verilerin organize bir şekilde toplanabilmesini sağlayan *gözlem kılavuzu* yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kılavuz sosyal sermayenin boyutlarına yoğunlaşarak ve araştırmadaki spesifik

davranışlar listesine uyularak geliştirilmiştir. Araştırma kapsamında geliştirilen gözlem klavuzu Şekil 4.1.'de verilmiştir.

Çizelge 4.1. Gözlem kılavuzu

Zaman	Etkinlik	Davranış						
		Etkinlik Türü (Bireysel/ Takım) Kaç kişi?	Görünüm (giyim, yaş, cinsiyet, …)	Sosyal Çeşitlilik	Sosyal olarak yalıtılmış insanlar	Sosyal ağ kurma yöntemleri (selamlaşmak, kim kiminle, ne kadar süreyle konuşuyor.)	Katılımcıların etkileşimi (hizmet, bilgi vb. Değiş tokuş)	Notlar (ılımlı veya sert davranışlar - ne kadar sıklıkla...)

Çalışma alanının betimlenmesi aşamasında alan ile ilgili olabildiğince tüm ayrıntılara yer verilmiş ve bu ayrıntıları sonraki aşamalarda tekrar hatırlayabilmek amacıyla fotoğraf çekimi gerçekleştirilmiştir. Çalışma alanında gözlemlenen tüm olaylar ve araştırma konusu ile ilgili tüm detaylar yazılı hale getirilerek saha notları oluşturulmuştur. Bu aşamada çalışma alanında gerçekleştirilen etkinlikler ve türleri, etkinliklerin hangi zaman aralıklarında kim/kimler tarafından gerçekleştirildiği, etkinliğe katılan topluluk üyelerinin etkileşimleri gibi konular gözlemlenmiş ve yapılan gözlemler yazılı hale getirilmiştir. Ayrıca gözlem kılavuzunda yer almayan fakat çalışma alanında gözlemlenen etkinliklere ait spesifik detaylar da not edilmiştir.

Araştırma kapsamında Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde 10 gün geçirilmiş ve yöntem bölümünde tanımlanmış olan gözlem kılavuzu kullanılarak her gün ortalama 4 saat gözlem yapılmıştır. Gözlem, araştırmacı ile topluluk üyeleri arasında güven ortamı oluşmasını ve bir sonraki aşama olan yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların düşüncelerini daha rahat ifade etmelerini sağlamıştır.

Gözlem aşamasında gözlemlenen konu, sorgulanan kapsam ve gözlemin dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri Çizelge 4.2.'de verilmiştir.

Çizelge 4.2. Gözlemlenen konu, sorgulanan kapsam ve gözlemin dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri

TAM GÖZLEM		
GÖZLEMLENEN KONU	SORGULANAN KAPSAM/ HEDEFLENEN BULGU	
	SOSYAL ETKİLERİ: *YAŞAM TARZINA ETKİLERİ *KÜLTÜREL ETKİLERİ *TOPLUMSAL ETKİLERİ *YAŞAM KALİTESİNE ETKİLERİ *SAĞLIK ETKİLERİ	SOSYAL SERMAYE BOYUTLARI: *GRUPLAR VE AĞLAR *GÜVEN VE DAYANIŞMA *KOLEKTİF EYLEM VE İŞBİRLİĞİ *BİLGİ VE İLETİŞİM *SOSYAL BİRLEŞME VE İÇERME *GÜÇLENME VE SİYASAL EYLEM
Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinlikler	Toplumsal etkileri Yaşam tarzına etkileri Kültürel etkileri Sağlık etkileri	Gruplar ve ağlar
Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinlik türleri (bireysel/takım)	Toplumsal etkileri	Gruplar ve ağlar
Katılımcıların görünümü (giyim, yaş, cinsiyet, …)	Yaşam tarzına etkileri Kültürel etkileri	Gruplar ve ağlar Sosyal birleşme ve içerme
Katılımcıların sosyal çeşitliliği	Kültürel etkileri	Gruplar ve ağlar Sosyal birleşme ve içerme
Sosyal olarak yalıtılmış bireyler		
Katılımcıların sosyal ağ kurma yöntemleri	Toplumsal etkileri	Gruplar ve ağlar Güven ve dayanışma
Katılımcıların etkileşimi (hizmet, bilgi vb. Değiş tokuş)	Yaşam kalitesine etkileri Toplumsal etkileri	Gruplar ve ağlar Güven ve dayanışma Kolektif eylem ve işbirliği Bilgi ve iletişim Güçlenme ve siyasal eylem

Çalışma alanı olan Kuzguncuk Bahçesi'nde yapılan gözlem ile aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinlikler

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde ekim/hasat etkinliği ve diğer etkinlikler olmak üzere iki tür etkinlik gerçekleştirilmektedir. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat etkinliği için ayrılmış toplam 196 parselden 110 tanesinin kullanımı Üsküdar

Belediyesi bilgi evlerine aittir. Üsküdar Belediyesi bilgi evlerine ait olan parseller ekim dönemlerinde belediye tarafından çağrılan 7-8 yaş grubundaki öğrenciler tarafından kullanılmaktadır. Öğrenciler ekim işlemini tamamlandıktan sonra, bakım topluluk bahçesinin sorumlu görevlisi tarafından yapılmaktadır. Hasat dönemlerinde, öğrenciler tekrar gelip hasat işlemini de yaparak görevlerini tamamlamaktadırlar. Öğrenciler topladıkları sebzelerden ihtiyaçları kadarını evlerine götürmekte ve ihtiyaç fazlası sebzeler de aşevlerine gönderilmektedir.

Öğrencilere ayrılan parseller dışındaki 86 adet parsel de ekim/hasat etkinlikleri için Kuzguncuk Mahallesi halkının kullanımına ayrılmıştır. Bu parsellerin kullanım hakkı Kuzguncuk Mahallesi muhtarı tarafından her yıl yapılan kura çekimi sonucuna göre 86 farklı aileye verilmekte ve kura sonucunda parsel kullanma hakkına sahip olan aileler bir sonraki yıl kuraya katılamamaktadır. Kura sonucunda parsel kullanma hakkına sahip olan aileler bir yıl boyunca (Eylül'den Ekim'e kadar) parselin sahibi olmakta ve bu süre zarfında parseli dilediği gibi kullanabilmektedir. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat etkinliklerini Kuzguncuk Mahallesi muhtarı;

> Bostan alanının ön kısmı eğitim amaçlı kullanılmaktadır. Topluluk bahçesinde çalışacak çocuklar belediye tarafından belirlenmekte ve çocuklar topluluk bahçesi'nde grup olarak çalışmaktadırlar. Bostanın arka kısmı halkın kullandığı parsellerdir. Her yıl kura ile bu parseller halka dağıtılmaktadır. Kuzguncukta oturan herkesin kuraya katılma hakkı bulunmaktadır. Parselleri alanlar bu parselleri aileleriyle birlikte bir yıl boyunca kullanabilmektedirler. Kurayı kazananlar bir sonraki çekilişe katılamamaktadır. Ekim dışındaki diğer etkinlikler herkese açıktır.

şeklinde ifade etmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat etkinliğine ilişkin görseller Resim 4.10.'da verilmektedir.

Resim 4.10. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi alanında gerçekleştirilen ekim etkinliği (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat ekinlikleri dışında özellikle yazın ücretsiz ve tüm halkın katılımına açık birçok farklı etkinlik gerçekleştirilmektedir:

- Yaz dönemlerinde her hafta salı ve cuma günleri film gösterimi yapılmaktadır.
- Her iki ya da üç haftada bir cumartesi günü belediye tarafından topluluk bahçesine getirilen bir müzik grubu tarafından klasik müzik konseri verilmektedir.
- Hasat yapılmayan bahçelerde kalan ürünler toplanarak yemek pişirilmekte ve yemek fuarları hazırlanmaktadır. İhtiyaç fazlası ürünler de aşevlerine gönderilmektedir.
- Kahvaltı etkinlikleri düzenlenmektedir (ücretsiz simit ve çay dağıtılmaktadır).
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sorumlu görevlisinden izin alınarak, özel kutlamalar da düzenlenebilmektedir (doğum günü, veda partisi vb.).
- Topluluk bahçesi meydanında zaman zaman spor etkinlikleri düzenlenmektedir.
- Çocuklar için yarışmalar düzenlenmektedir.

Üsküdar Belediyesi bilgi evlerine ait olan parsellerde ekim/hasat işlemlerini gerçekleştiren çocuklar sebze-meyve nerede/nasıl yetiştirilir/toplanır gibi konularda bilgi sahibi olmaktadır. Aynı zamanda teknolojiden uzak, toprağa yakın güzel ve hoş vakit geçirebilmektedirler. Ayrıca grup halinde çalışan çocuklar birbirleriyle yardımlaşmakta ve aralarında bilgi alışverişi oluşmakta bu da çocukların sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. Topluluk bahçesinde çocuklar, yetiştiricilik eğitiminin yanında paylaşma ve birlik olma bilincini de kazanmaktadırlar (Resim 4.11).

Resim 4.11. Çocuklar Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde toprağa yakın zaman geçirmektedirler (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Halka ait olan parsellerde ekim/hasat işlemlerine aile bireylerinin tamamı (anne, baba ve çocuklar) katılmakta ve ekim, bakım, sulama ve toplama işlemleri birlikte yapılmaktadır. Ayrıca aileler ekim/hasat işlemlerini gerçekleştirirken komşuları ile de iletişim kurmakta ve aileler arasında tanışma ve sohbetin yanı sıra birçok konuyla ilgili bilgi alışverişi de gerçekleşmektedir. Hafta içi genellikle saat 16:00'dan sonra yoğunlaşmaya başlayan topluluk bahçesi hafta sonu ise saat 10:00'dan itibaren yoğunlaşmaktadır.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinlik türleri (bireysel/takım)

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinliklerinin tamamı her yaştan ve kültürden insana hitap etmektedir. Bu nedenle bu etkinliklere (yemek, oyun, spor, davet, kutlama…) yoğun katılım gerçekleşmektedir. Katılımcı sayısı etkinliğin gerçekleştirildiği saat, hava şartları ve mevsime bağlı olarak değişmekte olup bazı etkinliklerde 200'den fazla kişi bir araya gelmektedir (Resim 4.12).

Resim 4.12. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi müzik etkinliği (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Katılımcıların görünümü (giyim, yaş, cinsiyet, …)

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde ekim/hasat işlemlerini gerçekleştiren topluluk üyelerinin ağırlıkla orta yaş (45-59 yaş arası) grubundan olmasına rağmen gerçekleştirilen diğer etkinliklere her yaş grubundan katılım olmaktadır. Ayrıca Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinliklere katılan erkek ve kadın sayısı da birbirine çok yakındır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinliklere katılan topluluk üyelerinin kılık ve kıyafetleri hususunda özenli ve saygılı oldukları gözlemlenmiştir.

Katılımcıların sosyal çeşitliliği

Kuzguncuk Mahallesi'nin tarihsel süreçte Ermeniler, Museviler ve Hristiyanlar gibi farklı etnik gruplara ev sahipliği yaptığı bilinmektedir. Fakat günümüzde bu etnik çeşitlilik mevcut değildir. Ayrıca Kuzguncuk Mahallesi'nde göçmen ve mülteci de bulunmamaktadır. Dolayısıyla Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinliklere katılan topluluk üyelerinin büyük bir kısmı aynı sosyal gruptan (din, ırk, gelir seviyesi) kişilerdir. Geçmişte Kuzguncuk Mahallesi'nde yaşamış olan Ermeni, Musevi ve Hristiyanlar özellikle dini günlerde Kuzguncuk Kilisesi'ni ziyaret etmekte ve mahalledeki dostluklarını devam ettirmektedirler.

Sosyal olarak yalıtılmış bireyler

Kuzguncuk Mahallesi'nde yaşayan ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde düzenlenen etkinliklere katılan topluluk üyelerinin büyük bir kısmı aynı sosyal gruptan (din, ırk, gelir seviyesi) kişilerdir. Dolayısıyla Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde sosyal olarak topluluktan yalıtılmış insanlar bulunmamaktadır.

Katılımcıların sosyal ağ kurma yöntemleri

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde; topluluk üyelerinin ekim/hasat işlemleri sırasında birbirleri ile iletişim kurduğu, ailelerin çocukları ile birlikte meydanda oyun oynadığı, gençlerin çim amfide sohbet ettiği ve sinema gösterimi gibi etkinlik günlerinde seyircilerin etkileşim halinde olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca topluluk üyeleri topluluk bahçesinin güzel, samimi ve rahatlatıcı bir mekân olduğunu dile getirmektedirler. Sahip olduğu bu pozitif sosyal ortam ile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluluk içerisindeki sosyal ağların kurulmasında önemli rol oynadığı görülmektedir.

Katılımcıların etkileşimi (hizmet, bilgi vb. değiş tokuş)

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk üyeleri ekim/hasat işlermlerini yaparken birbirleri ile etkileşim halinde olmakta ve tohum ya da ekim/hasat işlemleri için gerekli olan araçları birbirleriyle paylaşmaktadırlar. Ayrıca üretilen sebzeler de bireyler arasında paylaşılmaktadır. Yaz tatiline giden ailelerin bahçelerinin bakım/sulama işlemleri ile komşuları ilgilenmekte ve aileler tatilden döndüğünde getirdikleri farklı tohumları ve edindikleri bilgileri komşularıyla paylaşmaktadırlar. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde oluşum gösteren bu türden değiş tokuşlar insanlar arası kaynaşmayı sağlamaktadır. Ayrıca Topluluk bahçesinde bir etkinlik gerçekleştirileceği zaman topluluk üyeleri etkinlik başlamadan önce topluluk bahçesine gelmekte ve etkinliğin başlamasını beklerken diğer topluluk üyeleri ile iletişim kurmaktadırlar.

4.2.2. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin uygulanması ve sonuçları

Veri toplama sürecinin yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında topluluk üyelerinin sosyal davranışlarının topluluk faaliyetlerine katılım ile nasıl bir değişim gösterdiği, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etki ve sosyal sermaye kazanımına etkileri sorgulanmıştır. Bu

aşamada görüşme soruları önceden hazırlanmış ve bu sayede katılımcıların görüşme sırasında konunun akışını bozacak herhangi bir konuşma yapmasının önüne geçilmiştir (EK-1). Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında katılımcılara yöneltilen sorular Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin katılımcılar üzerindeki sosyal etkilerinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur.

Görüşme formunda yer alan soruların; 2'si Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin özelliklerini, insanların topluluk bahçesine gelme nedenlerini, 4'ü Kuzguncuk Mahellesi'nin yapısını; mahallede yaşayan insanlar arasındaki ilişkileri ve insanları biraraya gelerek etkileşime geçmekten alıkoyan etkenlerin olup olmadığını, 14'ü topluluk bahçesinde oluşum gösteren sosyal sermaye boyutlarını, 8'i Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluluk üzerindeki sosyal etkilerini anlamaya yöneliktir.Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında sorulan sorular, sorgulanan kapsam ve soruların dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri Çizelge 4.3.'de verilmiştir.

Çizelge 4.3. Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında sorulan sorular, sorgulanan kapsam ve soruların dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri

YARI YAPILANDIRILMIŞ GÖRÜŞMELER		
SORU	SORGULANAN KAPSAM	BULGULAR
• Kaç yıldır/sezondur Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin etkinliklerine katılıyorsunuz? • Topluluk bahçesini zamanınızı ayırabileceğiniz cazip bir yer haline getiren nedenler nelerdir (yakınlık, boş zaman, dostluk kurmak, stresten uzaklaşmak…)?	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Özellikleri	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne geliş nedenleri
• Mahallenizdeki önemli sosyal gruplar nelerdir (Örneğin, bölge, din, ırk...)? Topluluk sosyal yönden ne ölçüde heterojen veya homojendir? • Topluluğa son zamanlarda yeni gruplar dahil oldu mu (Örneğin, mülteciler veya göçmenler)? • Mahalledeki topluluğun karşı karşıya olduğu en önemli sosyal sorunlar nelerdir? Mahalledeki insanlar bu sorunları çözmeye çalışıyorlar mı? Cevap "Evet" ise sorunları çözerken birbirleriyle iş birliğine gidiyorlar mı? • Ne türden engeller insanların buluşma ve birlikte zaman geçirme olanaklarını kısıtlamaktadır (Örneğin, zaman darlığı, güven eksikliği, etkinlik eksikliği, mekan eksikliği….)?	*Kuzguncuk Mahallesi'nin Yapısı. *Mahalledeki İnsan İlişkileri. *İnsanları Bir araya Gelerek Etkileşime Geçmekten Alıkoyan Etkenler.	Kuzguncuk topluluğunun bağlamı: - Mahalledeki sosyal gruplar. - Mahalledeki yeni gruplar. - Mahallenin sosyal sorunları. - Mahalledeki insanların buluşma engelleri.
• Kuzguncuk Topluluk Bahçesi içerisindeki ekim/hasat etkinlikleri nasıl düzenlenir? • Bazı sosyal grupların (örneğin, bölge, din, ırk,...) topluluk Bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmaları diğerlerine göre daha olası mı? Öyle ise neden? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi çalışmaları ve etkinliklerine en çok hangi yaş gruplarından kişiler katılıyor? • Zaman içinde Topluluk Bahçesi çalışmalarına ve etkinliklere katılımda bir değişiklik (Örneğin, sayı, sosyal çeşitliği,...) oldu mu? Olduysa sebepler nelerdir? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki gruplar/bireyler arasında güvensizlik ve kuşku bulunuyor mu? Zamanla bağları/ilişkileri nasıl değişmiştir? • Topluluk Bahçesi etkinlikleri ne sıklıkla düzenleniyor? Bu etkinliklere ne sıklıkla katılıyorsunuz? Etkinliklerde kaç kişi bir araya geliyor? • Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla aynı gün ve saatte topluluk bahçesi çalışmaları yapmak için ne sıklıkla koordine oluyorsunuz?	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi sosyal sermaye oluşumuna etkisi	Gruplar ve ağlar

Çizelge 4.3. (devam) Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında sorulan sorular, sorgulanan kapsam ve soruların dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri

• Zaman içinde Topluluk Bahçesi çalışmalarına ve etkinliklere katılımda bir değişiklik (Örneğin, sayı, sosyal çeşitliği,...) oldu mu? Olduysa sebepler nelerdir? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki gruplar/bireyler arasında güvensizlik ve kuşku bulunuyor mu? Zamanla bağları/ilişkileri nasıl değişmiştir? • Sizce Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki en ciddi sorunlar hangileridir? Bu sorunlar genellikle bireysel olarak mı, yoksa iş birliği sonucunda mı çözüme kavuşturulmaktadır? • Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla topluluk bahçesi çalışmaları ve etkinlikleri dışında bir şey yapıyor musunuz?	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi sosyal sermaye oluşumuna etkisi	Güven ve dayanışma
• Sizce Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki en ciddi sorunlar hangileridir? Bu sorunlar genellikle bireysel olarak mı, yoksa iş birliği sonucunda mı çözüme kavuşturulmaktadır? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki günlük rutininizde kimlere yardımcı olmaya eğilimindesiniz? Bu yardım ne sıklıkla gerçekleşiyor? • Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla aynı gün ve saatte topluluk bahçesi çalışmaları yapmak için ne sıklıkla koordine oluyorsunuz? • Topluluk Bahçesi'nde paylaşılan değerler/hizmetler (Örneğin, hizmetler, bilgi, manevi destek gibi....) nelerdir? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde yer alan ve topluluk bahçesi'nin gelişiminde rol oynayan toplumsal örgütlenmeler nelerdir (Adı, sayı...)?		Kolektif eylem ve işbirliği
• Tipik bir bahçe günü boyunca, yaklaşık kaç kişiyle konuşuyorsunuz/sohbet ediyorsunuz? • Topluluk Bahçesi'ndeki kamu hizmetlerine erişimde bilgi nasıl sağlanıyor (Örneğin, bedava tohum, maddi destek....)? • Topluluk Bahçesi'nde paylaşılan değerler/hizmetler (Örneğin, hizmetler, bilgi, manevi destek gibi....) nelerdir?		Bilgi ve iletişim
• Bazı sosyal grupların (örneğin, bölge, din, ırk,...) topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmaları diğerlerine göre daha olası mı? Öyle ise neden? • Zaman içinde topluluk bahçesi çalışmalarına ve etkinliklere katılımda bir değişiklik (Örneğin, sayı, sosyal çeşitliği,...) oldu mu? Olduysa sebepler nelerdir?		Sosyal birleşme ve içerme
• Topluluk bahçesinde paylaşılan değerler/hizmetler (Örneğin, hizmetler, bilgi, manevi destek gibi....) nelerdir?		Güçlenme ve siyasal eylem

Çizelge 4.3. (devam) Yarı yapılandırılmış görüşme aşamasında sorulan sorular, sorgulanan kapsam ve soruların dayandığı sosyal sermaye boyutu ile sosyal etki türleri

• Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, günlük yaşam tarzınızda ne tür değişiklikler olmuştur?	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nin sosyal etkileri	Yaşam Tarzına Etkisi
• Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılımın ardından, kültürel bağlamda (gelenekler, toplumsal yükümlükler, bakış açınız, değerler...) değişimler yaşadınız mı?		Kültürel Etkisi
• Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sürekliliğini sağlayan öğeler nelerdir? Politika tarafındakiler bu konuda neler yapmışlardır? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi dışındaki, diğer kurum, kuruluş veya örgütler ile koordinasyon sağlanıyor mu? Sağlanıyorsa bu kurum, kuruluş ve örgütler nedir? • Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin mahallede yer almasının, olumlu ya da olumsuz toplumsal bir etkisini fark edebildiniz mi (Örneğin, yeni gönüllü kuruşlar, gelir biçimleri, etkinlik ağları, hizmetler....)?		Toplumsal Etkisi

• Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, kendinizi mahalleyi daha iyi bir yer haline getirmek açısından daha sorumlu hissediyor musunuz?
• Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanız;
  • Gelecek ile ilgili beklentilerinizi nasıl değişmiştir?
  • Mekan algınız nasıl değişmiştir?
  • Aidiyet duyguları nasıl değişmiştir?
		Yaşam Kalitesine Etkisi

• Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın, fiziksel etkilerinin olduğunu düşünüyor musunuz?		Sağlık Etkisi

Yarı yapılandırılmış görüşmeler 19 ve 28 Ağustos 2019 tarihleri arasında 14 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırma kapsamında topluluk bahçesi ve topluluğun deneyimlerine dayalı ayrıntılı verilere ulaşmak amacıyla topluluk bahçesinde gerçekleştiriken ekim/hasat etkinliklerine katılan 4, katılmayan 7 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirmiştir. Ayrıca Kuzguncuk Mahallesi muhtarı ile 20 Ağustos 2019 tarihinde bir saatlik, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi Projesini tasarlayan mimar ile 27 Ağustos 2019 tarihinde bir buçuk saatlik ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sorumlusu ile 19 Ağustos 2019 tarihinde bir saatlik yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmeler ile kullanıcıların deneyimleri ve bu deneyimlere yükledikleri anlamlar sorgulanarak; topluluk bahçesindeki uygulamalar ve etkileşimler üzerinden elde edilen sosyal etki ve sosyal sermaye boyutlarının tanımlanması için gerekli olan verilere

ulaşılmıştır. Ayrıca Kuzguncuk Mahallesi'nin sosyal yapısı, toplumsal özellikleri ve kültürel değerleri hakkında önemli sorgulamalar yapılmıştır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluluk için ifade ettiği anlam ve değer hakkında fikir edinilmiştir.
Katılımcıların özellikleri Çizelge 4.4'te verilmiştir.

Çizelge 4.4. Katılımcıların özellikleri

Görüşülen Sayısı	Görüşülen Kişiler	Sayı	Cinsiyet		Meslek
			Kadın	Erkek	
14	Koordinatör	3	-	3	* Mimar (mevcut Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin projesinin tasarımcılarından biri) * Kuzguncuk Mahallesi muhtarı *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sorumlu görevlisi
	Parsel sahibi	4	2	2	*Emekli (devlet memurudu) *Devlet memuru *Ev hanımı *Özel sektör (restaurant sahibi)
	Parsel sahibi değil	7	3	4	*Senaryo yazarı *Animasyon tasarımcısı *Muhasib *Endüstri mühendisi *Öğrenci (lisans) *Devlet memuru *Emekli

Araştırmada dökümü yapılan 14 görüşmeden önemli noktalar ve değerlendirmeleri saptamak için nitel araştırma tekniklerinden olan içerik analizi yönteminden yararlanılmıştır. Bu bilimsel yaklaşımla görüşmelerden elde edilen veriler ve gözlem notları özgül kategoriler halinde düzenlenmiştir. Toplanan verileri düzenlemek için veri analiz tablosu oluşturulmuştur (EK-2). Bu adım farklı perspektiflerden yapılan yorum ve değerlendirmelerden temel yargıların saptanmasına olanak vermiştir. Böylece, gözlem ve görüşmelerden elde edilen ham veriler sistematik süreçlerle işlenerek çeşitli yargılara ulaşılmasını mümkün kılacak düzeye getirilmiştir. İçerik analizinin özeti Çizelge 4.5'te verilmiştir.

Çizelge 4.5. İçerik analizinin özeti

İÇERİK ANALİZİ SÜREÇ VE SONUÇLARI		
SORGULAMA AMAÇ	1. ADIM (KODLAR)	2. ADIM (KATEGORİLER)
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Özellikleri	1. KuzguncukTopluluk Bahçesi'ne geliş nedenleri	KuzguncukTopluluk Bahçesi'nin Cazibesi
- Kuzguncuk Mahallesi'nin Yapısı - Mahalledeki İnsan İlişkileri - İnsanları Bir Araya Gelerek Etkileşime Geçmekten Alıkoyan Etkenler	2. Sosyal gruplar 3. Yeni gruplar 4. Mahallenin sosyal sorunları 5. İnsanların buluşma engelleri	Kuzguncuk Topluluğunun Bağlamı
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Sosyal Sermaye Boyutları'nın Oluşumuna Katkısı	6. Gruplar ve ağlar. 7. Güven ve dayanışma. 8. Kolektif eylem ve işbirliği. 9. Bilgi ve iletişim. 10. Sosyal birleşme ve içerme. 11. Güçlenme ve siyasal eylem.	KuzguncukTopluluk Bahçesi'nde Sosyal Sermaye Oluşumuna Etkisi
- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Sosyal Etkileri	12. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yaşam tarzına etkisi 13. KuzguncukTopluluk Bahçesi'nin kültürel etkileri 14. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin toplumsal etkileri 15. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yaşam kalitesine etkisi 16. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sağlık üzerine etkisi	KuzguncukTopluluk Bahçesi'nin Sosyal Etkisi

Yarı yapılandırılmış görüşme verilerinden 16 kod elde edilmiştir. Daha sonra birbiri ile ilişkili olan kodlar bulguların yazılı hale getirilmesinde kolaylık sağlayacak şekilde ve yönetilebilir kümeler halinde bir araya getirilerek 4 ana kategori oluşturulmuştur. Analiz sonucunda oluşturulan kategoriler:

1. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Cazibesi.
2. Topluluğun Bağlamı.
3. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Sosyal Sermaye Oluşumuna Etkisi.
4. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Sosyal Etkisi şeklindedir.

<u>Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Cazibesi</u>

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi etkinlikleri, topluluk üyelerine beton binalar, şehir kalabalığı ve koşuşturmalardan kurtulmak için fırsatlar sunmaktadır. Ayrıca çocuklara özel olarak düzenlenen boyama, resim yapma gibi etkinlikler ve ekim/hasat eğitimleri de çocukların

fiziksel ve sosyal gelişimine yardımcı olmaktadır. Bu nedenle Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne gelen topluluk üyelerinin; hobi, eğlence, doğa ile temas, stres atmak, yeni insanlarla tanışmak, bilgi alışverişinde bulunmak gibi her birinin kendine özel amaçları bulunmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılar mahsül elde etmenin Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne gelirken gözettikleri en son kaygı olduğunu ve bunun toplumsal ağlar kurmak için bir araç olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin ekim/hasat işlemlerinin gerçekleştirilmesinden daha fazla işleve sahip olduğu görülmüştür.

Topluluğun bağlamı

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılar, Kuzguncuk Mahallesi'nde yaşayanların Türkiye'nin farklı şehirlerinden gelerek mahalleye yerleşen kişiler olduğunu ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde düzenlenen etkinliklere katılan topluluk üyelerinin de büyük bir kısmının aynı sosyal gruptan (din, ırk, gelir seviyesi) kişiler olduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmelerde Kuzguncuk Mahallesi'nde önceden Hıristiyan, Musevi ve Ermenilerin yaşadığı fakat 1950'li yıllardan sonra Türklerin Kuzguncuk Mahallesi'ne yerleşmeye başladığı, Hıristiyan, Musevi ve Ermenilerin mahalleden ayrıldığı bilgisine ulaşılmıştır. Mahallede konut sayısının az olmasından dolayı kira fiyatlarının yüksek olduğu ve bu nedenle mahallenin mülteciler tarafından tercih edilmediği de yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Kuzguncuk Mahallesi muhtarı ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede, Kuzguncuk Mahallesi'nde büyük çaplı sosyal sorunlar yaşanmadığı bilgisine ulaşılmıştır. Fakat Kuzguncuk Mahallesi muhtarı son zamanlarda mahallede bulunan binaların kafelere dönüşmeye başladığını ve bu nedenle mahallenin kalabalıklaşarak turistik alanlara benzediğini, bu durumun zaman zaman mahalle sakinleri ile kafeleri işleten kişiler arasında anlaşmazlıklara sebep olabildiğini ifade etmiştir (Resim 4.13).

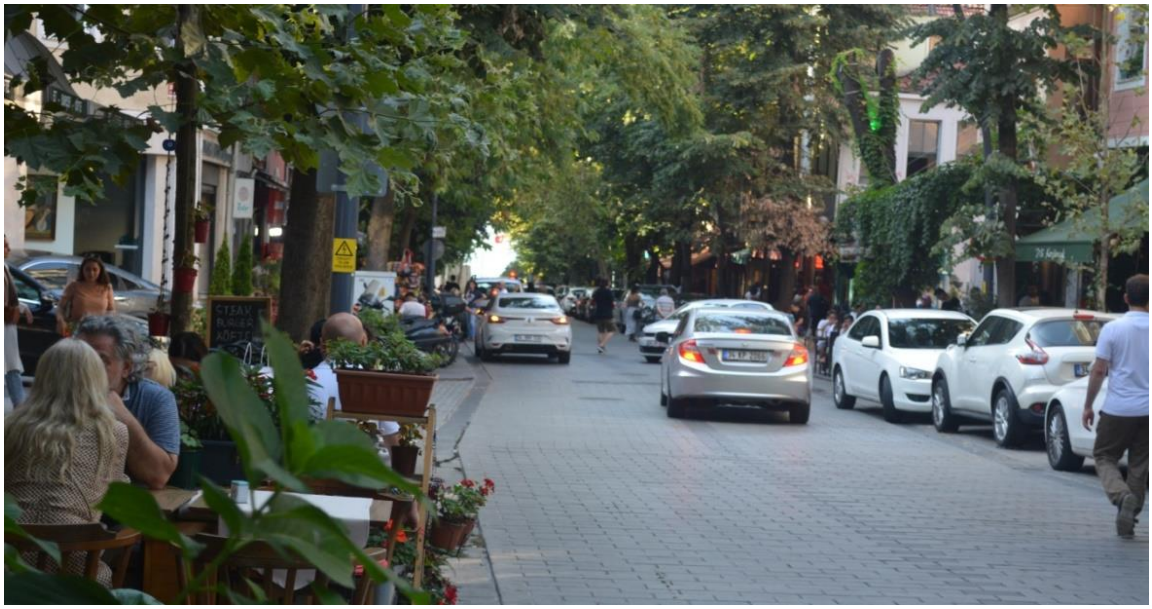

Resim 4.13. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi, cadde yapısı (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Ayrıca yapılan diğer yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılar "İnsanların evleri önünde fotoğraf çekiliyor ve gelenler sanki orada yaşayan insanlar yokmuş gibi davranıyorlar. Hafta sonunda çok kalabalık ve gürültülü oluyor." şeklinde şikayetlerini dile getirmişlerdir.

Topluluk üyelerinin buluşmalarına ve birlikte zaman geçirmelerine engel olan etkenler de yarı yapılandırılmış görüşmelerde sorgulanmıştır. Katılımcılar buluşmak/birlikte zaman geçirmek için uygun mekanların eksikliği ve hızlı yaşam tarzının insanlar arasındaki iletişimi olumsuz etkilediğini ancak bu eksikliklerin giderilmesinde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin çok büyük bir rolü olduğunu ifade etmişlerdir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal sermaye boyutlarına etkisi

Schmelzkopf (1995) ve Glover (2005) topluluk bahçelerinde gerçekleştirilen etkinliklerin sosyal sermaye kazanımında önemli bir rolü olduğunu belirtmektedirler. Bu araştırmanın sonuçları da bunu destekler niteliktedir.

Araştırmada Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal sermaye boyutlarına etkisi *gruplar ve ağlar, güven ve dayanışma, kolektif eylem ve iş birliği, bilgi ve iletişim, sosyal birleşme ve içerme, güçlenme ve siyasal eylem* başlıkları altında incelenmiştir.

Gruplar ve ağlar

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ile ilgili kararların alınmasında Üsküdar Belediyesi ve Kuzguncuklular Derneği ortak hareket etmektedirler. Kuzguncuklular Derneği özel bir dernek olup çalışanları farklı meslek gruplarından (avukatlar, doktorlar, mimarlar…) ve gönüllülerden oluşmaktadır. Kuzguncuklular Topluluk Bahçesi ile ilgili kararların alındığı görüşmelerde Kuzguncuklular Derneği topluluk üyelerini, Kuzguncuk Mahallesi muhtarı ise Üsküdar Belesiyesi'ni temsil etmektedir. Kuzguncuklular Derneği, Kuzguncuklular ile Üsküdar Belediyesi arasında sözcülük görevini üstlenmektedir. Taraflar arasında oluşan birtakım çatışmalar görüşmeler yoluyla çözülebilmektedir. Örneğin, Kuzguncuklular Derneği büyük ve kalabalık kamusal etkinlikler için Üsküdar Belesiyesi'nden izin almaktadır. Ayrıca topluluk üyeleri ile Üsküdar Beledesiyesi arasında anlaşmazlıkların çıktığı konularda da yine Kuzguncuklular Derneği arabulucuk yapmakta ve sorun çözülmektedir (Mimar Boğaçhan Dündaralp ile 27.08.2019 tarihli görüşmeden).

Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bilgilere göre Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinliklere her yaş grubundan katılım gerçekleşmektedir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerde bir katılımcı bu durumu "Yaşlı insanlar ekim/hasat işlemleri ile uğraşmayıp genelde çocuklarına ve torunlarına destek oluyorlar. Ekim/hasat işlemleri etkinliklerine ağırlıkla orta yaş grubunun katılımı ile gerçekleşiyor. Ekim/hasat işlemleri dışındaki etkinlikler ise her yaş grubundan üyelerin katılımı ile gerçekleşebiliyor." şeklinde ifade etmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sahip olduğu özgün değerler bulunmakta ve bu değerler topluluk üyeleri tarafından önemsenmektedir. Kullanıcıların yaşamlarında meydana getirdiği olumlu etkiler görüldükçe Kuzguncuk Topluluk Bahçesi daha değerli hale gelmektedir. Hatta Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin, topluluk üyelerinin günlük rutininin bir parçası olduğunu da söylemek mümkündür. Aşağıda verilen katılımcı yorumları da bunu desteklemektedir:

> İnsanlar Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yaşamlarına olan etkilerini hissettikçe topluluk bahçesinin önemi ve etkinliklere katılan kişi sayısı artıyor. Çünkü görmek ve yaşamak farklı bir şey. Topluluk bahçesine girince hava değişiyor, zaman içinde herkes topluluk bahçesinin önemini görüyor.

> ...herkes birbirini daha iyi tanıyor, daha iyi komşuluk ilişkileri kuruluyor. Gittikçe insanlar bunların önemini anlıyor....

Yarı yapılandırılmış görüşme sorularına verilen cevaplar, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluluk için özel bir değeri olduğunu ve bunun topluluk üyeleri arasındaki güçlü bağların ve güven duygusunun oluşmasında etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ile ilgili karar süreçlerinde topluluk üyelerinin etkin bir biçimde gruplaşmasını ve ilgili süreçlerin daha akıcı hale gelmesini sağlamaktadır. Topluluk üyeleri arasında farklı görüşler olsa bile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne duyulan aidiyet hissi ve topluluk üyeleri arasında hâkim olan güven duygusu sayesinde etkili ve pratik kararlar alınabilmektedir. Örneğin; herhangi bir etkinlik gerçekleştirileceği zaman topluluk üyeleri kolayca koordine olup birlikte kararlar alabilmektedirler.

Güven ve dayanışma

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi birbirleri ile iletişim kurma konusunda yeterli olanaklara sahip olmayan topluluk üyelerine etkileşim kurma ve yeni ilişkiler geliştirme olanakları tanımıştır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk üyeleri özellikle ekim/hasat işlemleri gerçekleştirilirken birbirleri ile etkileşim kurmakta ve yeni ilişkiler geliştirmektedir. Bu durum topluluk üyeleri arasında *güven* ortamının hâkim olmasını sağlamaktadır.

Topluluk üyeleri topluluk bahçesi ile ilgili girişimlerde fikir alışverişi yapabilmekte, ortak kararlar alabilmekte ve Kuzguncuklular Derneği ile birlikte hareket edebilmektedir. Bu durum topluluk içerisinde birliktelik ve güven ortamının oluşabildiğini göstermektedir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesi öncesinde topluluk üyeleri arasında bu seviyede bir güven ortamının bulunmadığı konusu yarı yapılandırılmış görüşmede katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Aşağıda verilen katılımcı yorumları da bunu desteklemektedir: "Komşularıma güveniyorum. Biz önce arkadaşız ve dostuz. O yüzden sorunlar çok az bu mahallede."

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcıların araştırmacıya "Birkaç gün önce buradaydınız, fark ettik sizi" demesi de topluluk üyelerinin Kuzguncuk Topluluk Bahçesi

sayesinde etkileşim içerisinde olduklarını, birbirlerini iyi tanıdıklarını ve bu sayede mahalle dışından gelenlerin hemen fark edilebildiğini göstermektedir.

Kolektif eylem ve iş birliği

Yarı yapılandırılmış görüşmelere göre Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde ortak çalışma ve iş birliği süreçleri akıcı bir şekilde ilerleyebilmekte ve süreçlerle ilgili büyük problemler yaşanmamaktadır. Yaşanan küçük sorunlar katılımcı yorumları ile aşağıda özetlenmektedir: "İnsanlar topluluk bahçesinde almış oldukları parsellerin bakımı konusunda özen göstermiyor." "Bizim için ilişki kurmak önemli ama aynı zamanda, topluluk bahçesi Kuzguncuk'a yakışır bir yer olmalı."

Katılımcılar tarafından ifade edilen parsel sahiplerinin parsellerin bakımına özen göstermemesi sorununa çözüm üretmek amacıyla parsellerin bakımında özenli olan kullanıcılara, parsellerini kuraya girmeden bir sene daha kullanma izni verilmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi sorumlu görevlisi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeye göre, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde suyun dikkatli kullanılmaması ve bostan kenarlarında çıkan otların temizlenmemesi sorunuyla karşılaşılmaktadır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi sorumlu görevlisi bu durumu "Bunları kimin yaptığını tespit edemiyoruz, çünkü sorduğumuzda kimse suçu üstlenmiyor" şeklinde ifade etmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde katılımcılar hasat dönemlerinde zaman zaman mahsullerin çalınması olaylarıyla karşılaşıldığını ifade etmişlerdir. Topluluk üyeleri bu sorunu koordinatörler aracılığıyla çözmeye çalışmakta ve herhangi birinden şüphenilmesi durumunda bu, topluluk bahçesi görevlisine söylenmektedir. Ayrıca Üsküdar Belediyesi bu sorunun çözülmesi amacıyla parsellerin etrafını çitle çevirmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen bulgulara göre; ortak çalışma ve iş birliği süreçlerinin akıcı bir şekilde ilerleyebilmesindeki en etkili unsurun topluluk üyeleri arasındaki iyi ilişkiler olduğu görülmektedir. Üyeler arasındaki iyi ilişkiler birlikte olma/birlikte hareket etme bilincini oluşturarak topluluğa kolektif eylem ve iş birliği boyutunda önemli kazanımlar sağlamaktadır.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesinde topluluğun kolektif eylem ve iş birliği boyutunda sağladığı başarıda etkili bir diğer unsur ise topluluk üyeleri arasındaki problemlerin görüşmeler yoluyla kolay bir şekilde çözülebilmesidir. Topluluk üyeleri bu problemlerin kolay çözülmesini topluluğun birlikteliğine ve topluluk içerisindeki yardımlaşmaya bağlamaktadırlar. Konu ile ilgili katılımcıların yorumları;

> Ben geçen sene bir parsel aldım. Bu parsel bu sene başka bir aileye geçti. Ekim işleriyle ilgili bir bilgiye ya da yardıma ihtiyaçları olduğunda onlara her zaman yardımcı oluyorum. Bu da onlarla tanışmama vesile oluyor.

> Ekim işleriyle ilgili bilgileri yan komşumdan alıyorum. Ben de kendim için köyden tohum getirdiğimde komşularım için de getiriyorum.

şeklindedir.

Bilgi ve iletişim

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk üyeleri ekim/hasat işlemlerini yürütürken birbirleriyle konuşmakta ve sohbet etmektedirler. Ayrıca beraber çalışmakta, yardımlaşma ve paylaşım içerisinde bulunmaktadırlar. Topluluk üyelerinin bu yakınlaşması aralarındaki iletişimi güçlendirmektedir. Topluluk bahçesinde gerçekleştirilen diğer etkinliklerde de ortalama 100-300 kişinin bir araya gelmesi topluluk içerisinde yoğun etkileşimlerin oluşmasına imkan yaratmaktadır. Topluluk üyelerine paylaşım ve yardımlaşma becerileri kazanma konusunda bir tür eğitim ortamı sağlayan bu etkinlikler, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde etkin bir iletişim ve paylaşım ortamı oluşturmaktadır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelere göre; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat etkinliği ve diğer etkinliklerde topluluk bahçesi dışında da devam eden arkadaşlıklar kurulmaktadır. Katılımcılar bu durumu "…mahallenin birlikteliği arttı, selamlaşmalar çoğaldı. Sokakta "merhaba" diyemediğimiz insanlarla topluluk bahçesinde rahatça konuşabiliyoruz. Çünkü insanlar artık işlerine yoğunlaştılar, merhaba diyecek vakitleri bile kalmadı." şeklinde ifade etmişlerdir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk üyelerinin birbirleri ile iyi ilişkiler içinde olması bireyler arasındaki iletişimi güçlendirmekte ve bilgi alışverişini teşvik etmektedir.

Bilgi ve iletişim boyutunda kazanılan ağlar topluluk üyelerinin bilgi altyapısına kolayca erişebilmesini sağlamaktadır.

Sosyal birleşme ve içerme

Yarı yapılandırılmış görüşmelere göre; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki etkinlikler üyeler arasındaki etkileşimi önemli derecede arttırmakta hatta bahçe dışında da devam eden arkadaşlıkların kurulmasını sağlamaktadır. Katılımcılardan biri bu durumu; "Önceden mahalleden arkadaşlarım yoktu ama topluluk bahçesi etkinliklerine katıldıktan sonra çok sayıda arkadaş edindim. Bazen onlarla birlikte bahçeye bakmaya gidiyoruz. Aynı zamanda, topluluk bahçesi dışında da farklı etkinliklerimiz oluyor." şeklinde ifade etmiştir (Resim 5.5).

Resim 4.14. Halk arasındaki ilişkilerin kurulması (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Topluluk üyeleri arasındaki iyi ilişkiler ve sosyal paylaşımlar topluluğun bütünleşmesini sağlamaktadır. Bu sosyal bütünleşme topluluk arasında bilgi alışverişi ve yardımlaşmaların çoğalmasına aracılık etmektedir. Topluluk üyeleri ekim/hasat aletleri ile kullandıkları tohumları paylaşmakta ve hasat sonrası ihtiyaç fazlası ürünler de paylaşılmaktadır. Aşağıda verilen katılımcı yorumları da bunu desteklemektedir: "Yetiştiricilikle ilgili birbirimizle çok fazla bilgi paylaşıyoruz, birbirimize çok yardımcı oluyoruz. Yetiştiricilik dışında ihtiyaç duyduğumuz tüm konularda da bilgiler paylaşıyoruz." "Ekim işlerimi yürütürken komşularıma da yardımcı oluyorum, onlar da bana yardımcı oluyorlar. Mesela, ben müsait olmadığımda bahçemi komşum suluyor."

Bu iyi ilişkiler ve paylaşımlar daha güçlü, kültürel olarak daha zengin ve birlik içerisinde yaşayan bir topluluğun oluşmasına katkı sağlamaktadır. Benzer sosyal ve kültürel yapıya mensup olsalar da topluluk farklı düşünce yapısına sahip bireylerden oluşmaktadır. Normal şartlarda hiçbir şekilde bir araya gelip sosyalleşemeyecek hatta belki konuşma fırsatı bile bulamayacak bu bireyler, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki etkinlikler sayesinde bir araya gelebilmektedir. Bu etkinlikler farklı düşüncelere sahip topluluk üyelerinin etkileşimini mümkün hale getirmekte ve kültürel olarak daha zengin bir topluluk oluşumunu teşvik etmektedir.

Güçlenme ve siyasal eylem

Çalışmada elde edilen veriler; Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sürekliliğinde rol oynayan en önemli unsurun topluluk ile mekân arasındaki aidiyet ilişkisi olduğunu göstermektedir. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ve kullanıcılar arasında güçlü bir bağ bulunmaktadır. Bu güçlü bağı Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin geliştirilmesi ve korunması için topluluğun verdiği ortak çabalar oluşturmuştur. Buna ilişkin olarak katılımcılar: "…topluluk bahçesinin önemini ve bize katkısını gördüğümüz için onu korumak için her şeyi yaparız." "Buraya yönelik başka bir projeyi onaylamayacağız. Buraya ait bir sosyal doku ve buraya duyulan yoğun aidiyet ilişkisi var." şeklinde düşüncelerini ifade emektedirler.

Bu aidiyet ilişkisi, topluluğun geliştirilmesi ve korunmasına ilişkin girişimlerde etkin bir biçimde örgütlenme gerçekleştirilerek hem kamu kurumları hem de sivil toplum kuruluşları ile başarılı bir biçimde etkileşime geçilebilmesini sağlamaktadır. Topluluğun bu etkileşim becerisi yetkili siyasi ve kurumsal otoritelerle ağlar kurulmasını sağlayarak toplulukla ilgili karar süreçleri üzerinde hakimiyet kazanılmasını sağlamıştır. Geçmiş dönemlerde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin özgün değerlerinin yok edilmesi, yapılaşmaya açılması girişimlerine karşı topluluk Kuzguncuklular Derneği'ni kurarak birlik içerisinde hareket etmiştir. Siyasi ve kurumsal otoritelerle başarılı bir şekilde bağlantılar kurabilmiştir. Sağladığı bu başarılı örgütlenme sayesinde topluluk, istek ve görüşlerini iletebilmiş ve süreçler üzerinde kontrol yeteneği kazanabilmiştir. Topluluğun güçlenme ve siyasal eylem boyutundaki bu başarısı Kuzguncuk Topluluk Bahçe'sinin sürekliliğinde önemli rol oynamıştır. Ayrıca Kuzguncuk Topluluk Bahçesi alanının küçük olmasından dolayı politik veya ideolojik tartışmalara konu edilmemesi topluluk bahçesinin sürekliliğinde rol oynayan bir başka unsurdur.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etkisi

Holland 2004 yılında yaptığı çalışmada mahsül elde etmenin, topluluk bahçelerine gelirken gözetilen diğer kaygılara göre ikincil planda olduğunu belirtmiştir. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesinin temel amacının; mahsül elde edilecek bir alan oluşturmak değil sağladığı mekânsal dönüşümler ile farklı düşünce yapısına sahip bireylerin etkileşim içinde olacağı ve bu sayede toplumsal ağların kurulacağı bir alan yaratmak olduğunu söylemek mümkündür.

Araştırmada Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etkileri; *yaşam tarzına etkileri, kültürel etkileri, toplumsal etkileri, yaşam kalitesine etkileri ve sağlık etkileri* başlıkları altında incelenmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluk üyeleri; birbirleri ile iletişim kurmaya, paylaşımlarda bulunmaya ve bir araya gelerek yeni sosyal ağlar kurmaya başlamışlardır. Topluluk etkinliklerine katılım ile farklı deneyimlerin yaşanması, yeni ilişkilerin kurulması ve gerçekleştirilen sosyal paylaşımlarla insanların günlük yaşamlarında meydana gelen değişimler Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin topluluk üyelerinin *yaşam tarzlarına olan etkileri* kapsamındadır. Katılımcılar bu değişimi şöyle ifade etmektedirler: "… sorumlu olduğum bir parsel yok iken genellikle geç uyanırdım. Şu an işe gitmeden önce topluluk bahçesine uğramak için erken uyanıyorum…." "…topluluk bahçesinde birçok yeni insanla tanıştım. Artık onlar ile bahçe dışında da bir şeyler yapıyoruz. Topluluk bahçesinin hayatıma büyük bir etkisi var…."

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi sayesinde yeni nesiller Kuzguncuk Mahallesi'nin kültürünü ve tarihini öğrenmekte ve bu da mahallenin ve topluluk bahçesinin özgün değerlerinin korunmasını sağlamaktadır (Resim 5.6.).

Resim 4.15. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde yeni nesillerin bostan ve mahalle tarihini öğrenmeleri (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen etkinlikler, farklı yaş grubundan, farklı düşünce yapısına sahip kişileri bir araya getirerek nesiller arası değerlerin aktarılması ve kültürel etkileşimlerin yaşanmasına ortam sağlamaktadır. Bu güçlü etkileşimler ile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi olumlu *kültürel etkiler*in oluşmasını sağlamaktadır.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin önemli *toplumsal etkileri* de olmuştur. Topluluk üyeleri Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin geliştirilmesinde ve sürekliliğinin sağlanmasında kendilerini sorumlu hissetmektedirler. Geçmişten bugüne topluluk bahçesini korumaya yönelik ortak çabalar önemli bir birleştirici faktör olmuş ve topluluk bilincinin güçlenmesini sağlamıştır. Birbirlerini hiç tanımayan topluluk üyeleri bu sayede tanışmışlardır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sorumlu görevlisi bu durumu "Kuzguncuk'ta farklı görüşler hep var ama bu farklı görüş içinde Kuzguncuk söz konusu olduğunda bütün siyasi argümanlar önemsizleşiyor" şeklinde ifade etmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde ekim/hasat etkinliklerine katılımda motive edici unsurların başında elde edilen mahsüllerin arkadaş ve komşular ile paylaşılması gelmekte ve paylaşma fikri üretimin ötesinde, fikir, araç, gıda, bilgi ve hikayelerin; diğer bir deyişle sosyal hayata dair maddi ve manevi değerlerin paylaşılması anlamına gelmektedir. Ayrıca Kuzguncuk Topluluk Bahçesi farklı düşünce yapısına sahip kişilerin etkileşim içinde olmasını sağlamaktadır. Aşağıda verilen katılımcı yorumları da bunu desteklemektedir:

> 3 yaşındaki kızım topluluk bahçesinde birçok arkadaş edindi ve müthiş bir şekilde sosyalleşebiliyor.
>
> Sabah yürüyüş yaparken, daha önce hiç görmediğim yeni insanlarla tanışıyorum.
>
> ...oğlum ekim yaparken yaşlı teyzeler de bazen oluyor, önerilerde bulunuyorlar. Dolayısıyla, topluluk bahçesinde farklı yaş grupları arasında temas oluyor.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesinin, topluluk üyelerinin *yaşam kalitesi*nin artmasında da önemli etkileri bulunmaktadır. Topluluk üyelerinin Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesinin tasarımına ve topluluk bahçesi ile ilgili diğer karar süreçlerine dahil edilmesi bireylerin ortak mekanların yaşam kaliteleri üzerindeki etkiyi anlamalarını sağlamıştır. Ayrıca bireyler karar süreçlerinde kendilerini etkin hissettikleri için kamusal/ortak mekanların korunması ve geliştirilmesinde sorumluluk bilinci kazanmışlardır. Bu bilinç ile kamusal/ortak mekanlarda geçirilen kaliteli vakitler, olumlu deneyimlerin, ortak sevinçlerin ve mutlulukların paylaşıldığı etkileşimler topluluğun yaşam kalitesini olumlu yönde etkilemiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi, sahip olduğu fiziksel kurgu ile topluluk üyelerini *sağlık*lı bir yaşam tarzına yönlendirmektedir. Örneğin; her yaştan topluluk üyeleri yürüyüş yapmak için sabah saatlerinde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne gelmektedir. Katılımcılar bu durumu "Topluluk bahçesine her geldiğimde iyi ki burada yaşıyorum diyorum. Topluluk bahçesinden sonra ben ve ailem daha aktif insanlar olduk" şeklinde ifade etmiştir (Resim 4.16).

Resim 4.16. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yürüyüş etkinliği (M, Aslan saha çalışması, 2019)

Ayrıca yarı yapılandırılmış görüşmelere göre; topluluk üyeleri kendi mahsüllerini organik olarak yetiştirdikleri için sağlıklı organik besine de erişim olanağı kazanmaktadırlar. Bunun yanı sıra Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde gerçekleştirilen ekim/hasat veya diğer etkinliklere katılan topluluk üyeleri doğal bir alanda bulunup toprağa yakın oldukları için psikolojik/fiziksel olarak fayda görmektedirler.

Araştırmada elde edilen sonuçlar, Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal sermaye kazanımında önemli bir rol oynadığını ve olumlu sosyal etkileri olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇ

Kent içi tarım faaliyetleri kentleşmenin başladığı ilk yıllardan itibaren kentlerin ekonomik, sosyal ve kültürel yapılarının gelişiminde önemli roller üstlenmiştir. Kentsel tarım, sanayileşme politikalarının etkisiyle kentlerin yoğun göç aldığı ve dengesiz demografik değişimlerin yaşanmaya başladığı dönemlerde kötüleşen kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde etkin rol oynamıştır. 1980'li yıllarda ekonomik durgunluğun etkisiyle kentlerdeki temel altyapı ve sosyal hizmetlere erişimin dramatik bir biçimde azaldığı ve yoksulluk probleminin arttığı dönemlerde kentsel tarım yoksul kent halkı için bir geçim kaynağı olmuştur.

1990'lı yıllarda kentsel tarım kentlerin sürdürülebilir gelişiminin sağlanmasında, kentsel gıda üretiminin geliştirilmesinde ve çevrenin iyileştirilmesinde etkin bir rol oynamıştır. Günümüzde kentsel tarım, daha çok toplulukla ilişkili bir faaliyet olarak görülmeye başlamış, sosyal işlevleri ile ön plana çıkan kentsel tarım faaliyetleri, kentleşme politikaları ve kalkınma programlarında sürekli yer almaya başlamıştır.

Kent içi tarım faaliyetlerinin bir türü olan topluluk bahçeleri kentlerde giderek artmakta ve bu alanlar kentlilerin ihtiyaç duyduğu sosyal alanları içlerinde barındırmaktadır. Sosyal paylaşımların ve topluluk etkinliklerinin gerçekleştiği bu alanlar sosyal etkileşimler için ihtiyaç duyulan sosyal ortamları sağlamakta, bireylerin veya toplulukların sosyal gelişiminde rol oynayacak olumlu etkilerin meydana gelmesine aracılık etmektedir.

Topluluk bahçeleri ilk olarak Avrupa'da 19.yy'da ekonomik krize çözüm, sosyal entegrasyonu sağlamak, kentlerin iyileştirilmesi gibi gerekçelerle ortaya çıkmış bulunmaktadır. Topluluk bahçelerinin sosyal etkileşimin arttırılması, ekonomik ve çevresel gelişim, sağlık ve eğitim gibi konularda da önemli rolü olduğu bilinmekte ve dünya genelinde giderek önem kazanmaya başlamaktadır. Günümüzde topluluk bahçeleri, kentsel yaşam koşullarının geliştirilmesinde etkili olan sosyal işlevleriyle ön plana çıkmaktadır. Topluluk bahçeleri sosyalleşmeye uygun alanlar yaratan, toplumsal ilişkilerin düzenlenmesinde rol oynayan sosyal alanlar olarak görülmektedir.

Türkiye'de kentsel tarım faaliyetleri "kent bostanı" olarak adlandırılan alanlarda yürütülmekte, bu alanlarda kentin gıda ihtiyacını karşılayacak miktarda üretim

gerçekleşmekteydi. Tarımsal ve ticari işlevine ek olarak günümüz topluluk bahçelerine benzer sosyal işlevlere de sahip olan "kent bostanları" gündelik aktivitelerin yer aldığı sosyal alanlardı. Türkiye'de kent içi tarımın geleneksel bir türü olan bu tarihi bostanların 20.yy. ortalarından itibaren yapılaşmaya açılarak hızla yok olmaya başladığı ve bu alanlardan bazılarının dönüşüme uğrayarak topluluk bahçesi niteliği kazandığı bilinmektedir. İstanbul'da yer alan Kuzguncuk Bostanı'nında da benzer bir dönüşüm ile topluluk bahçesine dönüştürüldüğü görülmektedir.

Kuzguncuk Bostanı, 1984 Boğaziçi Kanunları kapsamında koruma altında olmasına rağmen; 1986 yılında imar planında yapılan bir değişikliğe dayanarak, 1992 yılı ve sonrasında yapılaşmaya açılmaya çalışılmıştır. Topluluk etkinliklerinin yer aldığı kentsel bir alan olarak kullanılmak istenen bostanın yapılaşma girişimleri halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır. Bu girişimleri önlemek amacıyla halk tarafından hukuksal girişimler ve kamuoyu çalışmaları başta olmak üzere birçok ortak çalışma yürütülmüştür. Halkın yürüttüğü ortak çabalar sonucunda Kuzguncuk Topluluk Bahçesi 2015 yılında uygulanan bir proje ile topluluk etkinliklerinin yer aldığı sosyal bir alana dönüştürülerek halkın ortak kullanımına sunulmuştur.

Bu dönüşüm sürecinde topluluk tarafından yürütülen ortak çalışmalar ve yaşanan etkileşimler, özgün sosyal oluşumlar meydana getirmiştir. Bireylerin ortak amaca yönelik çalışmaları toplulukta aidiyet ve güven normlarını oluşturmuştur. Bu normlar sayesinde topluluk başarılı bir biçimde örgütlenebilmiş ve süreçler üzerinde kontrol yeteneği kazanmıştır. Bu süreçler Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal yönünün (toplulukla ilgili işlevlerinin) tanımlanmasına zemin hazırlamış ve çalışmaya özgün nitelik sunacak ipuçlarına erişilmesini olanaklı kılmıştır.

Günümüzde topluluk bahçelerinin toplumların gelişmesindeki rolü ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda topluluk bahçelerinin meydana getirdiği sosyal etkilerin tanımlanması, topluluk bahçelerinin toplumun sosyal gelişimini sağlayacak potansiyelinin ortaya çıkarılması büyük önem taşımaktadır.

Sosyal etki; toplumsal eylemlerin topluluk ya da birey üzerindeki etkileri olarak tanımlanmaktadır. Topluluğun günlük yaşayışları, kültürel ve toplumsal değerleri, yaşam

kaliteleri ve sağlık durumları üzerinde meydana gelen değişimler topluluk bahçelerinin sosyal etkileri arasında sayılmaktadır.

Topluluk bahçelerinin sosyal yönüne ilişkin yapılacak değerlendirmelerde sosyal etkileşimler ve sosyal ağların oluşumu, bunlara ilişkin süreçlerin tanımlanması önemlidir. Sosyal sermaye gruplar ve bireyler arasındaki ortak normlar, değerler, karşılıklı anlayış vasıtasıyla iş birliği yapılmasına ortam hazırlayan etkileşimler ve ağlar (Keeley, 2007) olarak tanımlanmaktadır. Topluluk bahçelerinde sosyal sermaye boyutlarına ilişkin yapılacak değerlendirmeler ile topluluk etkileşimleri ve bu etkileşimler ile meydana gelen sosyal etkiler belirlenebilmektedir. İş birliği ve kaynaklara erişimi destekleyen "gruplar ve ağlar", topluluk içerisindeki güveni oluşturan "güven ve dayanışma", ortak projeler veya çalışmalara katılımı sağlayan "kolektif eylem ve iş birliği", topluluğun gelişimi için ihtiyaç duyulan bilgi ve iletişim altyapılarına erişimi destekleyen "bilgi ve iletişim", farklılıklara toleransı geliştiren "sosyal birleşme ve içerme", topluluğun refahını etkileyen kurumlar ve süreçler üzerinde etkinliği sağlayan "güçlenme ve siyasal eylem" sosyal sermayenin boyutlarını oluşturmaktadır.

Çalışmada Kuzguncuk Topluluk Bahçesi örneği üzerinden topluluk bahçelerinin olumlu sosyal etkiler geliştirme ve sosyal sermaye kazanımında oynadığı rolü tespit etmek, bu bağlamda topluluk bahçelerinin mevcut ve geleceğe dönük başarısına ilişkin sonuçlara ulaşmak hedeflenmiştir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde oluşan sosyal etkilerin araştırılmasında ve sosyal sermaye boyutlarının sorgulanmasında *nitel araştırma* yöntemi olan *örnek olay* yöntemi kullanılmıştır. Çalışma kapsamında uygulanan nitel araştırma teknikleri, kullanıcıların deneyimlerinin etkili bir biçimde sorgulanmasına ve yorumlanmasına yardımcı olarak sosyal sermaye ve sosyal etkilerin oluşum süreçleri hakkında güçlü bulgulara erişilmesinde fayda sağlamıştır.

Uygulanan nitel araştırma tekniklerinden *tam gözlem* ve *yarı yapılandırılmış görüşme* teknikleri ile topluluk ve alanla ilgili detay içeren pek çok veriye ulaşılabilmiştir. Yarı yapılandırılmış görüşmelerden önce yapılan tam gözlem ile örneklem alan ve topluluk hakkında genel bilgilere ulaşılmıştır. Alanda gerçekleşen etkinliklerin türleri ve özellikleri belirlenmiş, bu etkinliklere katılanların görünümü (giyim, yaş, cinsiyet, …) hakkında

bilgiler edinilmiştir. Topluluktaki sosyal etkileşimler ve sosyal ağ kurma yöntemleri gözlenmiştir. İnsanların birbirleriyle nasıl etkileşime geçtikleri, nasıl iletişim kurdukları, paylaşım ve yardımlaşma yöntemleri hakkında genel bilgiler edinilmiştir.

Tam gözlem sonucunda;

Topluluk bahçesinde düzenlenen etkinliklerin birçoğuna aile ya da grup halinde katılım gerçekleştiği tespit edilmiştir. Ekim/hasat etkinliğine ayrılan parsellerin bir kısmının 7-8 yaş grubundaki öğrencilerin eğitimi için kullanıldığı, sebze ve meyve yetiştiriciliği konusunda gruplar halinde eğitilen çocukların yeni bilgi ve beceriler edinmeleri ve sosyal yönden gelişimleri için uygun bir ortam oluştuğu görülmüştür.

Ekim/hasat etkinliğine ayrılan diğer parsellerin mahalle sakinlerinin kullanımına ayrıldığı; aile bireylerinin tamamının katıldığı ekim/hasat çalışmaları esnasında aile bireyleri ve komşular arasında yaşanan paylaşımların sosyal ilişkilerin gelişmesini sağladığı tespit edilmiştir.

Ekim/hasat etkinliği dışında topluluk bahçesinde çok sayıda insanın bir araya geldiği farklı etkinlikler de düzenlenmektedir. Kuzguncuk topluluk bahçesinde yer alan etkinlikler; insanların tanıştığı, yeni etkileşimlerin ve sosyal ağların kurulduğu pozitif bir sosyal ortam oluşturmaktadır.

Katılımcılar benzer sosyal yapıya ait farklı yaş gruplarından oluşmaktadır. Katılımcılar tarafından Kuzguncuk Topluluk Bahçesi güzel, samimi ve rahatlatıcı bir mekân olarak görülmektedir. Bu alanda yer alan etkinlikler bireyler arasında yardımlaşma ve paylaşımları teşvik ederek sosyal bağların güçlenmesine aracılık etmektedir. Sosyal paylaşım ve iyi ilişkiler içerisinde olan bireyler arasındaki iletişim ve sosyal ağlar güçlenmektedir.

Tam gözlem çalışması tamamlandıktan sonra yarı yapılandırılmış görüşmelerle insanların yaşadıkları çevre ve deneyimleri ile ilgili verilere ulaşılmıştır. Uygulamada görüşülecek konulara ulaşılması muhtemel bulgular dikkate alınarak karar verilmiştir. Uygulama öncesi görüşülecek konularla ilgili bir planlama yapılmışsa da görüşme esnasında konuşmacıya esneklik tanınarak dilediği diğer konularda da görüşlerini iletmesi sağlanmıştır. Bu

yaklaşım görüşmelerde topluluk ilişkilerine dair yeni perspektiflerin elde edilmesi ve toplulukla ilgili diğer bilgi kaynaklarına ulaşmak için alternatif fikirler edinilmesinde oldukça fayda sağlamıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin özellikleri hakkında detaylı sorulara yer verilerek insanların topluluk bahçelerine geliş nedenleri hakkında bulgular elde edilmiştir. Bu yaklaşımla topluluk bahçesini insanların zaman ayıracağı cazip bir mekân haline getiren özelliklerin tespiti sağlanmıştır. Ayrıca mahalle yapısı ve insan ilişkileri sorgulanarak topluluğun sosyal yapısı, yaşanılan sosyal problemler ve insanları bir araya gelmekten alıkoyan etkenler araştırılmıştır. Elde edilen bilgilerle topluluk daha yakından tanınmış ve topluluk etkinliklerine katılan sosyal gruplar hakkında detaylı bilgilere ulaşılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmeler Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal sermaye oluşumuna nasıl katkı sağladığını anlamlandırmaya yönelik bir yaklaşımla kurgulanmış ve görüşmelerde sosyal sermayenin gruplar ve ağlar, güven ve dayanışma, kolektif eylem ve iş birliği, bilgi ve iletişim, sosyal birleşme ve içerme güçlenme ve siyasal eylem boyutlarına ilişkin ipuçları elde etmeye yönelik sorgulamalar yapılmıştır.

Bu amaca yönelik olarak topluluktaki gruplaşmalar ve karar süreçlerinin nasıl sağlandığı ve etkin gruplaşmalarda güven faktörünün rolü araştırılmıştır. Bununla beraber bireylerin diğer katılımcılarla iletişim kurma, bilgi paylaşımında bulunma ve kolektif eylemlere katılım konusundaki motivasyonların neler olduğu sorgulanmıştır. Ayrıca bu eylemlere katılamayan sosyal açıdan dezavantajlı grupların olup olmadığı sorgulanarak topluluğun kapsayıcılığına yönelik bir değerlendirme yapılmıştır. Topluluk ile siyasi/ kurumsal yapılar arasında ağların nasıl kurulduğuna ve bu ağların topluluk için neler sağladığına yönelik sorgulamalar da yapılmıştır.

Yarı yapılandırılmış görüşmelerde Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin insanların *yaşam tarzları, kültürel ve toplumsal yapıları, yaşam kaliteleri ve sağlık* durumları üzerinde meydana getirdiği değişimler de sorgulanarak Kuzguncuk Topluluk Bahçesinin topluluk üzerindeki sosyal etkilerinin tespiti sağlanmıştır.

Tam gözlem ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen verilerin gruplandırılmasını ve birbirleriyle ilişkilendirilmesini sağlamak için nitel veri analizi yöntemi olan *içerik analizinden* yararlanılmış, veriler bulguları iletecek düzeye ulaştırılmıştır.

Saha çalışmalarından elde edilen veriler topluluk ile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi arasında güçlü bir bağ olduğunu göstermektedir. Topluluk bahçesinin korunması, geliştirilmesi ve sürekliliği konusunda yerel kullanıcılar kendilerini sorumlu hissetmektedirler.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ile ilgili karar süreçlerine kullanıcıların dahil edilmesi kendilerini mekânın geliştirilmesinde sorumlu hissetmelerini sağlamaktadır. Bir birey topluluk içerisinde kendini etkin hissederse topluluğun gelişimi için inisiyatif kullanmaya daha fazla meyilli olmaktadır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde topluluğun topluluk bahçesi ile ilgili kararlarda başarılı bir örgütlenme sağlayabilmiş olması ve topluluk bahçesi ile ilgili tüm girişimlerin topluluğun ortak kararlarıyla gerçekleştiriliyor olması bunun kanıtıdır. Topluluk bahçesi projesi kullanıcıların ortak kararları ile hazırlanmıştır. Topluluk bahçesi ile ilgili tüm girişimlerde, etkinliklerin ve aktivitelerin düzenlenmesinde kullanıcılar etkin durumdadır.

Topluluğun bağlılığı ile ilgili diğer bir etken ise mekânın sahip olduğu hafıza değeridir. Dönüşümden önce İstanbul'un geleneksel bostanlarından biri olan Kuzguncuk Topluluk Bahçesi uzun bir geçmişe sahiptir. Geçmiş nesillerin bu mekân ile ilgili yaşanmışlıkları ve deneyimleri bulunmaktadır. Farklı yaş grupları arasındaki etkileşimler sayesinde mekanla ilgili bu kültürel değerler yeni nesillere aktarılmaktadır. Kültürel ve tarihi geçmişini öğrenen bireylerin mekâna olan bağlılıkları artmaktadır.

Elde edilen veriler topluluk bahçesinin katılımı teşvik edecek bireysel ya da toplumsal birçok fayda sağladığını göstermektedir. Topluluk bahçesine katılımda temel motivasyon yetiştiricilikten çok toplumsal ağları güçlendirmek, sosyal ilişkiler kurmak, paylaşmak ve yardımlaşmaktır. Bununla beraber kentin karmaşasından uzaklaşmak, doğaya yakınlaşmak, yeni bilgi ve beceriler edinmek de katılımı teşvik eden diğer unsurlardır.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi etkinliklerine katılan insanların yaşam tarzlarında, kültürel ve toplumsal yapılarında olumlu sosyal etkiler meydana gelmektedir. Ortak çalışmaların yürütüldüğü topluluk etkinlikleri ile farklı düşünce yapısına sahip insanlar bir araya

gelmektedir. Yeni etkileşimlerin ve toplumsal ağların kurulduğu, sosyal ve kültürel değerlerin paylaşıldığı bu alanlar topluluk bilincinin güçlenmesini sağlamaktadır. Ayrıca sahip olduğu fiziksel kurgu ile Kuzguncuk Topluluk Bahçesi insanları sağlıklı bir yaşam tarzına yönlendirmektedir. Katılımcılara şehrin kalabalığından uzaklaşarak doğaya yakın, kaliteli vakit geçirmelerini sağlayan bahçe etkinlikleri psikolojik ve fizyolojik faydalar sağlayarak katılımcıların yaşam kaliteleri ve sağlık durumları üzerinde *olumlu sosyal etkiler* meydana getirmektedir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi, *sosyal sermaye boyutlarının* oluşumunda önemli rol oynamıştır. Çalışma kapsamında sosyal sermayenin *gruplar ve ağlar, güven ve dayanışma, kolektif eylem ve iş birliği, bilgi ve iletişim, sosyal birleşme ve içerme, siyasal eylem ve güçlenme* boyutlarına ilişkin bulgular elde edilmiştir. Bireyler arasındaki görüş farklılıklarına rağmen Kuzguncuk Topluluk Bahçesi etkinlikleri ile ilgili karar süreçleri akıcı bir şekilde ilerlemekte ve gruplar etkin bir şekilde koordine olabilmektedir. Bu oluşumlar topluluk için *"Gruplar ve ağlar"* boyutunda sosyal sermaye kazanımı sürecini tanımlamaktadır.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde düzenlenen etkinlikler insanlara birbirlerini tanıma ve yakın ilişki kurma fırsatı vermektedir. Yürütülen ortak çalışmalara katılan insanlar arasında yardımlaşma, bilgi ve tecrübe paylaşımı gerçekleşmektedir. Birbirlerini daha yakından tanıyan ve paylaşım içerisinde olan insanlar arasındaki güven hissiyatı güçlenmektedir. *"Güven"* boyutunda Sosyal sermaye kazanımını ifade eden bu süreç topluluğun etkinliğini ve verimliliğini arttırmaktadır.

Yardımlaşmaya ve paylaşmaya meyilli bireyler arasındaki iyi ilişkiler topluluğa birliktelik bilinci kazandırmaktadır. Birlikte çalışma eğilimi, bireyleri ortak yarara yönelik kolektif çalışmalara teşvik etmektedir. Sosyal sermayenin *"Kolektif eylem ve iş birliği"* boyutunu tanımlayan bu süreç topluluğa ortak hedeflere ulaşmada birlik içerisinde çalışma yeteneği kazandırmaktadır.

Çok sayıda insanı bir araya getiren Kuzguncuk Topluluk Bahçesi etkinlikleri insanlara yeni iletişimler kurma ve bahçe dışında da devam eden ilişkiler edinme fırsatı sunmaktadır. Bilgi alışverişi, paylaşım ve yardımlaşmalar insanlar arasındaki iletişimi güçlendirmektedir. Sosyal sermayenin *"Bilgi ve iletişim"* boyutundaki bu gelişmeyle

topluluk kendisini ilgilendiren konularla ilgili bilgi ve iletişim altyapısına daha etkin bir biçimde erişim sağlamaktadır.

Topluluk bahçesinde yer alan etkinlikler farklı düşünce yapısına sahip insanları bir araya getirmektedir. Bireyler arasındaki fikirlerin ve görüşlerin paylaşımı farklılıkların özümsenmesini sağlamaktadır. *"Sosyal birleşme ve içerme"* boyutunda kazanılan sosyal sermaye farklı görüşlere saygılı bireylerin oluşumunu sağlayarak daha kapsayıcı bir topluluğun oluşumunu sağlamaktadır.

Topluluğa ait sosyal oluşumlarla ilgili en etkili ve özgün süreç sosyal sermayenin *"Siyasal eylem ve güçlenme"* boyutunda meydana gelmektedir. Topluluk ile yaşanılan mekân arasında sıra dışı bir aidiyet ilişkisi bulunmaktadır. Yapılan gözlem ve görüşmeler sonucunda elde edilen verilere göre bu güçlü aidiyet topluluğun ortak bir amaç için birlikte çalışma eyleminden kaynaklanmaktadır. Kuzguncuk Mahallesi ve Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin dönüşümü süreçlerinde topluluğun gelişimi için ortak çabalar verilmiştir. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yapılaşmaya açılıp yok edilme girişimlerini önlemek için Kuzguncuklular Derneği kurulmuş, topluluk başarılı bir şekilde örgütlenmiş, birlik içerisinde hareket ederek yetkili otoritelerle bağlantı kurabilmiş ve topluluğun geleceği ile ilgili görüş ve fikirlerini dile getirebilmişlerdir.

Kuzguncuk Topluluk Bahçesi etkinlikleri sosyal etkileşimler için uygun ortamlar yaratarak *bağlayıcı sosyal sermaye* oluşumunu desteklemiştir. Spicer'a (2008) göre, kişiler arasında ortak aidiyet ilişkisi ile kurulan etkileşimler bağlayıcı sosyal sermaye elde edilmesi sonucunu doğurmaktadır. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde benzer sosyal kimliğe sahip bireyler arasındaki ortak aidiyet ilişkisi üzerinden bağlayıcı sosyal sermayenin elde edildiği görülmektedir. Benzer etnik yapıya sahip (din, dil, ırk, sosyal statü) bireylerden oluşan topluluk sosyal yönden homojen bir yapıya sahiptir. Aidiyet ilişkisinin ötesine geçen ve homojen topluluğun dışına uzanan sosyal ağlar bulunmadığından Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde *köprü kurucu sosyal sermaye* oluşumu gerçekleşmemektedir. *Birleştirici sosyal sermaye* ise bireyler ve kurumlar, kurumlar ve hizmetler arasındaki ilişki ve bağlantıları içermektedir (Atfield ve diğ., 2007: 36). Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne ilişkin kararlarda etkin olmaya yönelik Kuzguncuk mahalle sakinleri ile siyasi ve kurumsal otoriteler arasında oluşturulan güçlü bağlantılar birleştirici sosyal sermaye elde edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Elde edilen bulgulara göre;

- Kuzguncuk Topluluk Bahçesi kullanıcıların yaşam tarzları ve yaşam kaliteleri, toplumsal ve kültürel yapıları ve sağlık durumlarında olumlu sosyal etkiler meydana getirmiştir.
- Topluluktaki görüş ayrılıkları ve sosyal problemler kolayca giderilerek topluluğun bir araya gelmesi ve birlikte hareket etmesi sağlanabilmektedir. Sosyal sermayenin "*gruplar ve ağlar*" boyutundaki bu gelişim toplulukta etkili gruplaşmaların ve daha akıcı karar süreçlerinin oluşturulabilmesini sağlamıştır.
- Bireyler arasındaki yakın ilişkiler topluluğa *"Güven"* boyutunda sosyal sermaye kazanımını sağlamıştır.
- İyi ilişkiler, birliktelik bilinci ve yardımlaşma topluluğun *"Kolektif eylem"* boyutunda sosyal sermaye kazanımını sağlayarak topluluğun ya da bireyin gelişimi için daha etkin girişimlerin oluşumunu sağlamıştır.
- Yeni ilişkilerin kurulması, insanlar arasındaki iletişimin güçlenmesi, bilgi ve tecrübe paylaşımı sosyal sermayenin *"bilgi ve iletişim"* boyutunu sağlayarak bireysel ya da toplumsal amaçların gerçekleşmesinde fayda sağlayacak; bilgi ve iletişim altyapısına etkin bir biçimde erişim yeteneği gerçekleşmiştir.
- Farklı düşünce yapısına sahip insanlar arasındaki düşünce ve fikir farklılıklarının özümsenmesine ortam hazırlamaktadır. "Sosyal birleşme ve içerme" boyutunda gelişen sosyal sermaye, farklılıklara toleranslı, sosyal yönüyle zengin bir topluluğun oluşmasına zemin hazırlamaktadır.
- Birliktelik ve ortak çalışma bilinciyle oluşan aidiyet ve güven normları topluluğun etkin bir biçimde örgütlenmesini sağlayarak topluluk ile siyasi ve kurumsal otoriteler arasında ağların oluşumunu sağlamıştır. Sosyal sermayenin *"Siyasal eylem ve güçlenme"* boyutunu tanımlayan bu süreç ile topluluk geleceği ile ilgili süreçler üzerinde kontrol yeteneği kazanmıştır.

KAYNAKLAR

Ademoğlu, S. (2016). *Halkın katılımı ve çevresel farkındalık ilişkisi üzerinde bir inceleme: Kuzguncuk Bostanı örneği*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 15.

Ager, A. and Stang, A. (2008). Understanding integration: a conceptual framework. *Journal of Refugee Studies*, 21(2), 166-191.

Akdal, A. (2016). *Provisioning the Ottoman Capital: Istanbul's Market Garden between The Seventeenth and Nineteenth Centuries*, Master Thesis, Bogazici University, The Atatürk Institute for Modern Turkish History, İstanbul, 12.

Alaimo, K., Reischl, T. M. and Allen, J. O. (2010). Community Gardening, Neighborhood Meetings and Social Capital. *Journal of Community Psychology*, 38(4), 497–514.

Aminoleslami Oskouei, S. (2019). *The Role of Urban Agriculture in Enhancing Public Space; an Evaluation of Types*, Master Thesis, Middle East Technical University the Graduate School of Natural and Applied Sciences, Ankara, 128-129.

Armstrong, W. R. and Mcgee, T. (1985). Third world cities: Points of Accumulation, Centers of Distribution. *Tiers-Monde*, 26(104), 823-840.

Atfield, G., Brahmbhatt, K., and O'Toole, T. (2007). Refugees' Experiences of Integration. *Refugee Council*: Technical Report, 34, 36.

Bakır, K. E. (2018). Cumhuriyet Dönemi (1960-1980) Konut Mimarisinde 'Sıhhilik' Teması: Antalya Balbey Mahallesi Örneği. *ATA Planlama ve Tasarım Dergisi*, 2(2), 13-20.

Barker, S. F. Harper, G., and Hamilton, A. J. (2010). Affluent effluent: Growing vegetables with wastewater in Melbourne, Australia, a wealthy but bone-dry city. *Irrigation and Drainage Systems*, 24(1), 79-94.

Bassett, T. J. (1979). *Vacant lot cultivation: community gardening in America, 1893-1978*, Master Thesis, Geography University of California, Berkeley, 65.

Bektaş, C. (2018). *Cengiz Bektaş ile kentsel dönüşüm alanı ilan edilen Kuzguncuk üzerine söyleşi,* 18 Temmuz 2018.

Bektaş, C. (2003). *Kuzguncuk.* İstanbul: Literatür yayınları, 58, 147, 148, 151, 241, 242.

Bellows, A. C., Brown, K. and Smit, J. (2004). Health Benefits of Urban Agriculture. *Community Food Security Coalition's North American Initiative on Urban Agriculture*: Portland, OR, 43.

Bernard, H. R. (2000). *Social Research Methods: Qualitative and Quantitative Approaches*. United Kingdom: Sage Publications, 147.

Bernard, T., Taffesse, A. S. and Gabre-Madhin, E. (2008). Impact of cooperatives on smallholders, commercialization behavior: evidence from Ethiopia. *Agricultural Economics*, 39(2), 147-61.

Birch, E. L. and Wachter, S. M. (2008*). Growing Greener Cities: Urban Sustainability in the Twenty-First Centuray.* USA: University of Pennsylvania Press, 43.

Birky, J. (2009). *The modern community garden movement in the united states: ıts roots, its current condition and its prospects for the future*, Master Thesis, University of South Florida, United States, 39.

Bloomberg, L. D. and Volpe, M. (2008). *Completing your qualitative dissertation: a roadmap from beginning to end*. United States: SAGE Publications, 89.

Castillo, G. E. (2003). Livelihoods and the City: An Overview of the Emergence of Agriculture in Urban Spaces. *Environment and Development Service for NGOs, Progress in Development Studies,* Netherlands, 3(4), 339-344.

Castro, D. C., Samuels, M. and Harman, A. E. **(**2013**)**. Growing Healthy Kids: A Community Garden-Based Obesity Prevention Program. *American Journal of Preventive Medicine*, 44(3), 193–199.

Chetty, R., Hendren, N., Kline, P. and Saez, E. (2014). Where is the Land of Opportunity? The Geography of Intergenerational Mobility in the United States. National Bureau of Economic No 19843, *The Quarterly Journal of Economics*, 129(4), 1553-1623.

Christensen, S. (2017). Seeding Social Capital? Urban Community Gardening and Social Capital. *Civil Engineering and Architecture,* 5(3), 104-123.

Cook, J., Dwyer, P. and Waite, L. (2011). 'Good Relations' among Neighbors and Workmates? The Everyday Encounters of Accession 8 Migrants and Established Communities in Urban England. *Population, Space and Place*, 6(17), 727-741.

Council for Agricultural Science and Technology. (2002). Urban and Agricultural Communities: Opportunities for Common Ground. *Task Force Report No. 138*, United States, 14.

Csaba, B. and Gyula, N. (2016). Effects of Community Gardens on Society. *Belvedere Meridionale,* 28(3), 89-105.

Denzin, N. K. and Lincoln, Y. S. (2000). The discipline and practice of qualitative research. *The Sage Handbook of Qualitative Research*, third edition, 1-32.

DFID. (2014). Social capital Department for International Development. *Annual Report and Accounts*, 12.

Dixon, J., Omwega, A., Friel, S., Burns, C., Donati, K. and Carlisle, R. (2007). The health equity dimensions of urban food systems. *Journal of Urban Health: Bulletin of the New York Academy of Medicine,* 84(1), 118-129.

Drakakis-Smith, D. (1994). Food systems and the poor in Harare under conditions of structural adjustment. *Geografiska Annaler*, 76(1), 3–20.

Edwards, F. and Mercer, D. (2010). Meals in Metropolis: Mapping the Urban Foodscape in Melbourne, Australia. *Local Environment*, 15(2), 153-168.

Erdoğan, M. (1958). Osmanlı Devrinde İstanbul Bahçeleri, *Vakıflar Dergisi*, 4, 149-182.

Erlingsson, C. and Brysiewicz, P. (2017). A Hands-On Guide to Doing Content Analysis. *African Journal of Emergency Medicine*, 7(3), 93-99.

Evers, A. and Hodgson, N. L. (2011). Food Choices and Local Food Access among Perth's Community Gardeners. *Local Environment*, 16(6), 585-602.

FAO. (2001). Urban and peri-urban agriculture a briefing guide for the successful implementation of urban and peri-urban agriculture in developing countries and countries of transition (first edition). *Special programme for food security*, Rome, 83.

Feagan, R. (2007). The Place of Food: Mapping out the 'Local' in Local Food Systems. *Progress in Human Geography*, 31(1), 23-42.

Firth, C., Maye, D., and Pearson, D. (2011). Developing 'Community' in Community Gardens. *Local Environment*, 16(6), 555–568.

Flachs, A. (2010). Food for Thought: The Social Impact of Community Gardens in the Greater Cleveland Area. *Electronic Green Journal*, 1(30), 1–9.

Galvin, R. (2015). How many interviews are enough? Do qualitative interviews in building energy consumption research produce reliable knowledge?. *Journal of Building Engineering*, 1(1), 2–12.

Gaynor, A. (2006). *Harvest of the suburbs: An environmental history of growing food in Australian cities.* Australia: UWA Press, 65.

Ghose, R., and Pettygrove, M. (2014). Actors and networks in community garden development. *Geoforum*, 53(2), 93–103.

Gilbert, A., and Gugler, J. (1992). *Cities, poverty and development: urbanization in the third world, second edition*. UK: Oxford University Press, 43.

Glover, T. D., Shinew, K., and Parry, D. (2005). Association, Sociability, and Civic Culture: The Democratic Effect of Community Gardening. *Leisure Sciences*, 27(1), 75–92.

Gold, R. L. (1958). Roles in Sociological Field Observations. *Social Forces*, 36(3), 217-223.

Golden, S. (2013). Urban Agriculture Impacts: Social, Health, and Economic: A Literature Review. *UC Sustainable Agriculture Research And Education Program*, USA.

Gómez Limón, J., Vera Toscano, E., and Garrido Fernández, F. (2013). Farmers contribution to agricultural social capital: evidence from Southern Spain. *Rural Sociology*, 79(3), 380-410.

Goulding, C. (2005). Grounded theory, ethnography and phenomenology: a comparative analysis of three qualitative strategies for marketing research. *European Journal of Marketing*, 39(3/4), 294-308.

Grootaert, C., and van Bastelaer, T. (2001). Understanding and measuring social capital: a synthesis of findings and recommendations from the social capital initiative. *Word Bank Working Paper No 24*.

Grootaert, C., Deepa, N., Veronica, N. J., and Michael, W. (2004). Measuring social capital: An integrated questionnaire. *World Bank Working Paper No. 18*, Washington, DC.

Guest, G., Bunce, A., and Johnson, L. (2006). How many interviews are enough?. Field Methods, 18(1), 59-82.

Gugler, J. (1997). *Cities in the developing world: issues, theory and policy*. UK: Oxford University Press, 234.

Guyer, J. (1987). *Feeding African cities: studies in regional social history*. London: Routledge, 54.

Halpern, D. (2005). *Social Capital*. Cambridge: Polity Press, 24.

Height, D. (2006). Cengiz Bektas and the Community of Kuzguncuk in Istanbul. *Architectural Design*, *75*(5), 44-49.

Holland, L. (2004). Diversity and connections in community gardens: a contribution to local sustainability. *The international journal of justice and sustainability*, 9(3), 285-305.

Houston, P. (2005). Re-valuing the Fringe: Some Findings on the Value of Agricultural Production in Australia's Peri-Urban Regions. *Geographical Research*, 43(2), 209-223.

ICC. (2018). AME exhibition. *MICE industry event*, Istanbul, Turkey.

İnternet: Allen, J. B. (2018). Lettuce From Byzantium: Discover Istanbul's Ancient Gardens. The Guide Istanbul. URL: https://www.theguideistanbul.com/istanbuls-ancient-gardens/, Son Erişim Tarihi: 24.12.2019.

İnternet: Bhandari, A. k. (2013). How many interviews are needed in a qualitative research? Is there any rule or popular practice?. URL: https://www.researchgate.net/post/How_many_interviews_are_needed_in_a_qualitative_research_Is_there_any_rule_or_popular_practice, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Bohler, D. (2017). Permaculture Design in 5 Steps. URL: https://permaculturenews.org/2017/09/05/permaculture-design-5-steps/. Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Community of Gardens. (2019). Grown from the Past: a Short History of Community Gardening in the United States, Victory Gardens. URL: https://communityofgardens.si.edu/exhibits/show/historycommunitygardens/victorygardens, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Community of Gardens. (2019). Grown from the Past: a Short History of Community Gardening in the United States, School Gardens. URL: https://communityofgardens.si.edu/exhibits/show/historycommunitygardens/schoolgardens, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Community of Gardens. (2019). Pingree's Potato Patches. URL: https://communityofgardens.si.edu/items/show/29, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Demirören Haber Ajansı. (2014). Yedikule bostanları planı reddedildi. URL: http://www.aljazeera.com.tr/haber/yedikule-bostanlari-plani-reddedildi, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Eighmey, R. K. (2015). Liberty Gardens, 1917-1919. URL: http://www.mnopedia.org/liberty-gardens-1917-1919, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Emen, H., and İnce, E. (2013). Bostandan 3 plan çıktı. *Radikal, yerel haberler*, URL: http://www.radikal.com.tr/turkiye/bostandan_3_plan_cikti-1146869, Son Erişim Tarihi: 25.12.2019.

İnternet: Environmental Justice Atlas. (2014). Kuzguncuk Vegetable Gardens, Turkey. URL: https://ejatlas.org/conflict/kuzguncuk-vegetable-gardens-turkey, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Flaccus, G. (2009). Recession gardens sprouting up, *The Washington Times*, URL: //www.washingtontimes.com/news/2009/mar/17/recession-gardens-sprouting-up/, Son Erişim Tarihi: 25.12.2019.

İnternet: Grenier, E, (2018). Everything you need to know about German garden colonies. URL: https://www.dw.com/en/everything-you-need-to-know-about-german-garden-colonies/g-38857628, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Hattam, J. (2013). Occupy Istanbul? Inside the Growing Mini-city Gezi Park. *Citylab*, URL: https://www.citylab.com/equity/2013/06/occupy-istanbul-protesters-build-their-own-mini-city-gezi-park/5829/, Son Erişim Tarihi: 25.12.2019.

İnternet: İmar Kanunu, (2001). Plansız Alanlar İmar Yönetmeliği. URL: http://imarkanunu.uzerine.com/index.jsp?objid=1448, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Jarrett, A., and Bryant, C. (2013). Depression Relief Gardens: 199-1939. URL: https://prezi.com/nvnl3dpkjlld/depression-relief-gardens-1929-1939/, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Khasyedikulebostanlari, (2018). Yedikule Bostanlarının Tarihçesi. URL: https://khasyedikulebostanlari.wordpress.com/2018/01/05/286/, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Osman, E, (2014). Nitel Araştırma Yöntemleri. URL: https://slideplayer.biz.tr/slide/2355945/, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Ramsden, J, (2016). Semi-structured interviews: How many interviews are enough?. URL: http://james-ramsden.com/semi-structured-interviews-how-many-interviews-is-enough/, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Rios, L. (2017). Making Room for Nature in Erdogan's Istanbul. *Citylab*, URL: https://www.citylab.com/equity/2017/07/making-room-for-nature-in-erdogans-istanbul/534678/, Son Erişim Tarihi: 25.12.2019.

İnternet: Rosenberg, G. (2019). Garden Cities. URL: http://www.cltroots.org/the-guide/foreign-born-pioneers-precedents/garden-cities, Son Erişim tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Royte, E. (2015). Urban farms now produce 1/5 of the world's food. *GreenBiz*, URL: https://www.greenbiz.com/article/urban-farms-now-produce-15-worlds-food, Son Erişim Tarihi: 26.12.2019.

İnternet: Sullivan, R. (2009). Local food for sustainable communities. *Ecos*, URL: http://www.ecosmagazine.com/paper/EC152p18.htm, Son Erişim Tarihi: 26.12.2019.

İnternet: TDK sözlük, (2011). Homojen nedir? Heterojen nedir?. URL: https://www.turkedebiyati.org/forum/konular/106-homojen-nedir-heterojen-nedir, Son Erişim tarihi: 13.12.2019.

İnternet: TMMOB. (2011). *Laws and Regulations*. URL: http://www.spo.org.tr/mevzuat/, Son Erişim Tarihi: 25.12.2019.

İnternet: Tumblr, (2018). Tarihi Yedikule Bostanları. URL: http://yedikulebostanlari.tumblr.com/, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: TÜİK. (2019). The Results of Address Based Population Registration System, 2018. URL: http://www.turkstat.gov.tr/PreHaberBultenleri.do;jsessionid=zSz4cZbTNnB6L3p6hWm7v31btkpXc0jSVFJ8WF70Vd6MyzsMQjCv!664481049?id=30709, Son Erişim Tarihi: 10.12.2019.

İnternet: Türkiye Nüfusu İl İlçe Mahalle Köy Nüfusları, (2018). Kuzguncuk mahallesi nüfusu Üsküdar İstanbul. URL: http://www.nufusune.com/40811-istanbul-uskudar-kuzguncuk-mahallesi-nufusu, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

İnternet: Üsküdar Belediyesi, (2014). Kuzguncuk Bostanı Eski Günlerine Geri Dönüyor. URL: https://www.uskudar.bel.tr/tr/main/news/kuzguncuk-bostani-eski-gunlerine-geridonuyor/50, Son Erişim Tarihi: 09.12.2019.

Kawachi, I. (1999). Social capital and community effects on population and individual health. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 896(1), 120-30.

Keeley, B. (2007). *Human Capital: How What You Know Shapes Your Life*. Paris: OECD, 103.

Keyder, Ç. (1999). The housing market from informal to global. *Istanbul: between the global and the local*, 143-159.

Kırca, S., ve Çınar, S. (2010). Türk Kültüründe Bahçeyi Algılamak. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, *60*(2), 59-68.

Knowd, I. (2006). Tourism as a Mechanism for Farm Survival. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(1), 24-42.

Krishna, A. (2004). Understanding, measuring and utilizing social capital: clarifying concepts and presenting a field application from India. *Agricultural Systems*, 82(3), 291-305.

Krishna, A., and Shrader, E. (1999). Social Capital Assessment Tool. *Conference on Social Capital and Poverty Reduction*, The World Bank Washington, D.C.

Kuehnast, k., Woolcock, M., Dudwick, N., and Jones, V. N. (2006). Analyzing Social Capital in Context: A Guide to Using Qualitative Methods and Data. *Working Paper: The World Bank 37260*, Washington, USA.

Kurtz, H. (2001). Differentiating multiple meanings of garden and community. *Urban Geography*, 22(7), 656–670.

Lawson, L. (2005). *City Bountiful: A Century of Community Gardening in America*. USA: University of California Press, 36-50.

Letki, N. (2008). Does Diversity Erode Social Cohesion? Social Capital and Race in British Neighbourhoods. *Political Studies*, 56(3), 99–126.

Linn, K. (2007). *Building commons and community*. USA: New Village Press, 101.

Litt, J. S., Soobader, M. J., Turbin, M. S., Hale, J. W., Buchenau, M., and Marshall, J. A. (2011). The Influence of Social Involvement, Neighborhood, Aesthetics, and Community Garden Participation on Fruit and Vegetable Consumption. *American Journal of Public Health*, 101(8), 1466–1473.

Mack, N., Woodsong, C., Macqueen, K. M., Quest, G., and Namey, E. (2005). Qualitative Research Methods: A Data Collector's Field Guide. *By Family Health International (FHI)*, North Carolina, USA.

Marshall, C., and Rossman, G. B. (1989). Designing Qualitative Research. *Issues in Applied Linguistics*, 1(2), 79.

Merriam, S. B. (1998). *Case study research in education: a qualitative approach*. US: Jossey-Bass, 33.

Miller, k. (2012). Community Gardens Social Impact Assessment Toolkit. *Neighborhood Partnerships for Community Research, a program of the Center for Urban and Regional Affairs (CURA)*, University of Minnesota, United States.

Mougeot, L. J. A. (2000). *Urban Agriculture: Definition, Presence, Potentials and Risks, and policy challenges*. Canada: International Development Research Center (IDRC), 4-5.

Mougeot, L. J. A. (2005). *Agropolis: The Social, Political and Environmental Dimensions of Urban Agriculture.* UK: International Development Research Center (IDRC), 1-2.

Mougeot, L. J. A. (2006). *Growing better cities: urban agriculture for sustainable development*. Canada: International Development Research Center (IDRC), 20-21.

Mougeot, L. J. A., Egziabher, A. G., Smith, D, L., Maxwell, D. G., Memon, P. A., and Sawio, C. J. (1994). *Cities Feeding People: an Examination of Urban Agriculture in East Africa*. Canada: International Development Research Center (IDRC), 49.

Nagai, P. (2012). Community gardens where people and plants come together. *The Learning Store Division of Extension*, University of Wisconsin, Madison.

Okvat, H. A., and Zautra, A. (2011). Community Gardening: A Parsimonious Path to Individual, Community, and Environmental Resilience. *American Journal of Community Psychology*, 47(3/4), 374–387.

Paker, Ç. (2009). *Boğaziçi köylerinden Kuzguncuk'ta kıyı yerleşimi üzerine bir inceleme*, Yüksek Lisans Tezi, Maltepe Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, 28.

Pearson, C. J. (2007). Regenerative, semiclosed Systems: A priority for twenty-firstcentury agriculture. *BioScience*, 57(5), 409-409.

Pearson, D., and Hodgkin, k. (2010). The Role of Community Gardens in Urban Agriculture. *Community Gardens Conference: Promoting Sustainability, Health and Inclusion in the City*, University of Canberra, Australia.

Pearson, L. J., Pearson, L., and Pearson, C. J. (2010). Sustainable Urban Agriculture: Stocktake and opportunities. *International Journal of Agriculture Sustainability*, 5(1), 7-19.

Pittaway, E. E., Bartolomei, L., and Doney, G. (2015). The Glue That Binds: An Exploration of the Way Resettled Refugee Communities Define and Experience Social Capital. *Community Development Journal*, 51(3), 401-418.

Poulsen, M., and Spiker, M. (2014). Integrating Urban Farms into the Social Landscape of Cities: Recommendations for Strengthening the Relationship Between Urban Farms and Local Communities. *Technical Report*.

Putnam, R. D. (1995). Tuning In, Tuning Out: The Strange Disappearance of Social Capital in America. *Political Science and Politics*, 28(4), 664-683.

Putnam, R. D. (2000). *Bowling Along: the collapse and Revival of American Community*. New York: Simon & Schuster, 267-268.

Rakodi, C. (1988). Urban agriculture: research questions and Zambian evidence. *Journal of Modern African Studies,* 26(3), 495–515.

Ruel, M. T., Haddad L., and Garrett, J. L. (1999). Some Urban Facts of Life: Implications for research and policy. *World Development*, 27(11), 1917-1938.

Schmelzkopf, K. (1995). Urban Community Gardens as Contested Space. *Geographical Review*, 85(3), 364-381.

Sharan B, M. (1998). *Qualitative Research and Case Study Applications in Education*. San Francisco: Jossey-Bass Publishers, 76.

Shrestha, R. K. (2015). *Building Social Capital Within the Framework of Agricultural Cooperatives Development in Rural Nepal*, PHD Thesis, PHD of Philosophy at The University of Queensland, Australia, 84.

Siewell, N., Aguirre, S., and Thomas, M. (2015). Building Sustainable Neighborhoods through Community Gardens: Enhancing Residents' Well-being through University Community Engagement Initiative. *Metropolitan Universities*, 26(1), 173-190.

Skinner, C. J. (2006). Urban Density, Meteorology and Rooftops. *Urban Policy and Research*, 24(3), 355-355.

Spicer, N. (2008). Places of Exclusion and Inclusion: Asylum-Seeker and Refugee Experiences of Neighbourhoods in the UK. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 34(3), 491-510.

Strang, A., and Ager, A. (2010). Refugee Integration: Emerging Trends and Remaining Agendas. *Journal of Refugee Studies*, 23(4), 589-609.

Stren, R. E. (1992). An urban problematique: the challenge of urbanization for development assistance. *Centre for Urban and Community Studies*, Toronto, Canada.

Stuart, S. M. (2005). Lifting Spirits: Creating Gardens in California Domestic Violence Shelters. *Urban and Industrial Environments*, 61-88.

The Maryland-National Capital Park and Planning Commission. (2012). Urban Agriculture: A Tool for Creating Economic Development and Healthy Communities in Prince George's County. *Report*.

Thelander, V. B., Wahlin, T. B. R., Olofsson, L., Heikkila, K., and Sonde, L. (2008). Garden Activities for Nursing Home Residents with Dementia. *European Journal of Physiotherapy*, 10(1), 53–56.

Thom, M. (2006). Cultivating Connections: The Urban Agriculture Movement. Rooftop Gardens Project. University of Victoria.

Turan, E. (2015). *Gardens of Resistance: Urban Agriculture In The Yedikule Market, Istanbul*, Master Thesis, Istanbul Bilgi University, Istanbul, 11-12.

Turner, B. (2011). Embodied Connections: Sustainability, Food Systems, and Community Gardens. *Local Environment*, 16(6), 509–522.

Türkiye Çevre ve Orman Bakanlığı. (2008). The National Biological Diversity Strategy and Action Plan. *Tasarım Ofset*, Ankara, Turkey.

UNDP. (1991). Cities, people and poverty: urban development cooperation for the 1990s. *A UNDP Strategy Paper*, New York, 34.

UNDP. (1996). *Human Development Report 1996*. New York: Oxford University Press, 214.

UNHCR. (2013). A New Beginning: Refugee Integration in Europe. *Refugee Integration Program, 23*.

Unruh, A. M., and Hutchinson, S. L. (2011). Embedded Spirituality: Gardening in Daily Life and Stressful Life Experiences. *Scandinavian Journal of Caring Sciences*, 25(3), 567-574.

Valentine, G. (2013). Living With Difference: Proximity and Encounter in urban life. *Geography*, 98(1), 4-9.

Van den Berg, A. E., Van Winsum-Westra, M., De Vries, S., and Van Dillen, S. M. (2010). Allotment Gardening and Health: A Comparative Survey among Allotment Gardeners and Their Neighbors without Allotment. *Environmental Health*, 9(1), 74.

Vanclay, F. (2002). Conceptualizing Social Impacts. *Environmental Impact Assessment Review*, 22(3), 183-211.

Villalonga-Olives, E., and Kawachi, I. (2015). The measurement of bridging social capital in population health research. *Journal Health Place*, 36, 47–56.

Waqner, C., Kawulich, B., and Garner, M. (2012). *Doing Social Research: A Global Context.* UK: Mcgraw-Hill Education, 32.

Watson, S. (2006). *City Publics: The (Dis)enchantments of Urban Encounters*. UK: Routledge, 13.

White, C. E., Shopov, A., and Casson, A. (2015). Heritage under threat: saving the ancient gardens of Istanbul, Turkey. *The SAA Archaeological Record,* 15(1), 7-9.

Whitehead, D., Lobiondo-Wood, G., and Haber, J. (2012). *Nursing and Midwifery Research: Methods and Appraisal For Evidence Based Practice (forth edition)*. Sydney: Mosby, 21.

Woolcock, M. (1998). Social Capital and Economic Development: Toward a Theoretical Synthesis and Policy Framework. *Theory and Society*, 27(2), 151–208.

World Bank. (1972). Urbanization. *Sector working paper*, Washington DC: World Bank, 87.

World Bank. (2002). *Empowerment and Poverty Reduction—A Sourcebook*. Washington D.C.: World Bank, 44-49.

EKLER

EK-1. Yarı yapılandırılmış görüşmenin soruları

Tarih:
Görüşme No:
Adı:
Yaşı:
Eğitim düzeyi:
Mesleği:

1. Kaç yıldır/sezondur topluluk bahçesi etkinliklerine katılıyorsunuz?
2. Topluluk bahçesini zamanınızı ayırabileceğiniz cazip bir yer haline getiren nedenler nelerdir (yakınlık, boş zaman, dostluk kurmak, stresten uzaklaşmak…)?
3. Mahallenizdeki önemli sosyal gruplar nelerdir (Örneğin, bölge, din, ırk...)? Topluluk sosyal yönden ne ölçüde heterojen veya homojendir?
4. Topluluğa son zamanlarda yeni gruplar dahil oldu mu (Örneğin, mülteciler veya göçmenler)?
5. Mahalledeki topluluğun karşı karşıya olduğu en önemli sosyal sorunlar nelerdir? Mahalledeki insanlar bu sorunları çözmeye çalışıyorlar mı? Cevap "Evet" ise sorunları çözerken birbirleriyle iş birliğine gidiyorlar mı?
6. Ne türden engeller insanların buluşma ve birlikte zaman geçirme olanaklarını kısıtlamaktadır (Örneğin, zaman darlığı, güven eksikliği, etkinlik eksikliği, mekan eksikliği.....)?
7. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde yer alan ve topluluk bahçesi'nin gelişiminde rol oynayan toplumsal örgütlenmeler nelerdir (Adı, sayı...)?
8. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi içinde ekim/hasat etkinlikleri nasıl düzenlenir?
9. Bazı sosyal grupların (Örneğin, bölge, din, ırk...) topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmaları diğerlerine göre daha olası mı? Öyle ise neden?
10. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi çalışmaları ve etkinliklerine en çok hangi yaş gruplarından kişiler katılıyor?
11. Zaman içinde topluluk bahçesi çalışmalarına ve etkinliklere katılımda bir değişiklik (Örneğin, sayı, sosyal çeşitliği...) oldu mu? Olduysa sebepler nelerdir?
12. Topluluk bahçesi'ndeki gruplar/bireyler arasında güvensizlik ve kuşku bulunuyor mu? Zamanla bağları/ilişkileri nasıl değişmiştir?
13. Sizce Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ndeki en ciddi sorunlar hangileridir? Bu sorunlar genellikle bireysel olarak mı, yoksa iş birliği sonucunda mı çözüme kavuşturulmaktadır?
14. Topluluk bahçesi'ndeki günlük rutininizde kimlere yardımcı olmaya eğilimindesiniz? Bu yardım ne sıklıkla gerçekleşiyor?

EK-1. (devam) Görüşmenin soruları

15. Tipik bir bahçe günü boyunca, yaklaşık kaç kişiyle konuşuyorsunuz/sohbet ediyorsunuz?
16. Topluluk Bahçesi etkinlikleri ne sıklıkla düzenleniyor? Bu etkinliklere ne sıklıkla katılıyorsunuz? Etkinliklerde kaç kişi bir araya geliyor?
17. Topluluk bahçesi'nde kamu hizmetlerine erişimde bilgi nasıl sağlanıyor (Örneğin, bedava tohum, maddi destek…)?
18. Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla aynı gün ve saatte topluluk bahçesi çalışmaları yapmak için ne sıklıkla koordine oluyorsunuz?
19. Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla topluluk bahçesi çalışmaları ve etkinlikleri dışında bir şey yapıyor musunuz?
20. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde paylaşılan değerler/hizmetler (Örneğin, hizmetler, bilgi, manevi destek gibi…) nelerdir?
21. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sürekliliğini sağlayan öğeler nelerdir? Politika tarafındakiler bu konuda neler yapmışlardır?
22. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin dışında, diğer (kuruml, kuruluş ve örgütler) koordinasyon sağlanıyor mu? Sağlanıyorsa bu kurum, kuruluş ve örgütler nedir?
23. Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, günlük yaşam tarzına ne tür değişiklikler olmuş?
24. Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılımın ardından, kültürel bağlamda(geleneklerinde, toplumsal hükümlüklerinde, bakış açınızda, değerler...) değişimler yaşadınız mı?
25. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin mahallede yer almasının, olumlu ya da olumsuz toplumsal bir etkisini fark edebildiniz mi (Örneğin, yeni gönüllü kuruşlar, gelir biçimleri, etkinlik ağları, hizmetler....)?
26. Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, kendinizi mahalleyi daha iyi bir yer haline getirmek açısından daha sorumlu hissediyor musunuz?
27. Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanız;
    -Gelecek ile ilgili beklentilerinizi nasıl değişmiştir?
    -Mekan algınız nasıl değişmiştir?
    -Aidiyet duyguları nasıl değişmiştir?
28. Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın, fiziksel etkilerinin olduğunu düşünüyor musunuz?

EK-2. Analiz tablosu

EK-2'de görüşmelerdeki en çok ilgili yanıtlardan birkaç örnek alıntı içermektedir. Bu tablo araştırmacının görüşmelerden elde ettiği bilgileri nasıl analiz ettiğini göstermektedir.

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*İstanbul'da her yer beton oldu. Bu durumda bostan tabi ki önemli ve cazib bir yer. *Hobi amaçlı parsel aldık. *Enerji topluyoruz. *Toprakla ilgilenmek insanı rahatlatıyor ve enerji veriyor. *Doğaya ihtiyacımız var. *Şehir hayatından bıktığımız için buraya geliyoruz. *Eğlence amaçlı olarak bahçeyi aldım. Zaten fazla ürün almıyoruz bahçeden. *Stres atıyoruz topluluk bahçesinde. *Güzel temiz havası var. *Köy hayatı gibi yeni insanlarla tanışmak muhabbet etmek hoşuma gidiyor. *Vakit geçiyorum, kitap okuyorum. *Çocuklarım yeni şeyler öğreniyorlar burada ve sosyalleşiyorlar. *Topluluk bahçesi bir nefes. *Topluluk bahçesinde eski günleri hatırlatıyorum.	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne gelme nedenleri	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin cazibesi
*1950'ye kadar Musevi, Yahudi ve Ermeni aileler Kuzguncuk Mahallesi'nde yaşıyorlardı. *1950'lerde Kuzguncuk Mahallesi'nde birinci dönüşüm yaşanıyor. Türkler mübadele sonrası dönemde Kuzguncuk Mahallesi'ne gelmeye başlıyorlar. Yerel topluluklar buradan taşınmaya ve ayrılmaya başlıyor. *İkinci dönüşüm 1980'lerde yaşanıyor. Bu dönemde mimarlar, sanaçılar, resamlar Kuzguncuk Mahallesi'ne gelmeye başlıyor. *Şu an Kuzguncuk Mahallesi'nde türkler ile yaşıyor. *Gidenlerle dostuklarımız devam ediyor, ama yeni nesiller birbirini tanımıyor.	Sosyal gruplar	Kuzguncuk topluluğunun bağlamı

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Mülteciler ve yeni göçmenler Kuzguncuk Mahallesi'ne gelmedi. *Kuzguncuk Mahallesi sit alanı olduğu için yapılaşma yok. *Kuzguncuk Mahallesi'nde sadece 150 bina var ve kiralar pahalı, o yüzden yeni gelenler mülteciler buraya gelemiyorlar.	Yeni gruplar	Kuzguncuk topluluğunun bağlamı
*Son 5 yıldır bütün cadde üzerinde yavaş yavaş kafeler açılıyor. *Burada yoğun bir kentsel dönüşüm yok. *Rant yükseliyor ve yapılar el değiştiriyor. *Mahalle turistik bir yer haline dönüşüyor. *Hafta sonunda kalabalık oluyor. *İnsanların evleri önünde fotoğraf çekiliyor. *Gelenler sanki burada yaşayan insanlar yokmuş gibi davranıyorlar. *Buranın hafızası kaybolmaya başlıyor. *Araya siyaset girdiği zaman tartışmalar oluyor. Fakat Kuzguncuk'ta mezhep, din, ırık konusunda tartışma ve ayırım yok. *Büyük problemler yok.	Mahalledeki sosyal sorunlar	
*Şehir hayatı ve hızlı yaşam tarzı. *Etkinlik eksikliği. Ama Kuzguncuk mahallesinde çözdük onu. *Son yıllarda tembelik yaygınlaştı. Herkes oturduğu yerden hiçbir şey yapmadan yaşamayı istiyor.	İnsanların buluşma engelleri	
*Kuzguncuklular derneği kuzguncuklular adına sözcü, Üsküdar Belediyesi kendi insiyatifine göre hareket etmekte. *Üsküdar Belediyesi Kuzguncuklular Derneği ile ortak bir şekilde hareket ediyor. *Muhtar belediyenin temsilcisi olduğu için daha çok o tarafta yer alıyor. *Kuzguncuklular derneğinin topluluk bahçesinde büyük emeği var. *Bir takım çatışmalar oluyor ama bunlar görüşme yoluyla çözülebiliyor. *Dernek büyük ve kalabalık kamusal etkinlikler için belediyeden izin alıyor. Ama küçük etkinliklerde izin gerekmiyor.	Gruplar ve ağlar	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nde sosyal sermaye boyutlarının oluşumu

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Topluluk bahçesi alanının ön kısmı eğitim amaçlı. *Çocuklar belediye tarafından gönderiliyor, grup olarak çalışıyorlar. *Topluluk bahçesinin arka kısmı halkın kullandığı parseller. *Her yıl kura ile parseller halka veriliyor, kurayı muhtar yapıyor. *Kuzguncukta oturan herkesin kuraya katılma hakkı var. *Parselleri alanlar bu parselleri aile olarak bir yıl boyunca kullanıyorlar. *Bir sene bahçeyi alanlar sonraki yıl çekiliş katılamıyor. *Ekim dışındaki diğer etkinlikler herkese açık. * Kuzguncuk Mahallesi'nde sosyal gruplar yok. *Ekim/hasat etkinlikleriyle yaşlılar uğraşmıyorlar. Onlar ancak çocuklarına ve torunlarına destek oluyorlar. *Orta yaş grubu daha çok ekim etkinlikleri ile ilgileniyor. *Ekim dışındaki aktivitelere genelde her yaştan kişi geliyor. *İnsanlar Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin yarattığı pozitif etkiyi deneyimlerken topluluk bahçesinin önemi ve katılımcıların sayısı artıyor. Çünkü görmek ve yaşamak farklı bir şeydir. *Topluluk bahçesine girince hava değişiyor. Zaman içinde herkes topluluk bahçesinin önemini görüyor. Herkes bu deneyimi yaşamak ve topluluk bahçesine gelmek istiyor.	Gruplar ve ağlar	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nde sosyal sermaye boyutlarının oluşumu
* Burası hep güvenli. *Kuzguncuk Mahallesi'ndeki karakol 80'lerde kapanmış. O yıllarda mahalle çok güvenliydi ve halen güvenli. *Biz önce arakadaş ve dostuz. O yüzden sorunlar çok az bu mahallede. *Topluluk bahçesine herkes geliyor.	Güven ve dayanışma	

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Bazı kişiler topluluk bahçesinde parseli alıp ona iyi bir şekilde bakmıyorlar. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin Kuzguncuk'a yakışır şekilde bakımlı olması gerekir. *İnsanlar bahçede bir emek veriyor, ekinleri yarın gelip toplarım diyor ama gelince hiçbir şey bulamıyor. Başkaların emeğine saygısızlık yapılıyor. *Su açık bırakıldığı zaman kenarlarda otları çıkıyor. Otları temizlemek gerekiyor. Kim böyle yaptı diyoruz hiç kimse sahip çıkmıyor. *Topluluk bahçesinde alkol yasak, ama bazen içiliyor. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde büyük sorunlar yok. *Topluluk bahçesinin bu şekilde kalmasının temel nedeni Kuzguncuk halkı. O yüzden herşey konuşma ile çözülebiliyor. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde insanlar hep birbirine yardımcı oluyor. * Ben geçen sene parceli aldım. Bu sene başka aileye geçti. Onların bilgi ya da yardıma ihtiyacları olduğunda yardımcı oluyorum. Bu durum onlarla tanışmak için sebep oluyor. *Ekimle alakalı bilgileri yandaki komşumdan alıyorum. Ayrıca köyden tohum alınca komşularıma da getiriyorum.	Kolektif eylem ve işbirliği	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nde sosyal sermaye boyutlarının oluşumu
*Yaklaşık 4 ya da 5 kişi ile konuşuyorum. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde özelikle yazın çok etkinlikler düzenliyor. *Bu yaz topluluk bahçesinde sabit etkinliklerin yanı sıra haftada 2 kez sinema gösterisi oluyor ve her Cumartesi belediye tarafından topluluk bahçesine bir müzik grubu getiriliyor. Bu da güzel bir eğlence oluyor. *Çeşitli etkinlikler oluyor. Yemek fuarları, hasat zamanında ve çocuklara yönelik etkinlikler.	Bilgi ve iletişim	

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Müsait olursam düşünmeden geliyorum, güzel bir ortam oluyor. *Etkinliklerde hemen hemen 200 kişi bazen daha fazla insan biraraya geliyor. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde su bedava. *Tohumu halk temin ediyor. *Halk istediği zaman ekiyor ve ürünleri istediği zaman topluyor. *Ekim bilgilerini birbirimizden öğreniyoruz ya da topluluk bahçesinin sorumlu görevlisi yardımcı oluyor. *Ekim/hasat aletleri topluluk bahçesinde var. Onları kullanabiliyoruz. *Topluluk bahçesinde para geçmiyor. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ile ilgili bilgileri internetten, Kuzguncuklular derneği sayfasından öğreniyoruz. Belediyenin ve muhtarın da internet sayfası var. Her şey orada yazılıyor.	Bilgi ve iletişim	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nde sosyal sermaye boyutlarının oluşumu
*Bazen komşular ile koordine oluyoruz. Birlikte bahçeye bakmaya gidiyoruz. Ama genelde herkes müsait olduğunda geliyor. *Topluluk bahçesinde çok sayıda yeni arkadaşlar edindik. Onlar ile topluluk bahçesi dışında da görüşüyoruz. *Bilgi alışverişi çok oluyor. *Tarım ile ilgili bilgileri paylaşıyoruz. Birbirimize çok yardımcı oluyoruz bu konuda. *Genel bilgileri de payalaşıyoruz. *Ekim işi yaparken komşularıma yardımcı oluyorum. Onlar da bana yardımcı oluyor. Mesela müsait olmadığımda komşum bahçemi suluyor. *Tohum ve ekim aletlerini paylaşıyoruz. *Sebzeleri topladığımız zamanda ihtiyacımızdan fazla olursa paylaşıyoruz. *Manevi destek de oluyor.	Sosyal birleşme ve içerme	
*Kuzguncuk Topluluk Bahçesi güçlü bir topluluk oluşturuyor. Mahallenin sakinleri birlikte burayı korumaya çalışıyorlar. Yeni kuşakların da topluluk bahçesinde kurduğu bir ilişki var.	Güçlenme ve siyasal eylem	

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Kuzguncuk Mahallesi vadiye oturuyor. Korunan bir bölge olduğu için burada kentsel dönüşüm yok. *Topluluk bahçesinin alanı yapı alanı olarak görünüyor. Topluluk bahçesi yapılaşma tehlikesi taşıyor. Ama süreci takip eden birçok kişi var. Kuzguncukta avukatlar, bir de çok faal bir dernek var. Onlar kanunu takip ediyorlar. *Buranın hafizası ve kullanımı güçlü olursa, hiç kimsenin onu değiştirmeye gücü yetmez. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne burada yaşayan insanlar sahip çıktılar. *Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nde oluşan sosyal doku, aidiyet ve ilişki onun sürekliliğinde çok büyük rol oynuyor. *Kuzguncuk Mahalle halkı bostanın sürekliliğinde büyük rol oynuyor. Halka rağmen kimse bir şey yapamaz. Halk birlik olsun yeter. *Mücadele zamanında bostan dışından bizi destekleyen çok insan oldu. Ancak şimdi yok. *Aramıza dışarıdan kimse almak istemiyoruz.	Güçlenme ve siyasal eylem	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi' nde sosyal sermaye boyutlarının oluşumu
*Topluluk bahçesinin halkın yaşam tarzına büyük etkisi var. *Topluluk bahçesinde basketbol sahası yaptılar. Eskiden çok burası çok âtıl duruyordu. Şu an gençler bilgisayar başında oturmak ya da telefon ile oynamak yerine daha güzel vakit geçiyorlar. *Sabah saatlerinde her yaştan kişi Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'ne yürüyüş yapmak için geliyor. *Topluluk bahçesinde insan ilişkileri farklı. İnsanların diyalogları farklı.	Yaşam tarzına etki	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etkisi
*Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin bir hafizası var. Topluluk bahçesi Projesinde ilk yaptığımız şey bu hafizayı göstermek oldu. *Yeni nesiller artık bu topluluk bahçesi sayesinde bu yerin kültürünü ve tarihini biliyorlar.	Kültürel etkiler	

EK-2. (devam) Analiz tablosu

Anlam Birimler	Kodlar	Kategoriler
*Kuzguncuk Mahallesi'nde sakinler arasında güzel ilişkiler var. Ama topluluk bahçesi ile ilişkiler daha da güçlendi. *3 yaşındaki kızım burada müthiş bir şekilde sosyalleşebiliyor. *Sabah yürüş yaparken daha önce hiç görmediğim insanlarla tanışıyorum. *Oğlum ekim yaparken yaşlı teyzeler de oluyor bazen. Önerilerde bulunuyorlar. Dolayısıyla farklı yaş gruplardan temas oluyor topluluk bahçesinde. *Kuzguncuk söz konusu olduğunda hiçbir siyasi argümanın önemi kalmıyor. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi önem kazanıyor. *Birbirini tanımayan insanlar topluluk bahçesinde birbirlerini tanıdılar. *Sadece kendi bahçeme gideyim diye bir şey yok. Merhabalaşıyoruz, oturuyoruz, sohbet ediyoruz.	Toplumsal etkiler	Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin sosyal etkisi
*Kuzguncuk halkı olarak topluluk bahçesi projesinin tasarımına dahil olduk, kararları birlikte aldık. O yüzden şu an topluluk bahçesine karşı kendimizi sorumlu hissediyoruz. *Mekân algısı /gelecek *Her hafta sonu geliyoruz. İlk geldiğimiz zamanlarda çocuğum çok çekingendi. Ne yapacağını bilmiyordu. Topluluk bahçesinde çocuklar ağaç dalından ok yapmışlardı. Çocuğum bana o oktan biz de satın alalım dedi. O zaman anladım ki benim çocuğum hiç doğayla ve toprakla temas etmemişti. O zamanda analadım ki böyle mekanlar önemli ve gelecekte burası için bir mücadele olursa ben de buradayım.	Yaşam kalitesine etki	
*Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesiden sonra daha aktif ve sağlıklı bir şekide yaşıyoruz. *Bitki yetiştirmek güzel. Organik sebze ve meyve yemek daha güzel. *Topluluk bahçesi sayesinde spor yapmak hayatımızın bir parçası haline geldi.	Sağlık etkisi	

EK-3. Mimar Boğachan Dundaralp ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Mahallenizde bulunan önemli sosyal grupları tanımlayınız (Farklı din, ırk, farklı bölgeden gelen vb.)? Topluluk sosyal yönden ne ölçüde heterojen veya homojendir?

'1950'ye kadar Musevi, Yahudi ve Ermeni aileler Kuzguncuk Mahallesi'nde yaşıyordu. 1950'lerde Kuzguncuk Mahallesi'nde birinci dönüşüm yaşanıyor. Türkler mübadele sonrasındaki dönemde Kuzguncuk Mahallesi'ne gelmeye başlıyor. Daha sonra yerel topluluk buradan taşınmaya ve ayrılmaya başlıyor. İlk cami 1952'de klisenin hemen yanında yapılıyor. İkinci dönüşüm 1980'lerde yaşanıyor. Bu dönemde mimar ve sanatçı ağırlıklı bir grup buraya geliyor. Mimar Cengiz Bektaş da Kuzguncuk'a geliyor. Cengiz Bektaş'ın geldiği dönemde burası cazip bir alan haline geliyor. Buradaki insanlarla birtakım etkinlikler yapılıyor. Kuzguncuk Mahallesi'nde sadece Türkler yaşıyor. Burdan gidenler ile dostuklarımız halen devam ediyor.'

Soru: Topluluğa son zamanlarda yeni gruplar dahil oldu mu (Örneğin; mülteciler veya göçmenler)?

'Kuzguncuk Mahallesi'nde sadece 150 bina var ve kiralar pahalı. O yüzden yeni gelen mülteciler buraya gelmiyor.'

Soru: Mahallede yaşayanların karşı karşıya olduğu en önemli sosyal sorunlar nelerdir? Mahalledeki insanlar bu sorunları çözmeye çalışıyorlar mı? Cevap "Evet" ise sorunları çözerken birbirleriyle iş birliğine gidiyorlar mı?

'Ben sadece Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesinin mimarlarından biri değilim, 20 senedir bu mahallede yaşıyorum. Aynı zamanda ofisim burada olduğu için Kuzguncuk'ta çalışıyorum. Son zamanlarda bazen kafeler tartışma sebebi oluyor. Kuzguncuk Mahallesi'nde büyük sosyal sorunlar yok. Son 5 yıldır cadde üzerinde kafeler açılıyor. Mahalle turistik bir yer haline dönüşüyor. Hafta sonları çok kalabalık oluyor. Buranın hafızası yok olmaya başlıyor. O yüzden çok dikkatli olmalıyız. Onun dışında bir şey olmuyor. Bu mahalledeki insanlar samimi ve aralarındaki ilişkiler de iyidir.'

EK-3. (devam) Mimar Boğachan Dundaralp ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Ne türden engeller insanların buluşma ve birlikte zaman geçirme olanaklarını kısıtlamaktadır (Örneğin; zaman darlığı, güven eksikliği, etkinlik eksikliği, mekân eksikliği...)?

‘Büyük şehirler, hızlı yaşam tarzı ve yer eksikliği.’

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nde yer alan önemli toplumsal örgütlenmeler hakkında bilgi verebilir misiniz (Adı, sayı...)?

‘Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nde Üsküdar Belediyesi, Kuzguncuklular Derneği [1]ile ortak bir biçimde hareket ediyor. Bu Kuzguncuklular Derneği, Üsküdar Belediyesi ile Kuzguncuklular arasında sözcü konumunda. Muhtar belediyenin temsilcisi olduğu için daha çok halkın tarafında duruyor. Kuzguncuklular Derneği’nin bu topluluk bahçesin’de büyük emekleri bulunmakta. Birtakım çatışmalar oluyor. Ama bunlar konuşularak çözülebiliyor. Dernek büyük ve kalabalık kamusal etkinlikler için belediyeden izin alıyor. Ama küçük etkinlikler izin alınmadan yapılabiliyor.’

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi içindeki çalışmalar nasıl düzenleniyor?

‘Topluluk bahçesi alanının ön kısmı eğitim amaçlı kullanılıyor. Topluluk bahçesinin arka kısmında bulunan ve halkın kullandığı parseller her yıl Kuzguncuk Mahallesi muhtarı tarafından yapılan kura ile halka dağıtılıyor. Kuzguncukta oturan herkesin kuraya katılma hakkı bulunuyor. Bu sene bahçe alan bir sonraki sene kuraya katılamıyor. Diğer etkinlikler herzaman herkese açık.’

Soru: Sizce Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’ndeki en büyük sorunlar nelerdir? Bu sorunlar genellikle bireysel olarak mı, yoksa iş birliği ile mi çözüme kavuşturulmaktadır?

‘Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nde insanlar büyük sorunlar ile karşılaşmamaktadır. Ama bazen küçük problemler olabiliyor. Mesela bazı insanlar parseleri alıp sonrasında onların bakımı ile ilgilenmiyor. Bunun haricinde katılımcılar arasında herhangi bir tartışma veya sorun çıkmıyor. Katılımcılarla ilgili bir problem olduğunda hemen çözüm bulunup sorun gideriliyor.’

[1] Kuzguncuklular Derneği özel bir dernektir. Dernekte farklı mesleklere sahip bir çok kişi bulunuyor ve bu kişiler (avukatlar, doktorlar, mimarlar vesaire), gönüllü olarak çalışıyor ve Kuzguncukluları temsil ediyorlar (Mimar Boğachan Dundaralp görüşmesinden 27.08.2019).

EK-3. (devam) Mimar Boğachan Dundaralp ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Topluluk bahçesindeki kamu hizmetlerine erişim ve bu hizmetlerle ilgili bilgi nasıl sağlanıyor (Örneğin, bedava tohum, maddi destek…)?

‘Topluluk bahçesin’de su bedava. Tohumu halk temin ediyor. Ekimle ilgili her türlü bilgi ve yardımı katılımcılar, birbirlerinden ya da topluluk bahçesi görevlisinden alıyor. Ekim/hasat araçları topluluk bahçesinde mevcut ve herkesin kullanımına açık. Onun dışında ihtiyaç duyulan herhangi bir kamu hizmeti yok. Topluluk bahçesinde hiçbir şekilde para geçmiyor. Halk Kuzguncuk Topluluk Bahçesi ile ilgili bilgileri internet sayfasından öğrenebiliyor.’

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nin sürekliliğini sağlayan unsurlar nelerdir? Politikacılar bu konuda neler yaptı/yapıyor?

‘Topluluk bahçesinde güçlü bir komite oluştu. Bu komite, topluluk bahçesinin sürekliliğindeki en önemli unsur. Birçok kuşak bu topluluk bahçesi ile yetişti. Burada bu kuşakların topluluk bahçesi ile kurduğu ilişkiden izler bulunmakta. Kuzguncuk Mahallesi, vadiye oturuyor ve korunan bir bölge. Burada kentsel dönüşüm yok. Burası doğal bir sit alanı ve taşıdığı tarihi birikimden dolayı korunmalı. Buradaki tarihi birikim göz ardı edilerek burayı yapılaştırılamayız. Resmî belgelerde, buranın yapılaşmasını önleyecek düzenlemeler yetersiz. Ama süreci takip eden insanlar var. Bunlar arasında avukatlar ve birçok faal dernek bulunuyor. Böylece süreç dikkatle takip ediliyor. Buradaki nesillere ait kullanım ve hafıza ile ilgili değerler güçlü olursa, uygulanan politikalar burayı değiştiremeyecektir. Bence topluluk bahçesinin gücü, kurumsal bir yapının varlığı ve bireylerin kendi başına hareket etmemelerinden geliyor. Dernek bu anlamda çok önemli. Topluluk bahçesi, büyük olmadığı için politik tartışma alanı içine girmiyor. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi burada yaşayan insanlar tarafından korunuyor.’

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi farklı kurumlar veya örgütler ile koordinasyon içinde mi? İçinde ise bu kurumları veya örgütleri tanımlayınız?

‘Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesinde böyle bir ilişki yok.’

EK-3. (devam) Mimar Boğachan Dundaralp ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi mahallede yer aldıktan sonra, topluluk bahçesinin herhangi bir toplumsal etkisini fark edebildiniz mi (Örneğin; yeni gönüllü kuruşlar, gelir biçimleri, etkinlik ağları, hizmetler…)?

‘Kuzguncuk Mahallesi’nde güzel ve güçlü sosyal ilişkiler var. Ama topluluk bahçesi olunca ilişkiler daha da güçlü hale geldi. Topluluk bahçesinde çocuklar sosyalleşirken aynı zamanda onların anneleri ve babaları da sosyalleşiyor. Buranın bir hafızası var. İlya zamanından bugüne kadar Kuzguncuklular bu mekânda buluştular, bir takım özel günleri burada kutladılar, deprem olduğunda topluluk bahçesine geldiler, topluluk bahçesi ile ilgili yaşanan problemler ile mücadele için Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nde toplandılar. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi’nde yaptığımız ilk şey bu hafıza ve değerleri bireylere aktarmak oldu. O yüzden herkes bu projenin bir parçası oldu. Tüm bunlar sayesinde topluluk bahçesi, insanların biraraya gelip kaynaştığı harika bir yer oldu. Sabah topluluk bahçesinde yürüyüş yaparken birçok yeni insan ile tanışıyorum. Topluluk bahçesinde tek bir hortum var, hortumu beklerken insanlar sohbet ediyor. Bir sonraki kurada başka biri parseli aldığı zaman bir önceki parsel sahibi ile konuşarak bilgi alıyor, onun ne tür sorunlar yaşadığını öğreniyor. Bilgi alışverişi oluyor. Yani topluluk bahçesinin çok önemli sosyal etkileri bulunuyor.’

EK-4. Erhan Turhan (parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü

Tarih: 22.08.2019
Görüşme No: 2
Adı: Erhan Turhan
Yaşı: 46
Eğitim düzeyi: Lisans
Mesleği: Senaryo Yazarı

Soru: Kaç sezondur/mevsimdir (yıldır) topluluk bahçesinin etkinliklerine katılıyorsunuz?
'İlk defa bahçeyi alıyorum. Ama sürekli geliyorum ve topluluk bahçesinde geziyorum.'

Soru: Topluluk bahçesini zamanınızı ayırabileceğiniz cazip bir yer haline getiren nedenler nelerdir (yakınlık, boş zaman, dostluk kurmak, stresten uzaklaşmak…)?
'Topluluk bahçesinde hobi amaçlı parsel aldık. Stres atıyorum, topluluk bahçesinin güzel temiz havası var. Takılıyoruz çocuklarla. Burası köy gibi. Yeni insanlarla tanışmak ve onlarla muhabbet etmek hoşuma gidiyor. Topluluk bahçesi bizim için bir nefes. Toprakla ilgilenmek insanı rahatlatıyor, insana enerji veriyor.'

Soru: Bazı sosyal grupların (Örneğin, bölge, din, ırk...) topluluk bahçesi ile ilgli çalışmalara/etkinliklere katılmaları diğerlerine göre daha fazla mı? Öyle ise neden?
'Eskiden çeşitli gruplar vardı. Ama günümüzde Kuzguncuk Mahallesi'nde sadece Türkler yaşıyor. Bir de gidenler ile dostluğumuz ve ilişkilerimiz halen devam ediyor. Artık farklı sosyal gruplar yok.'

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi çalışmaları ve etkinliklerine en çok hangi yaş grubundan kişiler katılıyor?
'Ekim/hasat etkinlikleri ile en çok orta yaş grubu ilgileniyor. Aile olarak çalışıyoruz (baba, anne ve çocuklar). Diğer etkinliklere her yaştan gelenler var.'

EK-4. (devam) Erhan Turhan (Parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Zaman içinde topluluk bahçesi çalışmalarına ve etkinliklere katılımda bir değişiklik (Örneğin, sayı, sosyal çeşitlik...) oldu mu? Olduysa sebepler nelerdir?

'Topluluk bahçesi zamanla daha güzel hale geliyor. Katılımcılar topluluk bahçesi ile daha fazla ilgileniyor. İnsanlar buranın önemini daha fazla anlıyor. İnsanlar yaşadıkça topluluk bahçesinin önemi artıyor. Çünkü görmek ve yaşamak farklı şeyler. Eskiden topluluk bahçesine gelenler azdı. Şu an topluluk bahçesi eskiye göre daha kalabalık. Umarım ilerde daha da güzel bir hale gelir. Günümüzde büyük şehirlerde topluluk bahçesilere daha çok önem verildiğini görüyoruz. İnsanlar yeşile daha fazla ihtiyaç duyuyor. Bu sebeple zamanla topluluk bahçesinin ne kadar değerli ve önemli bir mekân olduğu insanlar tarafından anlaşılmaya başlanıyor.'

Soru: Topluluk bahçesindeki gruplar/bireyler arasında güvensizlik ve kuşku bulunuyor mu? Zamanla bağları/ilişkileri nasıl değişti?

'Buraya herkes rahatça girebiliyor ve gezebiliyor. Hiçbir sıkıntı yok. Burası daha önceden de güvenliydi ve halen güvenli. Bu mahallede ilişkilerimiz herzaman iyiydi. Ama topluluk bahçesinden sonra ilişkilerimiz daha iyi ve güçlü oldu. Önceden tanımadığımız insanlarla tanıştık. Burada, hemen hemen herkes birbirini tanıyor. O yüzden daha güvenli bir yer oldu.'

Soru: Topluluk bahçesindeki günlük rutininizde kime yardımcı olmaya eğilimlisiniz? Bu yardım ne sıklıkla gerçekleşiyor?

'Topluluk bahçesindeki komşularıma yardımcı oluyorum. Tohuma ihtiyaçları olduğunda tohum veriyorum. Köye ya da tatile gidince bahçesini ben suluyorum. Onlar da aynı şekilde yardımcı oluyorlar. Biber yetiştiriyorum şu an, sebzeleri toplayınca komşularıma da veriyorum. Bilgi alışverişi de oluyor.'

Soru: Bahçede bir gün boyunca, yaklaşık kaç kişiyle konuşursunuz/sohbet edersiniz?

'Bahçede bulunma süreme bağlı olarak değişiyor. 30 dakika içinde en az 4-5 kişi ile muhhabet ediyorum.'

EK-4. (devam) Erhan Turhan (Parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Topluluk bahçesi etkinlikleri ne sıklıkla düzenleniyor? Bu etkinliklere ne sıklıkla katılıyorsunuz? Etkinliklerde kaç kişiyi bir araya geliyor?

'Yazın çok etkinlik düzenleniyor. Topluluk bahçesinde, haftada en az iki etkinlik oluyor. Müsait olursam düşünmeden gidiyorum. Çünkü güzel bir ortam oluyor. Etkinlik olduğunda topluluk bahçesine yaklaşık 100-200 kişi geliyor.'

Soru: Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla aynı günde/saatte topluluk bahçesi çalışmaları yapmak için ne sıklıkla koordine oluyorsunuz?

'Herkes müsait olduğu vakitte bahçesine gelip bakıyor, bahçesini suluyor. Mesela ben evden erken çıkıp işe gitmeden önce topluluk bahçesine geliyorum. Burada olunca herkes birbiriyle konuşuyor ve birbirine yardım ediyor.'

Soru: Diğer topluluk bahçesi katılımcılarıyla topluluk bahçesi çalışmaları ve etkinlikleri dışında bir şey yapıyor musunuz?

'Evet tabiki. Topluluk bahçesinde edindiğim arkadaşlarımla artık dışarıda da bir şeyler yapıyoruz. Çay içiyoruz birbirimizi ziyaret ediyoruz. Birbirimize faydalarımız da oldu.'

Soru: Topluluk bahçesinde paylaşımı yapılan şeyler (Örneğin; hizmetler, bilgi, manevi destek gibi…) nelerdir?

'Herkesin birbirine karşı saygısı var. Topluluk bahçesinde kişiler arasında birlik ve beraberlik bulunmakta. Burada farklı şeyler paylaşıyoruz. Topluluk bahçesinde sadece bahçe etkinlikleri yapılmamaktadır. Topluluk bahçesi önemli kılan asıl nokta insanlar arasında birtakım şeylerin paylaşılması. Örneğin bilgi alışverişi çok önemli. Ekimle ilgili bilgi sahibi olan kişiler diğer komşularına yardımcı olur. Bunun dışında paylaşılan çok şey var. Topluluk bahçesi katılımcıları arasında manevi destek bulunmakta.'

EK-4. (devam) Erhan Turhan (Parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Topluluk Bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılımın ardından, günlük yaşam tarzınızda ne tür değişiklikler oldu?

'Mesela daha önce sorumlu olduğum bir parsel yok iken genellikle geç uyanırdım. Şu an işe gitmeden önce topluluk bahçesine uğramak için erken uyanıyorum. Bahçemi suluyorum ondan sonra işe gidiyorum. Onun dışında artık daha sağlıklı bir hayat yaşıyorum. Haftada 3 gün topluluk bahçesinde yürüyüş yapıyorum. Topluluk bahçesinde birçok yeni insanla tanıştım. Artık onlar ile topluluk bahçesi dışında da bir şeyler yapıyoruz. Yani topluluk bahçesinin hayatıma büyük etkisi var.'

Soru: Topluluk Bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, kültürel anlamda (geleneklerinizde, toplumsal yükümlülüklere bakış açınızda, değerlerinizde...) bir değişim oldu mu?

'Bence halk bir mekânda oturmadan, konuşmadan birbirini anlayamaz ve tanıyamaz. Kuzguncuk Topluluk Bahçesi'nin bu konuda çok etkisi oldu. Mesela önceleri yan komşumu bile tanımıyordum. Topluluk bahçesi sayesinde komşularımı tanıyorum. Topluluk bahçesi bu özelliği ile kaynaşma, birleşme ve bütünleşme vesilesi oldu. Ama kültürel herhangi bir değişim olmadı. Çünkü Kuzguncuk Mahallesi'nde oturanlar aynı sosyal gruplardan geliyor, aynı dili konuşuyorlar. Ama yeni fikirlere daha açık bireyler olduk diyebilirim.'

Soru: Kuzguncuk Topluluk Bahçesi mahalledeki yerini aldıktan sonra, topluluk bahçesinin herhangi bir toplumsal etkisi oldu mu (Örneğin, yeni gönüllü kuruşlar, gelir biçimleri, etkinlik ağları, hizmetler…)?

'Mahallemizin birlikteliği arttı. Mahallemizde selamlaşmalar çoğaldı. Sokakta 'merhaba' diyemediğimiz insanlarla topluluk bahçesinde bir şekilde konuşuyoruz. Çünkü insanların yoğun işleri var. Bu sebeple selamlaşmalar azaldı. Burada sosyal ilişkiler daha fazla. Topluluk bahçesinin mücadelesi önemli, çünkü bu birleştirici bir faktör. Topluluk bahçesi etkinlikleri sayesinde farklı yaş grupları arasındaki mesafeler azaldı. Çocuklar büyüklerden ekim dikim işlerini öğreniyorlar, onlardan bu faaliyetlerle ilgili öneriler alıyorlar. Bence bu çok önemli bir etkileşim.'

EK-4. (devam) Erhan Turhan (Parsel sahibi) ile yapılan görüşmenin dökümü

Soru: Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından, kendinizi mahalleyi daha iyi bir yer haline getirmek yönünden daha sorumlu hissediyor musunuz?

‘Tabiki. Çünkü gerilemek değil ilerlemek istiyoruz. Az önce belirttiğim gibi yaşamak ve görmek farklı bir şey. Biz Kuzguncuklular olarak topluluk bahçesinin önemini ve bize katkısını gördüğümüz için bu topluluk bahçesi korumak için her şey yaparız.’

Soru: Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanızın ardından;

-Gelecek ile ilgili beklentileriniz,

-Mekân algınız,

-Aidiyet duygularınız nasıl değişti?

‘Kuzguncuk Topluluk Bahçesi projesinden önce böyle mekanların önemini bilmezdik. Ama şimdi durum farklı. Bu mekanların bizim için ve çocuklarımız için ne kadar önemli olduğunu anladık. Bu topluluk bahçesi herzaman destekleyeceğiz. Buraya yönelik başka bir projeyi onaylamayacağız. Buraya ait bir sosyal doku ve buraya duyulan yoğun aidiyet ilişkisi var.’

Soru: Topluluk bahçesi çalışmalarına/etkinliklerine katılmanın, olumlu fiziksel etkilerinin olduğunu düşünüyor musunuz?

‘Tabiki var. Topluluk bahçesi sayesinde spor yapıyoruz. Tembellik yapmaya fırsatımız olmuyor. Çünkü sorumlu olduğumuz bahçeyi sulamalıyız. Yani daha hareketli, daha aktif olduk. Bunun dışından bitki yetiştirmek, yetiştirdiğimiz temiz ve kimyasal içermeyen sebzeleri yemek de güzel.’

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, adı : ASLAN, Maral

Uyruğu : T.C.

Doğum tarihi ve yeri : 15.01.1992, Şam/Suriye

Medeni hali : Bekar

Telefon : +90-5398417551

E-mail : maralaslan@hotmail.com

Eğitim

Derece	Eğitim Birimi	Mezuniyet Tarihi
Yüksek Lisans	Gazi Üniversitesi / Şehir ve Bölge Planlama Ana Bilim Dalı	Devam Ediyor
Lisans	Şam Üniversitesi/Mimarlık	2014
Lise	Zaki Al-arsouzi Lisesi	2009

İş Deneyimi

Yıl	Yer	Görev
2019-devam ediyor	Habitat Derneği/Turkiye	Eğitmen olarak gönüllüyüm
2014-2015	Mimar Fadi Homsy Ofisi/Suriye	Mimar
2012	Al-SHALYAN Mutfakları/Suriye	Tasarımcı

Yabancı Dil

İngilizce, Arapça

Yayınlar

1. Aslan, M. (2020, 8 Mart). *Topluluk bahçelerinin sosyal sermaye oluşturmadaki rolü üzerine bir değerlendirme.* (Ege Zirvesi) Ege 1.Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi. İzmir.

Hobiler

Spor, Seyahat etmek, Müzik

GAZİ GELECEKTİR..